

Zdrowie i bezpieczeństwo w środowisku szkolnym Pomorska szkoła XXI wieku Dobrze wykorzystać wakacje

Repr. B. Kwaśniewska

Jedna z prac uczniowskich nagrodzonych w konkursie „Promowanie zdrowego odżywiania w szkole”

słowo wstępne

WYDAWCA PISMA:

Centrum Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku, al. gen. J. Hallera 14,
80-401 Gdańsk
tel.: (58) 34 04 100 (centrala);
(58) 34 04 110 (sekretariat)
fax: (58) 34 10 763, www.cen.gda.pl
e-mail: edukacjapomorska@cen.gda.pl

ZESPÓŁ REDAKCYJNY:

Małgorzata Bukowska-Ulatowska
– redaktor naczelna
Magdalena Urbaś – z-ca redaktor
naczelnej

Beata Symbor
Joanna Aleksandrowicz
Kamila Ochędzan

Justyna Konkul
PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:

Beata Kwaśniewska
WSPARCIE TECHNICZNE:

Dorota Gmerek
Anna Szablowska
Jarosław Szablowski

WSPÓŁPRACA:
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
w Gdańsku

Szanowni Państwo,

podczas tegorocznej konferencji z cyklu „Zdrowy Pomorzanin” podejmowano ważne dla przyszłości naszego regionu zagadnienia, jakimi są zdrowie i bezpieczeństwo w środowisku szkolnym. Zachęcam do zapoznania się z relacją ze spotkania oraz sięgnięcia po materiały po-konferencyjne, opublikowane na stronie internetowej Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku.

Trwa sesja egzaminów zewnętrznych przeprowadza-nych w zmodyfikowanej formule, dostosowanej do wy-mogów nowej podstawy programowej. To dobry moment,

aby podsumować działania naszej placówki zrealizowane w ramach dwu-letniego programu „Sprawdzian i Matura 2015”, ale również dokonać innego bilansu: przyjrzeć się obrazowi naszego województwa, wyłania-jącemu się z danych pozyskanych dotychczas. Warto zapoznać się z opra-cowaniem „Pomorska edukacja na III i IV etapie kształcenia – wizeru-nek u progu zmiany” i zaczerpnąć inspiracji do planowania pracy szkoły czy prowadzenia lokalnej polityki edukacyjnej.

Kończący się rok szkolny był ogłoszony przez Ministra Edukacji Naro-dowej Rokiem Szkoły Zawodowców. W związku z tą inicjatywą na ła-mach „Edukacji Pomorskiej” ukazało się wiele interesujących artykułów na temat kształcenia zawodowego i doradztwa edukacyjno-zawodowe-go. Prezentowaliśmy wyniki badań, omówienia zmian prawnych, przy-kłady dobrych praktyk itp. W tym numerze po raz ostatni zapraszam do lektury rubryki Rok Szkoły Zawodowców, obiecując jednocześnie, że poruszana w niej tematyka będzie nadal obecna w naszym dwumie-sięczniku. Kształcenie zawodowe było, jest i zapewne pozostanie istot-nym obszarem zainteresowania Samorządu Województwa Pomorskiego oraz środowiska oświatowego naszego regionu.

Życzę Państwu dobrze wykorzystanych wakacji. Niech będą wypełnione podróżami – bliskimi i dalekimi w sensie geograficznym, ale również tymi najważniejszymi: w głąb siebie.

Renata Ropela

Dyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Biuletyn Centrum
Edukacji Nauczycieli
w Gdańsku
Organ prowadzący:
Samorząd Województwa
Pomorskiego

Placówka posiada
akredytację — decyzja
Pomorskiego Kuratora Oświaty
w Gdańsku nr 17/2006
z dnia 27.03.2006 r.

Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku
pod nr ewidencyjnym
2.22/00057/2007

spis treści

■ SŁOWO WSTĘPNE.....	2
Renata Ropela	
■ CENNE INFORMACJE.....	4
■ TEMAT NUMERU	
<i>Zdrowie i bezpieczeństwo w środowisku szkolnym</i>	5
Kamila Ochędzan, Joanna Aleksandrowicz	
<i>Mówmy, jak istotny jest zdrowy styl życia</i>	10
z Hanną Zych-Cisoń rozmawia Kamila Ochędzan	
■ FORUM EDUKACYJNE	
<i>Chronimy Dzieci w województwie pomorskim</i>	13
<i>Dobrze wykorzystać wakacje</i>	15
z Marzeną Kozłowską rozmawia Małgorzata Bukowska-Ulatowska	
■ ZMIANY W OŚWIACIE	
<i>Nowe zasady ustalania oceny z wychowania fizycznego</i>	17
Małgorzata Bukowska-Ulatowska	
■ ROK SZKOŁY ZAWODOWCÓW	
<i>Wspólnie dla rozwoju edukacji zawodowej w powiecie bytowskim</i>	19
Dariusz Głazik	
<i>Kwalifikacyjne kursy zawodowe – produkt do wzięcia od zaraz?</i>	20
Jolanta Śmigierska, Beata Stolz	
<i>Szkoły zawodowe – zawody popularne i unikatowe</i>	22
Beata Stolz, Zbigniew Pancer	
<i>Doradztwo zawodowe w Gimnazjum nr 25 w Gdańsku – dobre praktyki</i>	28
Urszula Kamińska	
■ ROK MATEMATYKI	
<i>Z perspektywy gdańskich uczelni</i>	30
z uczestnikami Inauguracji Roku Matematyki na Pomorzu rozmawia Joanna Aleksandrowicz	
<i>Matematyka – podstawowy język świata?</i>	32
Wojciech Książek	
■ BADANIA I ANALIZY	
<i>Pomorska edukacja na III i IV etapie kształcenia – wizerunek u progu zmiany</i>	36
Magdalena Urbaś	
■ TIK W SZKOLE	
<i>Licencje Creative Commons (CC)</i>	39
Źródło: legalnakultura.pl	
■ WOKÓŁ NAS	
<i>Pomorska szkoła XXI wieku. TIK i prawo w edukacji</i>	41
Beata Symbor	
<i>Program Sprawdzian i Matura 2015 – podsumowanie</i>	43
Małgorzata Bukowska-Ulatowska	
■ BIBLIOTEKA PEDAGOGICZNA	
<i>Podróże kształcą – także te na papierze... PBW w Gdańsku poleca na wakacje</i>	45
CWPN Academica: nowa jakość wypożyczeń	47
■ ROZMOWY O EDUKACJI	
<i>Jak zmienia się szwajcarska szkoła? (cz. II)</i>	49
z Martinem Baumgartnerem rozmawia Ewa Furche	

CENne informacje

Warsztat pracy doradcy edukacyjno-zawodowego

Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku w roku szkolnym 2014/2015 organizuje cyklicznie różne formy doskonalenia dla doradców edukacyjno-zawodowych, nauczycieli pełniących funkcję doradcy zawodowego oraz pracowników poradni psychologiczno-pedagogicznych woj. pomorskiego. W czerwcu br. Centrum przygotowało dwie propozycje doskonalenia dla doradców edukacyjno-zawodowych.

15 czerwca 2015 r. odbędzie się szkolenie *Doskonalenie warsztatu pracy doradcy edukacyjno-zawodowego. Perspektywy edukacyjno-zawodowe – narzędzia diagnozy, informacji i aktywizacji zawodowej*, którego celem jest wymiana doświadczeń związanych z doradztwem edukacyjno-zawodowym oraz poszerzenie wiedzy i umiejętności w tym zakresie. Podczas szkolenia zostanie przedstawiona (w formie wykładu interaktywnego) prezentacja aplikacji komputerowej *Perspektywy Edukacyjno-Zawodowe*, a także upowszechniane będą materiały metodyczne wspomagające doradców oraz uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w świadomym kształtowaniu ścieżek edukacyjno-zawodowych oraz podejmowaniu decyzji w zakresie dalszego kształcenia i zatrudnienia.

Kolejną propozycją w tym dniu będzie spotkanie w ramach sieci doradców edukacyjno-zawodowych dla doradców z gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych i poradni psychologiczno-pedagogicznych. Tematyka spotkania obejmuje następujące zagadnienia:

1. Problemy dzieci niepełnosprawnych – możliwości ich dalszej nauki, dyskusja nad problemami dnia codziennego doradcy w szkole;
2. Kierunek: morze oraz kierunek: leczenie – blaski i cienie zawodów po studiach na Akademii Morskiej, Akademii Marynarki Wojennej oraz w Uniwersyteckim Centrum Klinicznym Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego;
3. Kierunek: znana firma – zasady doboru pracowników w firmie Lotos SA, poszukiwane zawody szkolne oraz predyspozycje i umiejętności kandydatów do pracy.

Szczegółowe informacje na temat wydarzeń dla doradców edukacyjno-zawodowych są dostępne na stronie internetowej www.cen.gda.pl.

B.S., Z.P., J.K.

Wizyta nauczycieli z polskich szkół na Litwie

Od 21 do 27 czerwca 2015 r. w Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku odbędzie się kurs doskonalący dla 30 dyrektorów z polskich szkół i przedszkoli na Wileńszczyźnie. Temat tegorocznego szkolenia to: *Dyrektor przedszkola i szkoły liderem*. Doskonalenie metodyczne prowadzone przez pracowników Centrum, jak co roku, uzupełnią wycieczki, imprezy kulturalne i spotkania z przedstawicielami samorządu oraz organizacji pozarządowych. Przedsięwzięcie realizowane jest zgodnie z umową o współpracy miast Wilna i Gdańska z 27 sierpnia 1998 r. Art. 3 oraz porozumieniem między Zarządem Oddziału Gdańskiego Towarzystwa Miłośników Wilna i Ziemi Wileńskiej, Polską Macierzą Szkolną na Litwie oraz Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Współpraca polsko-litewska trwa już od ponad dwudziestu lat. Potwierdza ona więzi Gdańszczan z Rodakami z Litwy, a także promuje nasze miasto poza granicami Polski.

M.K., J.K.

Scenariusze stworzone przez naukowców

Fundacja Uniwersytet Dzieci udostępniła internetową platformę <http://www.scenariuszelekcji.edu.pl/> ze scenariuszami dla nauczycieli napisanymi przez naukowców i popularyzatorów nauki. Fundacja od 2007 roku prowadzi nowoczesne programy edukacyjne dla dzieci w wieku 6-14 lat, wzorowane na wykładach i warsztatach akademickich, a teraz zajęła się także upowszechnieniem swoich zajęć na internetowej platformie wiedzy. Gotowe scenariusze zawierają szczegółowy opis przebiegu

lekcji, filmy z udziałem naukowców, prezentacje multimedialne, karty pracy i wszystkie inne materiały potrzebne do zrealizowania zajęć. Korzystanie ze scenariuszy jest nieodpłatne, wystarczy tylko zarejestrować się w serwisie. Scenariusze uwzględniają potrzeby polskiej szkoły: nową podstawę programową i ujęte w niej cele kształcenia oraz zalecane metody pracy.

J.A.

temat numeru

Zdrowie i bezpieczeństwo w środowisku szkolnym

Kamila Ochędzan,
specjalista CEN ds. informacji pedagogicznej i Promocji
Joanna Aleksandrowicz,
specjalista CEN ds. informacji i kontaktów ze środowiskiem oświatowym

Zdrowie i bezpieczeństwo w środowisku szkolnym. Wyzwanie w nowoczesnej szkole – pod tym hasłem przebiegła trzecia konferencja z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*. Spotkanie odbyło się 15 kwietnia 2015 roku w godzinach od 10.00 do 14.00 w Centrum Konferencyjno-Biznesowym PGE Areny w Gdańsku. Cykl konferencji został zainicjowany przez Samorząd Województwa Pomorskiego w 2010 roku w odpowiedzi na potrzeby środowiska oświatowego regionu, m.in. chęć poprawy stylu życia pomorskich uczniów, a także jako platforma dialogu na temat współczesnych wyzwań dla profilaktyki i edukacji zdrowotnej.

Organizatorami trzeciej edycji konferencji z cyklu *Zdrowy Pomorzanin* był Samorząd Województwa Pomorskiego przy współpracy Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, Agencji Rynku Rolnego oraz dostawcy owoców i warzyw PW K2 Borzechowo. Wydarzenie zostało objęte patronatem medialnym TVP Gdańsk, Radia Gdańsk oraz „Dziennika Bałtyckiego”.

W konferencji wzięło udział ok. trzysta osób. Wśród uczestników byli stali adresaci cyklu, tj. przedstawiciele sektora oświaty – dyrektorzy, nauczyciele, pedagodzy, psychologowie, pielęgniarki szkolne, pracownicy samorządów lokalnych odpowiedzialni za edukację, politykę społeczną i zdrowotną, a po-

nadto uczniowie, rodzice i inne osoby zainteresowane profilaktyką zdrowotną.

Celem tegorocznej konferencji było podniesienie świadomości dot. zdrowego stylu życia, odżywiania oraz przeciwdziałania chorobom nowotworowym u dzieci i młodzieży, jak również podkreślenie w tym kontekście wpływu szkoły oraz czynników zewnętrznych na ucznia, stanowiącego kapitał społeczny regionu. Program konferencji obejmował dwa bloki tematyczne: *Nawyki żywieniowe jako inwestycja w zdrowe dorosłe życie* oraz *Profilaktyka chorób nowotworowych w okresie wieku szkolnego*. Podczas pierwszej części omówiono zagadnienia związane z edukacją żywieniową, zaprezentowano programy populary-

Fot. B. Kwaśniewska

Wystawa prac konkursowych

Jedna z nagrodzonych prac

zujące zdrowe odżywianie oraz poruszono temat przestrzeni promującej zdrowie w szkole. W drugiej części konferencji prelegenci omawiali problematykę przeciwdziałania nowotworom oraz podkreślali znaczenie wpływu środowiska na styl życia oraz stan zdrowia dzieci i młodzieży. Spotkanie prowadziła wicedyrektor CEN w Gdańsku, Ewa Furche.

Konferencję otworzył wicemarszałek województwa pomorskiego, Krzysztof Trawicki, który wprowadził zebranych w tematykę spotkania oraz przypomniał o przewodnich zagadnieniach poprzednich edycji *Zdrowego Pomorza*. Ponadto podkreślił znaczenie edukacji w kontekście polityki zdrowotnej kraju, realizowanej m.in. przez program *Bezpieczna i przyjazna szkoła*. Prelegent zwrócił też uwagę na to, jak ważną rolę w rozwoju Pomorza odgrywa edukacja zdrowotna, między innymi jako jeden z priorytetowych kierunków w regionalnych dokumentach strategicznych: Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 i w Regionalnym Programie Strategicznym w zakresie aktywności zawodowej i społecznej *Aktywni Pomorzanie*. Wicemarszałek podkreślił, że edukacja zdrowotna wspiera podstawowe zadania szkoły, ponieważ zdrowie oraz dobre samopoczucie ucznia to czynniki w znaczący sposób wpływające na motywację i dyspozycję do nauki, kreatywność, a także budowanie relacji interpersonalnych.

Wicewojewoda pomorski, Michał Owczarczak, zwrócił uwagę na wzrost liczby szkół naszego regionu, biorących udział w programie *Szkoła promująca zdrowie*. Podkreślił, jak wiele jest jeszcze do zrobienia w środowisku szkoły dla lepszej kondycji ucznia. Podziękował także członkini zarządu województwa pomorskiego, Hannie Zych-Cisoń, za zainicjowanie w 2010 roku cyklu konferencji podejmujących różne aspekty dbałości o zdrowie młodych mieszkańców Pomorza.

Następnie zabrała głos Hanna Zych-Cisoń, która podsumowała działania realizowane w regionie pomiędzy poszczególnymi konferencjami z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*. Prelegentka podkreśliła także, iż

tegoroczne spotkanie zwraca uwagę na choroby społeczne, które są problemem na całym świecie. Tak samo na Pomorzu, jak i w bardzo odległych dla nas miejscach wciąż szuka się przyczyn występowania otyłości, nadciśnienia, cukrzycy czy chorób onkologicznych. Źródła powyższych problemów zdrowotnych tkwią m.in. w złym stylu życia, niezdrowym odżywianiu, nadmiernym stresie czy zanieczyszczonym środowisku. Należy więc wrócić do zdrowego odżywiania i aktywności fizycznej. Wspomniane zagadnienia mają swój aspekt etyczny, ale również wiążą się z kwestiami finansowymi, które niejednokrotnie nie pozwalają wdrażać nowoczesnych rozwiązań szybko czy w pełnym wymiarze. Najważniejsze jest jednak to, aby od najmłodszych lat uczyć zdrowego stylu życia i zachęcać do jego przestrzegania. Jest to zadanie nie tylko rodziny, ale również szkoły. Szczególnie ważne jest motywowanie ucznia i uczenie go dokonywania dobrych wyborów w przestrzeni, która oferuje, na przykład, niezdrowe jedzenie czy nieaktywne formy spędzania wolnego czasu. Konferencja ma być impulsem dla uczestników, w tym nauczycieli, do tego, aby walczyć ze swoimi słabościami i dawać dobry przykład uczniom; ma przekonać, że warto wejść na drogę zdrowego stylu życia.

Pierwszą część konferencji poprowadził Grzegorz Błoński, przedstawiciel dystrybutora zdrowej żywności w projektach unijnych. Pierwsze wystąpienie w ramach bloku poświęconego nawykom żywieniowym i promocji zdrowia w szkole wygłosił przedstawiciel Agencji Rynku Rolnego, Robert Mikołajczyk. Mówił on o programach prozdrowotnych wdrażanych przez reprezentowaną instytucję jako o elemencie edukacji żywieniowej dzieci. Omówił projekt *Mleko w szkole*, który promuje spożycie mleka i przetworów mlecznych w placówkach oświatowych wśród dzieci i młodzieży oraz kształtuje trwały nawyk konsumpcji tych produktów od najmłodszych lat. Program cieszy się największą popularnością wśród uczniów szkół podstawowych (2,4 mln dzieci w roku szkolnym 2013/2014). Od 2004 r.

do końca września 2014 r. dzieci i młodzież spożyli 422 000 ton mleka i jego przetworów, (w tym czasie wśród pomorskich uczniów spożycie wzrosło czterokrotnie). Polska znalazła się w czołówce krajów UE uczestniczących w programie. *Owoce i warzywa w szkole* to kolejny program realizowany przez ARR. Jego celem jest promowanie zdrowego odżywiania poprzez działania edukacyjne kształtujące trwałe nawyki jedzenia owoców i warzyw, a tym samym zwiększenie ich udziału w codziennej diecie ucznia. Dzięki działaniom zrealizowanym w latach 2004-2014 spożycie produktów owocowo-warzywnych w pomorskich szkołach wzrosło trzykrotnie. W roku szkolnym 2013/2014 wśród owoców i warzyw dostarczanych do polskich szkół znalazły się: borówki, jabłka, gruszki, truskawki, pomidory, marchew, kalarepa, rzodkiewka, papryka oraz – dodatkowo – soki. Wśród działań towarzyszących programom w szkołach organizowano między innymi Dzień Ziemi, akcje Zdrowe śniadanie, szkolenia dla uczniów szkół gastronomicznych oraz warsztaty dla kucharzy szkolnych.

Po zaprezentowaniu programów promujących zdrowie w szkole, Agnieszka Danielewicz z Instytutu Żywienia i Rozwoju ELIGO opowiedziała o reaktywacji sklepików szkolnych. Zwróciła uwagę, że edukacja w szerokim rozumieniu to, poza kształceniem, także partnerstwo na wielu poziomach: jednostki, domu, szkoły i polityki zdrowotnej. Podkreśliła konieczność wspólnych działań na rzecz dzieci i młodzieży w kształtowaniu nawyków żywieniowych, budowaniu postaw dbania o zdrowie oraz przekazywaniu i promowaniu wzorców zdrowego stylu życia. Szkoły i placówki oświatowe mogą wpływać na potrzeby żywieniowe dzieci w wieku rozwojowym, na przykład przez: tworzenie warunków do spożycia drugiego śniadania w szkole, promowanie wśród uczniów zdrowych, zbilansowanych posiłków, umożliwienie dostępu do wody i upowszechnianie jej spożywania oraz pozwalanie na zjedzenie odżywczo obiadu w ciągu dnia, dążąc do zwiększania w nim zawartości produktów pełnoziarnistych i warzyw. Istotną

Joanna Aleksandrowicz, CEN: Jak powinniśmy promować zdrowie w szkole? W jaki sposób możemy współpracować u młodych ludzi zachowania zmniejszające ryzyko zachorowania na raka?

dr hab. med. Marzena Welnicka-Jaśkiewicz, Klinika Onkologii i Radioterapii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego: Przede wszystkim chciałabym podkreślić, że nie jestem ekspertem w dziedzinie promocji zachowań zdrowotnych, ale mam pewność, że propagowanie przez szkołę zachowań prozdrowotnych, w tym również odnoszących się do działań zmniejszających ryzyko zachorowania na nowotwory, jest bardzo cenną inicjatywą. Warto popularyzować wśród młodych ludzi Europejski Kodeks Walki z Rakiem. Przestrzeganie jego zaleceń pozwoliłoby na pewno na zmniejszenie zachorowalności na nowotwory. Myślę, że Kodeks powinien zawisnąć na korytarzu każdej szkoły. Na godziny wychowawcze proponuję czasem zaprosić onkologa, który przybliży młodzieży problemy związane z chorobami nowotworowymi. Można też zachęcać uczniów do udziału w różnego rodzaju kampaniach prowadzonych na rzecz walki z rakiem czy wolontariatu w hospicjach.

Kamila Ochędzan, CEN: Jak powinniśmy promować zdrowie w szkole?

dr hab. med. Aneta Szczerkowska-Dobosz, Katedra i Klinika Dermatologii, Wenerologii i Alergologii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego: Uważam, że należy wychodzić do młodzieży z edukacją, często mówić o zagrożeniach dla zdrowia płynących z różnych stron. Jako lekarza zajmującego się skórą, interesuje mnie przede wszystkim zagrożenie, które wynika z nadużywania ultrafioletu, zarówno pochodzącego z naturalnych, jak i sztucznych źródeł światła, w szczególności mam na myśli solaria. Wydaje się, że u młodych ludzi mija, na szczęście, moda na nadmierne opalanie się. Niemniej jednak młodzież nadal lubi słońce, lubi opalanie i nie zawsze przestrzega takich zasad profilaktyki, jak np. stosowanie filtrów przeciwsłonecznych. A zagrożenia są bardzo realne. Publikowane dane epidemiologiczne oraz nasze obserwacje kliniczne wskazują, że skóra 30-, 40-latek, które w przeszłości nadmiernie się opalały, starzeje się w niebywale szybki sposób, często przypomina skórę naszych babć. Coraz częściej obserwujemy też nowe zjawisko: występowanie różnych rodzajów raka skóry u osób 20- i 30-letnich. Programy przedmiotów szkolnych, w ramach których przekazywana jest wiedza z zakresu profilaktyki chorób, powinny obejmować tematykę nowotworów skóry. Ale również my, lekarze, możemy proponować dodatkowe inicjatywy skierowane do środowiska szkolnego. Jestem opiekunką koła dermatologicznego, w ramach którego studentki prowadzą działalność edukacyjną i badawczą wśród pomorskich uczniów. Z naszych doświadczeń wynika, że warto realizować takie przedsięwzięcia – studentom medycyny łatwo przychodzi nawiązywanie kontaktu z często niewiele młodszymi kolegami i koleżankami. Warto wykorzystywać również tę formę edukacji. Każda inicjatywa propagująca postawy prozdrowotne i obalająca mity dotyczące zdrowia, tak często rozpowszechniane przez czasopisma i internet, jest cenna. ■

Europejski Kodeks Walki z Rakiem

1. Nie pal, a jeżeli już palisz – przestań. Jeśli nie potrafisz przestać, nie pal przy niepalących.
2. Wystrzegaj się otyłości.
3. Bądź codziennie aktywny ruchowo, uprawiaj ćwiczenia fizyczne.
4. Jedz co najmniej 5 razy dziennie świeże owoce i warzywa; unikaj tłuszczów pochodzenia zwierzęcego.
5. Nie nadużywaj napojów alkoholowych.
6. Unikaj nadmiernego opalania się.
7. Unikaj narażenia na czynniki rakotwórcze.
8. Poddawaj się szczepieniom, przede wszystkim przeciwko HPV.
9. Od 25. roku życia wykonuj regularnie badanie cytologiczne szyjki macicy.
10. Od 50. roku życia wykonuj badania mammograficzne.
11. Od 50. roku życia poddawaj się badaniom przewodu pokarmowego.

Fot. B. Kwaśniewska

rolą szkoły jest także budowanie poczucia bezpieczeństwa żywieniowego przez ustalenie i przestrzeganie w społeczności uczniowskiej zaakceptowanych zasad przynoszenia, udostępniania i spożywania produktów okazjonalnych. Tu pojawia się temat szkolnego sklepiku, widzianego z kilku perspektyw: ajenta (chodzi mu o dochody), rodzica (koszty), szkoły / placówki (chce zadowolić wszystkie strony) oraz ucznia (niedoświadczony konsument). Uczniów, jako osoby podatne na wpływy, należy uczyć właściwych i świadomych wyborów żywieniowych tak, aby nie poddawali się manipulacji, reklamie, presji, niewiedzy czy wiadomościom z niesprawdzonych źródeł. Na zakończenie prelegentka odniosła się do Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o zmianie ustawy o bezpieczeństwie żywności i żywienia z dnia 25 sierpnia 2006 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 136, poz. 914, z późn. zm.). Wprowadzone zmiany dotyczą zasad sprzedaży, reklamy i promocji środków spożywczych oraz odnoszą się do wymagań w zakresie żywienia dzieci i młodzieży w żywieniu zbiorowym. Zwiększa się znaczenie polityki zdrowotnej szkoły, która ma służyć określeniu zrównoważonych zasad promujących zdrowie oraz godzeniu interesów poszczególnych grup, z uwzględnieniem dobra ucznia. Można w toku takich działań ustalić z właścicielami sklepików szkolnych, że nie będą oferować i promować żadnych produktów, których spożywanie może negatywnie wpływać na stan zdrowia dzieci i młodzieży dziś oraz w przyszłości, zamiast tego zmodyfikują swoją ofertę, proponując zdrową żywność, jak na przykład: mleko i jego przetwory, świeże owoce i warzywa czy produkty pełnoziarniste.

Druga część konferencji rozpoczęła się od rozstrzygnięcia konkursu *Promowanie zdrowego odżywiania w szkole*, zorganizowanego przez Katarzynę i Krzysztofa Langowskich, dostawców owoców i warzyw PW K2 Borzechowo. Dzięki głosom uczestników

konferencji przyznano cztery równorzędne nagrody dla: Szkoły Podstawowej nr 42 w Gdańsku, Szkoły Podstawowej w Starym Polu, Szkoły Podstawowej nr 11 w Gdańsku oraz Zespołu Szkół w Rotmance. W imieniu organizatorów nagrody, czyli tablice interaktywne, wręczył wicemarszałek województwa pomorskiego, Krzysztof Trawicki.

Blok wystąpień poświęconych chorobom nowotworowym rozpoczęła dr hab. med. Elżbieta Adamkiewicz-Drożyńska, prof. nadzw. Katedry i Kliniki Pediatrii, Hematologii i Onkologii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. W swoim wykładzie *Niepokojące wczesne objawy choroby nowotworowej u dzieci* zwróciła szczególną uwagę na znaczenie wczesnego rozpoznawania nowotworów, które u dzieci występują rzadko, ale są drugą (po wypadkach) najczęstszą przyczyną zgonów. Obecnie udaje się wyleczyć 70% przypadków zachorowania, a w pozostałych 30% można zwiększyć szanse na wyleczenie, jeżeli choroba zostanie wcześniej rozpoznana. Nowotwory dziecięce są słabo widoczne i powodują minimalne dolegliwości, ale bardzo szybko rozrastają się. Wrażliwość na leki u dzieci jest znacznie większa i w konsekwencji większa jest też wyleczalność w porównaniu z nowotworami u osób dorosłych. Prelegentka podkreślała, że każdy patologiczny objaw u dzieci musi być diagnozowany, zawsze należy wyjaśnić, co to za choroba. Zadaniem rodziców i nauczycieli jest obserwowanie dzieci oraz zgłaszanie lekarzom każdego niepokojącego objawu, takiego jak: bladeść, osłabienie, bóle głowy, brzucha, kości, pleców, kręgosłupa, objawy neurologiczne, pojawiająca się bardzo szybko otyłość, powiększający się obwód brzucha, przewlekły kaszel, powiększenie węzłów chłonnych i in. Swoje wystąpienie prelegentka zakończyła zacytowaniem apelu wygłoszonego na innej konferencji przez rodziców dzieci chorych na raka: *Nie lekceważycie żad-*

Fot. B. Kwaśniewska

Rozstrzygnięcia konkursu „Promowanie zdrowego odżywiania w szkole”, zorganizowanego przez Katarzynę i Krzysztofa Langowskich, dostawców owoców i warzyw PW K2 Borzechowo

nych objawów u dzieci i nie pozostawiajcie ich bez diagnostyki.

Następnie głos zabrała dr hab. med. Marzena Welnicka-Jaśkiewicz z Kliniki Onkologii i Radioterapii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego. W wystąpieniu zatytułowanym *Konsekwencje złych nawyków zdrowotnych dzieci i młodzieży dla rozwoju chorób nowotworowych w wieku dorosłym* podkreśliła, jak ważna jest profilaktyka chorób nowotworowych. Żeby nie zachorowali dorośli, musimy myśleć o dzieciach jako o potencjalnych chorych dorosłych. Prelegentka omówiła sposoby wypracowywania u młodych ludzi standardów zachowania, minimalizujących ryzyko zachorowania. Zaznaczyła, iż wszyscy powinniśmy znać i przestrzegać jedenastu przykazań Europejskiego Kodeksu Walki z Rakiem. Wystąpienie zakończyła zachętą, żeby dać dzieciom i młodzieży możliwość osvajania raka poprzez kontakt z tym problemem, np. przez włączenie się w ogólnopolską akcję *Mam haka na raka*.

Jako trzecia prelegentka w tej części konferencji wystąpiła dr hab. med. Aneta Szczerkowska-Dobosz z Katedry i Kliniki Dermatologii, Wenerologii i Alergologii Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego z wykładem *Czy solaria są bezpieczne? Działanie ultrafioletu na skórę*. W trakcie wystąpienia omówione zostały zmiany obyczajowe dotyczące opalania, jakie zaszły na przestrzeni wieków. Obecnie dłużej żyjemy i w związku z tym nasza skóra dłużej jest narażona na działanie promieni słonecznych, dodatkowo jeszcze zaczęliśmy używać urządzeń emitujących ultrafiolet, takich jak solaria. Nadal dużym problemem wśród nastolatków jest tanoreksja – dziewczęta wykazują formę psychicznego uzależnienia od opalania, co w konsekwencji prowadzi do szyb-

kiego posłonecznego starzenia się skóry oraz znacznie zwiększa ryzyko wystąpienia nowotworów skóry. Obecnie coraz częściej raki skóry obserwujemy u ludzi młodych. Ważne jest, żeby uświadamiać młodzieży, że im wcześniej zaczyna korzystać z solariów, tym bardziej zwiększa ryzyko zachorowania. Najczęstszą przyczyną zgonów z powodu nowotworów skóry jest czerniak. Doktor Szczerkowska zaapelowała, żeby zwracać szczególną uwagę na czynniki ryzyka czerniaka, czyli: znamiona, oparzenia przebyte w dzieciństwie (szczególnie u osób z jasną karnacją) oraz korzystanie z łóżek opalających. W profilaktyce istotne znaczenie mają antyoksydanty, unikanie opalania się w godzinach największej ekspozycji oraz mechaniczne i chemiczne zabezpieczanie skóry. Kończąc swoje wystąpienie, prelegentka zwróciła uwagę uczestników na fakt, że w Polsce ciągle nie mamy regulacji prawnych dotyczących korzystania z solariów. Tym bardziej istotne jest, aby w szkołach odbywały się akcje i kampanie edukacyjne informujące o istnieniu zagrożeń wynikających z korzystania z urządzeń emitujących ultrafiolet.

Na zakończenie konferencji przedstawicielki fundacji Rosa zaprezentowały najważniejsze projekty dotyczące przeciwdziałania chorobom nowotworom. Konferencję podsumowała i zakończyła Hanna Zych-Cisoń.

Długofalowymi założeniami inicjatorów i organizatorów konferencji z cyklu *Zdrowy Pomorzanie* są: poprawa stanu zdrowia pomorskich uczniów, wsparcie szkół we wdrażaniu programów edukacyjnych promujących zdrowie oraz zachęcenie do wprowadzania nowych rozwiązań i dobrych praktyk. Tegoroczna edycja przedsięwzięcia cieszyła się zainteresowaniem przedstawicieli środowisk, które mają wpływ na podejmowanie konkretnych działań w zakresie profilaktyki zdrowia i edukacji.

Mówmy, jak istotny jest zdrowy styl życia

z Hanną Zych-Cisoń, członkiem Zarządu Województwa Pomorskiego,
rozmawia Kamila Ochędzan,
specjalista CEN ds. informacji pedagogicznej i promocji

Kamila.Ochędzan: Skąd wzięła się idea organizacji spotkań na temat zdrowia, których adresatem jest pomorskie środowisko oświatowe?

Hanna Zych-Cisoń: Jeszcze jako radnej Sejmiku Województwa Pomorskiego bardzo zależało mi na propagowaniu zdrowego stylu życia. Miałam pełną świadomość i wewnętrzne przekonanie, że zdrowie leży w naszych własnych rękach, że dużo zależy od tego, jak żyjemy. Taka postawa ma także znaczenie

ekonomiczne, ponieważ dbając o siebie, rzadziej chorujemy i w rezultacie mniej obciążamy płatnika (NFZ). Podstawowa znajomość naszego organizmu i jego reakcji pozwala nam rozpoznać, co się z nami dzieje, nie musimy za każdym razem odwiedzać lekarza. Kształcimy dzieci szeroko, a powinniśmy przede wszystkim dawać im zasadniczą wiedzę dotyczącą funkcjonowania własnego ciała i odczytywania sygnałów, które wysyła. Proszę więc pamiętać o znaczeniu ekonomicznym zdrowego stylu życia i profilaktyki zdrowia jako drogi do obniżenia kosztów leczenia. W taki sposób myśli się na całym świecie. To poprzez profilaktykę możemy zmniejszać wysoką zachorowalność na wiele chorób dotykających współczesne społeczeństwa. Niedawno uczestniczyłam w konferencji poświęconej ochronie środowiska. Okazuje się, że środowisko, w porównaniu do naszego stylu życia, ma znacznie mniejszy wpływ na zdrowie. To, że jesteśmy aktywni, nie palimy papierosów, nie dopusz-

czamy do otyłości, zdrowo się odżywiamy i nie nadużywamy alkoholu ma duże znaczenie dla naszej przyszłości. Podobnie zresztą, jak zdrowie psychiczne i umiejętność radzenia sobie ze stresem. Taki sposób myślenia leży u podstaw organizacji konferencji z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*. Pierwsza z nich była poświęcona odżywianiu i wysiłkowi fizycznemu, kolejna dotyczyła stresu wśród dzieci i młodzieży.

K.O.: Z czego wynikał wybór tematu tegorocznej konferencji: *Zdrowie i bezpieczeństwo w środowisku szkolnym. Wyzwanie w nowoczesnej szkole?*

H.Z.-C.: Poza ideą zachowania spójności zagadnień w kontekście samej profilaktyki zdrowotnej, omawianych na poprzednich spotkaniach, trzecia edycja konferencji *Zdrowy Pomorzanin* wyszła na przeciw rozwiązaniom proponowanym centralnie, takim jak pakiet onkologiczny, którego celem nadrzędnym jest szybkie wykrywanie chorób nowotworowych, poprawiające skuteczność leczenia. Jaka jest w tym rola nauczyciela? Nauczyciele widzą swoich uczniów na co dzień, czasami dłużej niż rodzice, którzy późno wracają do domu.

To pedagodzy często mogą zauważyć, że coś się z uczniem dzieje, że potrzebuje pomocy. Mogą dostrzec niepokojące objawy, a szybkość reakcji ma duże znaczenie. Tłumaczenie

nie od najmłodszych lat szkolnych, że ruch i sposób odżywiania są bardzo ważne dla budowania zdrowego społeczeństwa to także rola szkoły. Profilaktyka chorób onkologicznych jest również w dzisiejszych czasach niezmiennie istotna. Pojawia się wiele czynników zagrażających zdrowiu dzieci i młodzieży: dopalacze, narkotyki i in. Troska o dziecko oraz łączenie zdrowia z edukacją to podwaliny konferencji *Zdrowy Pomorzanin*. Jestem pod wrażeniem nauczycieli; co roku widzę, że licznie uczestniczą w spotkaniach. Cieszę się, że w nauczycielach jest ta społeczna, misyjna strona – nie chodzi im tylko o przekazanie wiedzy, ale również o wychowanie.

*Okazuje się, że środowisko,
w porównaniu do naszego stylu życia,
ma znacznie mniejszy wpływ
na nasze zdrowie.*

*Nauczyciele widzą swoich uczniów
na co dzień, czasami dłużej niż rodzice,
którzy późno wracają do domu.
To pedagodzy często mogą zauważyć,
że coś się z uczniem dzieje,
że potrzebuje pomocy.*

K.O.: Jakie wyzwania stoją przed pomorską szkołą, aby długofalowo budować przestrzeń promującą zdrowie? Kto może ją w tym wesprzeć?

H.Z.-C.: Nauczyciele są obciążeni bieżącą pracą, ale pamiętajmy, że szkoła zawsze pełniła funkcje wychowawcze. Był moment, kiedy pojawiło się hasło: *Szkoła uczy, rodzice wychowują*, ale tak nie możemy do tego podchodzić. Dzieci przebywają w szkole coraz dłużej, dzieci to często jedynacy, którzy po szkole wracają do domu i zostają sam na sam z komputerem. Dużym wyzwaniem staje się więc zachęcanie najmłodszych do wysiłku fizycznego, tak aby podwórka i place zabaw zaczęły bardziej żyć, aby lekcje wf były bardziej mobilizujące – nie muszą to być od razu skomplikowane formy sportowe. Żyjemy w regionie turystycznym, o każdej porze roku można iść na spacer do lasu; mamy morze, jeziora i rzeki – propagujemy kajaki i żeglarstwo; Gdańsk słynie ze ścieżek rowerowych. Mamy także inną ofertę, coś dla osób, które zdecydowanie nie lubią sportu: muzea, zabytki, wycieczki. Od najmłodszych lat możemy uczyć chęci do zwiedzania, poznawania. Bardzo pozytywnie w tym zakresie działają liczne organizacje, np. harcerstwo. Powstaje także wiele nowych podmiotów, w tym fundacji i stowarzyszeń, które mówią o zdrowiu. Na konferencji 15 kwietnia wśród prelegentów byli przedstawiciele Fundacji Rakooobrona, która wychodzi ze swoimi programami naprzeciw nauczycielom. To ona organizuje spotkania, dostarcza przystępne i interesujące materiały. Z Fundacją Rakooobrona

zetrzymałam się podczas wakacyjnej akcji na plaży w Gdańsku Jelitkowie. Chcąc wesprzeć tę inicjatywę, pojechałam tam i z zaskoczeniem zauważyłam, że do namiotu Fundacji, w którym można było zbadać znamiona skórne za pomocą dermatoskopu i skonsultować wynik z lekarzem dermatologiem, ustawili się młodzi chłopcy. Pomyślałam wtedy, że prawdopodobnie krępują się angażować kogoś z rodziny w swoje niepokojące związane ze zmianami na skórze. Mam nadzieję, że szkoła będzie jak najczęściej wychodziła naprzeciw takim potrzebom i angażowała się w edukację zdrowotną. Podczas konferencji prezentowały się także firmy, które dostarczają owoce i warzywa do szkół. Pomyślałam przy okazji, że bardzo dobrze byłoby, gdyby także w miejscach pracy zapewnić

dostęp do zdrowej żywności – aby można było kupić gotową do spożycia świeżą marchewkę, jabłko czy inne nieprzetworzone produkty. W każdym miejscu można stwarzać warunki do przestrzegania zdrowego stylu życia.

K.O.: W tym roku prelegenci poruszali tematy związane z edukacją żywieniową i przeciwdziałaniem nowotworom. To bardzo istotne i jednocześnie złożone zagadnienia. Jak tematy poruszane podczas konferencji mogą przełożyć się na politykę zdrowotną, społeczną i edukacyjną Samorządu w najbliższych latach?

H.Z.-C.: Z pewnością po stronie samorządu jest stwarzanie warunków do tego, aby każdy Pomorzanin mógł prowadzić zdrowy styl życia. Temu

służy cykl konferencji *Zdrowy Pomorzanin*, jak również inne spotkania inicjowane przez organizacje pozarządowe, uczelnie czy instytucje. Wspieramy te działania, czasami przez dofinansowa-

nie w ramach programu grantowego, jak również poprzez uczestnictwo w nich, pokazywanie, że są to wydarzenia ważne. Należy pamiętać, iż samorządy lokalne także mają zapisane w swoich działaniach polityki prozdrowotne. Rolą naszego samorządu jest ukierunkowanie na podejmowanie właściwych działań. Zasoby finansowe lokalnych samorządów są różne, zadania z zakresu promocji zdrowia, która przecież jest najważniejsza, często giną wśród innych priorytetów. Działania promujące zdrowy styl życia nie wymagają wysokich nakładów, ale ich efekty w przypadku

dzieci i młodzieży są widoczne dopiero po kilku lub kilkunastu latach, dlatego śmiem twierdzić, że może to być niepopularny temat wśród polityków. A dla jakości życia obywateli promocja zdrowia jest bardzo istotna. Ważne jest to, aby sami samorządowcy włączali się czynnie w prowadzone akcje. Warto, aby angażowali się w promowanie zdrowia swoją postawą, na przykład rzucali palenie, poprawiali styl odżywiania się, byli aktywni fizycznie. Pamiętajmy także, w kontekście stylu życia, o naszych miejscach pracy – o tym, aby zawsze mieć przerwę na posiłek, aby być aktywnym ruchowo, starać się walczyć z destrukcyjnie działającym stresem. W kontekście żywienia zwracamy szczególną wagę na zrównoważone i regularnie spożywane posiłki u dzieci. Odwiedzam szkoły

W każdym miejscu można stwarzać warunki do przestrzegania zdrowego stylu życia.

Ważne jest, aby sami samorządowcy włączali się czynnie w prowadzone akcje. Warto, aby angażowali się w promowanie zdrowia swoją postawą, na przykład rzucali palenie, poprawiali styl odżywiania się, byli aktywni fizycznie.

i często jestem pod wrażeniem, jak dobre warunki do spożywania posiłków stwarzają uczniom. Widzę nauczycieli, którzy towarzyszą swoim wychowankom. To ważne, ponieważ dorośli uczą kultury jedzenia. Rola szkoły w tym kontekście jest istotna, ale rodzina w takich sytuacjach jest tym pierwszym ogniwem, jest niezastąpiona.

K.O.: Czemu będzie poświęcone kolejne spotkanie z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*?

H. Z.-C.: Myślę, że tematem przyszłorocznej konferencji będzie zdrowie prokreacyjne Pomorzan. Uczestniczyłam w ogólnopolskiej konferencji zorganizowanej przez Wydział Psychologii Uniwersytetu Gdańskiego, na której mówiono o traumie związanej z niemożliwością posiadania dzieci. Pojawiło się tam bardzo wiele aspektów, o których – uważam – należy w odpowiedni sposób mówić młodzieży, a nawet dzieciom. W taki sposób, aby zwrócić ich uwagę na to, jak duży wpływ na zdrową prokreację ma styl życia w najmłodszych latach i w okresie młodzieńczym. Planowaliśmy na początku kilka konferencji w ramach *Zdrowego Pomorzanina*, ale życie przynosi coraz to nowe problemy, dlatego z pewnością tematów na kolejne edycje nie zabraknie.

K.O.: Kończy się rok szkolny. Czego chciałaby Pani życzyć pracownikom oświaty z okazji zbliżających się wakacji?

H.Z.-C.: Z pewnością miłych, przyjemnych wakacji, ładnej pogody, odprężenia i odstresowania się – pełnego wypoczynku. Aby wrócili we wrześniu pełni siły i entuzjazmu. Chcę jednocześnie podziękować nauczycielom za uczestnictwo w konferencjach z cyklu *Zdrowy Pomorzanin*. Widzę za każdym razem zrozumienie dla tematyki, sala jest pełna od początku do końca spotkania. Nawet jeśli brakuje nam środków finansowych czy narzędzi do zorganizowania większej liczby akcji, spotkań i konferencji propagujących zdrowy styl życia oraz zapraszania osób, które bardzo ciekawie opowiadają o swoim zaangażowaniu (a takich jest wiele, jak chociażby Mateusz Kusznierecz, który inspirująco mówił o zdrowiu podczas sesji *Jaka przestrzeń dla dobrego życia na Pomorzu* na Pomorskim Kongresie Obywatelskim), jednak zachęcamy i informujemy, jak istotny jest zdrowy styl życia, czyli równowaga pomiędzy aktywnością fizyczną, tym, co się je oraz sferą psychiczną. W tym kontekście życzę nauczycielom aktywnego spędzenia wolnego czasu, który przełoży się na nowe inicjatywy oraz pomysły.

K.O.: Dziękuję za rozmowę.

■

„Rakoobrona” to ogólnopolska kampania informacyjno-edukacyjna organizowana przez Fundację Rosa oraz Fundację Onkologiczną DUM SPIRO-SPERO skierowana do osób młodych, w wieku 14-19 lat.

Celem kampanii jest wczesna profilaktyka przeciwnowotworowa, zwracająca uwagę na czynniki, które bezpośrednio zwiększają ryzyko zachorowań na raka. Dzięki kampanii w świadomości młodzieży mają zagościć dwie najprostsze asocjacje: rak i obrona.

„Rakoobrona” porusza problem trzech chorób nowotworowych: raka płuca, raka szyjki macicy oraz czerniaka. Spośród nowotworów najczęściej występujących u osób dorosłych wybraliśmy te, których przyczynami mogą być zachowania i nawyki kształtujące się w okresie młodzieńczym. Liczymy, że uświadamiając, jak ważny jest prozdrowotny styl życia, a szczególnie profilaktyka onkologiczna, w dalszej perspektywie wpłyniemy na spadek liczby zachorowań na raka w Polsce.

W czasie kampanii planowane jest przeprowadzenie zajęć w wymiarze 1 godziny lekcyjnej dla uczniów klas II-III szkół gimnazjalnych oraz I-III szkół ponadgimnazjalnych, podczas których zostanie wyemitowany film przedstawiający prawdziwe historie pacjentów onkologicznych. Ponadto zostanie przeprowadzony konkurs RKBN Fest, w którym zadaniem zgłoszonych zespołów będzie przygotowanie wydarzenia lokalnego nawiązującego do tematyki zawartej w kampanii (więcej na www.rakoobrona.pl/konkurs).

Promocja akcji „Rakoobrona” ma się odbywać podczas letnich festiwali muzycznych oraz innych wydarzeń kulturalno-rozrywkowych organizowanych dla grupy docelowej.

źródło: www.rakoobrona.pl

forum edukacyjne

Chronimy Dzieci w województwie pomorskim

Fundacja Dzieci Niczyje

W kwietniu br. w Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku odbyła się wojewódzka konferencja inaugurująca program **Chronimy Dzieci na Pomorzu**. Dzięki gościnności CEN szkolenia w ramach programu odbywają się już w maju i czerwcu w Gdańsku.

Warto zatem przybliżyć założenia programu **Chronimy Dzieci**, równocześnie zapraszając wszystkie żłobki, przedszkola i szkoły do udziału w nim.

Chronimy Dzieci to ogólnopolski program certyfikowania placówek edukacyjnych realizujących politykę ochrony dzieci przed przemocą, zainaugurowany 11 marca 2015 roku w Warszawie. W ramach Rządowego programu na lata 2014-2016 „Bezpieczna i przyjazna szkoła” realizuje go Fundacja Dzieci Niczyje we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej, Fundacją Energa i Fundacją Orange.

Celem programu jest ochrona dzieci przed przemocą i cyberprzemocą ze strony osób dorosłych (rodziców, opiekunów, pracowników placówki) oraz rówieśników. Program realizowany jest poprzez wdrażanie w placówkach standardów ochrony dzieci przed przemocą.

Czym są standardy ochrony dzieci? Jest to zbiór zasad, które pomagają tworzyć bezpieczne i przyjazne środowisko w szkołach, przedszkolach, żłobkach i innych placówkach działających na rzecz dzieci. Standardy zostały opracowane w 2003 roku przez międzynarodowe konsorcjum organizacji zajmujących się bezpieczeństwem dzieci, którego prace koordynowała brytyjska organizacja National Socie-

ty for the Prevention of Cruelty to Children. W placówce, która spełnia standardy ochrony dzieci m.in. nie pracują osoby mogące zagrażać bezpieczeństwu dziecka, a wszyscy pracownicy wiedzą, jak rozpoznawać symptomy krzywdzenia dziecka i jak inter-

weniować w przypadkach podejrzenia, że dziecko jest ofiarą przemocy w szkole lub w rodzinie. Zgodnie ze standardami wszystkie dzieci w placówce uczą się, jak unikać zagrożeń w kontaktach z dorosłymi oraz rówieśnikami w realnym świecie i w Internecie oraz gdzie szukać pomocy w trudnych sytuacjach życiowych. Rodzice natomiast dowiadują się, jak wychowywać dziecko bez przemocy i przekazywać mu zasady bezpieczeństwa.

Standardy ochrony dzieci to zbiór zasad, które pomagają tworzyć bezpieczne i przyjazne środowisko w szkołach, przedszkolach, żłob-

kach i innych placówkach działających na rzecz dzieci. Zostały one opracowane przez międzynarodowe konsorcjum organizacji zajmujących się bezpieczeństwem dzieci.

Wszystkie placówki, które spełniają standardy ochrony dzieci, otrzymują certyfikat **Chronimy Dzie-**

*Standardy ochrony dzieci
to zbiór zasad,
które pomagają tworzyć
bezpieczne i przyjazne
środowisko w szkołach,
przedszkolach, żłobkach
i innych placówkach
działających na rzecz dzieci.
Zostały one opracowane
przez międzynarodowe
konsorcjum organizacji
zajmujących się
bezpieczeństwem dzieci.*

ci. Certyfikat jest przyznawany na rok, ale co roku można wnioskować o jego przedłużenie.

Placówki przystępujące do programu rejestrują się na portalu www.chronimydzieci.pl. Po zalogowaniu widoczna jest ankieta służąca autodiagnozie placówki, która staje się podstawą przygotowania indywidualnego planu działania. Portal jest również miejscem wnioskowania o przyznanie certyfikatu. Na stronie www.chronimydzieci.pl znajduje się także ogólnodostępna mapa Polski, na której oznaczone są wszystkie placówki zgłoszone do programu, zarówno będące w trakcie procesu certyfikacji, jak i te, które certyfikat już otrzymały. Oznacza to, że każdy rodzic będzie mógł sprawdzić, czy żłobek, przedszkole lub szkoła jego dziecka przystąpiły do programu i realizują politykę ochrony dzieci przed przemocą. Rodzice będą mogli także zgłaszać niepokojące przypadki i swoje zastrzeżenia do spełniania przez placówki standardów ochrony dzieci. W ten sposób certyfikat *Chronimy Dzieci* może stać się uniwersalnym znakiem jakości ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

Przygotowano również merytoryczne wsparcie we wdrażaniu standardów, adresowane dla realizatorów programu. Na platformie edukacyjnej www.

Wszystkie placówki, które spełniają standardy ochrony dzieci, otrzymują certyfikat „Chronimy Dzieci”.

edukacja.fdn.pl można znaleźć scenariusze zajęć, szkolenia e-learningowe oraz materiały edukacyjne dla profesjonalistów, rodziców i dzieci. Fundacja Dzieci Niczyje oferuje również nieodpłatne szkolenia, na które można

zapisywać się właśnie poprzez swoje osobiste konto utworzone na platformie. Oferta szkoleniowa na Pomorzu, dzięki wsparciu Fundacji Energa, jest szczególnie urozmaicona. Obejmuje m.in. szkolenia

dotyczące metod i narzędzi edukacji dzieci w obszarze ochrony przed przemocą i wykorzystywaniem, bezpieczeństwa w sieci, identyfikacji symptomów krzywdzenia czy interwencji w sytuacji krzywdzenia dzieci. Uwzględnione zostały również spotka-

nia dotyczące prawnych aspektów ochrony dzieci przed krzywdzeniem.

W województwie pomorskim do programu przystąpiło już ponad 120 placówek. Czas na Waszą!

Każdy, kto chciałby dowiedzieć się czegoś więcej o możliwości realizacji programu w swojej placówce może kontaktować się bezpośrednio z zespołem programu *Chronimy Dzieci* za pośrednictwem poczty elektronicznej: chronimydzieci@fdn.pl.

Fundacja Dzieci Niczyje jest organizacją pozarządową, która od 1991 r. zajmuje się przeciwdziałaniem problemowi krzywdzenia dzieci. Prowadzi międzynarodowe, ogólnopolskie i lokalne programy na rzecz ochrony dzieci przez przemocą. Świadczy pomoc bezpośrednią i pomoc telefoniczną dzieciom w trudnych sytuacjach życiowych. Organizuje kampanie społeczne oraz szkolenia i konferencje nt. problemu krzywdzenia dzieci, w których co roku uczestniczy ponad 3 000 profesjonalistów, a także prowadzi inne działania edukacyjne.

Dobrze wykorzystać wakacje

z Marzeną Kozłowską,
nauczycielem konsultantem CEN ds. wspomagania pracy szkół
oraz pedagogiki,
rozmawia Małgorzata Bukowska-Ulatowska

M.B.-U.: Czy – z perspektywy psychologicznej – wakacje lub dłuższy urlop są nam potrzebne?

M.K.: Oczywiście. Gdy jesteśmy w codziennym wirze spraw, zapominamy o sobie. Nasz organizm potrafi się dostosowywać – jeżeli zwiększamy tempo życia, to i on wchodzi na odpowiednio wysokie obroty. Często nie czujemy, że potrzebny nam odpoczynek. Realizujemy kolejne zadania, zdobywamy szczyty, a satysfakcję mamy coraz mniejszą. To sygnał, że równowaga została zachwiana. Zgubiliśmy to, co jest najważniejsze, co tak naprawdę liczy się w życiu. Wakacje to czas, kiedy możemy zatrzymać się, zregenerować siły fizyczne, ale przede wszystkim zweryfikować swoje działania z ostatnich miesięcy. Czy moje priorytety były takie, jak być powinny? Czy w codziennym biegu nie zgubiłam czegoś cennego? Czy jestem szczęśliwa, czy tylko realizuję każdego dnia to, co powinnam?

M.B.-U.: Czyli bardziej potrzebujemy odpoczynku psychicznego niż fizycznego?

M.K.: Tak, siły fizyczne odbudowujemy znacznie szybciej. Zdarza się co prawda, że na początku wakacji budzimy się wcześniej, chociaż moglibyśmy pospać dłużej i denerwujemy się: muszę szybko wypocząć, szybko się wyspać – a tu nie mogę spać. A tymczasem odpoczniemy dopiero wtedy, gdy przestaniemy się na siebie gniewać. Kiedy organizm dostanie informację, że mamy wolne, to dostosuje się do nowego rytmu dnia.

M.B.-U.: A czego potrzebuje nasza psychika, aby wypocząć?

M.K.: Warto starać się jak najmniej musieć. Wyrzucić ze słownika: *trzeba* i *wypada*. Nie mieć do siebie pretensji, że jest piękna pogoda, a ja nie mam ochoty nigdzie wychodzić. Osoby, które prowadzą intensywny tryb życia, cały rok marzą o tym, żeby mieć wolne, a podczas urlopu mają sobie za złe, że nic im się nie chce. Tymczasem ważne jest, aby – przynajmniej na początku wakacji – dać sobie czas na nicnierobienie, zgodę na to, że można po prostu wstać rano i zapytać: na co mam dziś ochotę? Trzeba słuchać siebie. Przyjdzie taki moment, że pocujemy ochotę, aby gdzieś wyjść, spotkać się z kimś, coś ciekawego zobaczyć. Bo warto podczas urlopu również zbierać nowe doświadczenia, otworzyć się na to, co może się zdarzyć.

M.B.-U.: Czasem wakacje są tak intensywne, że potem słyszymy: *Miałem odpocząć podczas urlopu, a teraz wracam do pracy, żeby odpocząć...*

M.K.: Tak, czasem podczas urlopu psychicznie regenerujemy siły, ale wykonujemy większy wysiłek fizyczny czy mniej śpimy. Jednak, jak już mówiłam, ze zmęczeniem fizycznym łatwiej sobie poradzić, nawet po powrocie do pracy.

M.B.-U.: O co jeszcze warto zadbać, aby dobrze wykorzystać urlop?

M.K.: Nasz umysł sam często nie potrafi oddzielić życia zawodowego od prywatnego, czasu pracy od czasu wypoczynku. Jeżeli podczas urlopu nie zmienimy niczego wokół siebie, pozostaniemy w ramach, w których byliśmy przez ostatnie tygodnie, to nasz umysł nie zorientuje się, że trwają wakacje. Warto mu pomóc, zmieniając otoczenie i rytm dnia, przełamując codzienną rutynę i schemat. Dlatego podczas urlopu dobrze jest wyjechać, albo choćby przenocować u rodziny czy znajomych kilka ulic od naszego domu. Tu znów trzeba słuchać siebie. Ja najbardziej czuję, że rozpoczął się urlop, kiedy wsiadam do samolotu albo kiedy przyjeżdżam w góry. W przypadku części osób dobrze sprawdzi się wyjazd już pierwszego dnia urlopu – od razu znajdą się w innej rzeczywistości, łatwiej będzie im zapomnieć o pracy.

M.B.-U.: A jeżeli, z różnych względów, nie możemy zmienić miejsca pobytu?

M.K.: Ważne, aby poczuć, że czas urlopu jest naprawdę inny. Proponuję sięgnąć po aktywności, na które zwykle brakuje nam czasu. Ja na przykład na wakacje zachowuję sobie książki beletrystyczne. Na co dzień ciągnie mnie do literatury psychologicznej i na inną lekturę nie mam już czasu. W wakacje to jest mój odpoczynek: po prostu siadam z książką i jestem w innej rzeczywistości. Nie muszę gotować obiadu ani robić tysiąca innych rzeczy, które zwykle bym robiła. A rodzina? Wszystko powinno mieć swój czas. Każdy potrzebuje choćby pięciu minut dla siebie w ciągu dnia. Jeżeli w codziennym zabieganiu nie mamy tego czasu, zacznijmy od poszukania go podczas urlopu.

Wypoczynkowi sprzyja znalezienie czegoś, co będzie zarezerwowane dla kontekstu urlopowego. Można inaczej zorganizować sobie czas. zmie-

nić pory chodzenia spać i wstawania. Jeżeli ktoś na co dzień jeździ samochodem, warto, aby przesiadł się na rower lub chodził pieszo. Wakacyjne ubrania, buty czy torebka też pomogą naszemu umysłowi przenieść się w inny, wypoczynkowy wymiar. Warto przełamać schemat, choćby po to, aby zatęsknić za naszym codziennym, pozaurlopowym poukładaniem.

M.B.U.: A propos poukładania – są osoby, które rozpoczynają urlop z długą listą zadań do wykonania: remont mieszkania, zaległe badania lekarskie, odkładane spotkania, zestaw filmów do obejrzenia itd. I z satysfakcją przez cały urlop odhaczają wykonanie kolejnych pozycji na liście.

M.K.: Każdy powinien znaleźć swój sposób na spędzenie urlopu. Rozumiem, że pewne sprawy trzeba załatwić. Proponowałabym zrobić to w pierwszych wolnych dniach i zostawić sobie czas na przyjemności.

Warto też zastanowić się, czy potrzeba planowania wszystkiego nie wynika z obawy przed zostaniem z własnymi myślami i uczuciami. Zdarza się, że wypełniamy szczerze naszą codzienność, bo boimy się ciszy i tego, co moglibyśmy w tej ciszy usłyszeć w nas samych... Aby perspektywa pobycia z samym sobą nie wzbudzała niepokoju, trzeba lubić siebie i nie nudzić się we własnym towarzystwie.

Czasem też w miejscach pracy czy wśród znajomych mamy do czynienia z rankingami: gdzie byliśmy i co zrobiliśmy podczas tegorocznego urlopu. A że nie wypada pochwalić się leniuchowaniem na działce, planujemy drobiazgowo każdy wolny dzień.

Ale czynności praktyczne też mogą pomóc odpocząć. Uporządkowanie naszego otoczenia, oczysz-

czenie przestrzeni z nadmiaru rzeczy, wybranie tego, co ważne, a pozbycie się zbędnych sprzętów czy dokumentów – dobrze działają na psychikę.

M.B.-U.: Część nauczycieli, ze względów finansowych, decyduje się na pracę podczas wakacji, np. jako wychowawcy kolonijni. Jakie mogą być konsekwencje takiego ograniczenia wypoczynku?

M.K.: Może przełożyć się to na zmniejszą wydolność organizmu w kolejnym roku szkolnym. Mogą pojawić się kłopoty ze snem, skłonność do irytacji czy chroniczny smutek. Nasze zmęczenie kumuluje się, z każdym rokiem mamy coraz mniej sił. Możemy porównać tę sytuację do zapelniającego się dysku komputera, który pracuje coraz wolniej. Posłużę się jeszcze jednym porównaniem. Dla dwudziestolatków nieprzespana noc to nie problemem, ale kiedy już mamy za sobą dwa razy więcej lat, zaczynamy kalkulować: może krótsze spotkanie ze znajomymi i kilka dodatkowych godzin snu? Możemy zarwać jedną, drugą, trzecią noc, ale w jakimś momencie zmęczenie nie pozwoli nam dobrze funkcjonować, efektywnie pracować. Dzień jest jak nasza codzienność, a nocny wypoczynek to wakacje.

Pamiętajmy, że nasz organizm reaguje somatycznie i podczas urlopu często wystawia rachunek za minione miesiące. Jeżeli ciągle jesteśmy w biegu, stale przemęczeni, to w dniu wolnym często dopada nas choroba. Infekcja na początku wakacji może oznaczać, że miniony rok pracy był naprawdę trudny i intensywny.

M.B.-U.: Dziękuję za rozmowę i życzę nam wszystkim dobrze wykorzystanych wakacji.

■

I Ty możesz sobie zafundować syndrom wypalenia zawodowego

- Pracuj długie godziny – szczególnie nocą i w soboty. Próbuje pracować we wszystkie święta.
- Przyjmuj wiele trudnych wyzwań i realizuj je jedno po drugim, a najlepiej – trzy lub cztery naraz. Myśl o nich nawet, gdy nie jesteś w pracy – przy obiedzie i o trzeciej nad ranem to dobra pora.
- Na wakacje zabieraj ze sobą czasopisma i książki profesjonalne do czytania, sprawdzaj codziennie pocztę elektroniczną.
- Opieraj swoje poczucie własnej wartości wyłącznie na pracy. Nie poszukuj życia osobistego; twoi uczniowie za bardzo cię potrzebują.
- Nie wydawaj pieniędzy na przyjemności – po co miałbyś być w przyjemnym nastroju przez cały dzień?
- Przeżywaj swoje życie bez przyjaciół i rodziny. Jeśli przypadkowo założyłeś rodzinę, to ją ignoruj. Nigdy nie stawiaj na człowieka.

Jay Harley

zmiany w oświacie

Nowe zasady ustalania oceny z wychowania fizycznego

Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel konsultant CEN

10VI 2015 r. podpisane zostało *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej* w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych, które będzie obowiązywało od początku roku szkolnego 2015/2016. Wśród wprowadzonych zmian, w §10 projektu rozporządzenia, znalazło się między innymi wskazanie, że w przypadku zajęć wychowania fizycznego przy ustalaniu oceny, oprócz wysiłku wkładanego przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć (zapis obecnie obowiązujący), należy brać pod uwagę również **systematyczność udziału w tych zajęciach** oraz **aktywność ucznia w działaniach na rzecz sportu szkolnego i kultury fizycznej**.

nej. Jak uzasadnia projektodawca, wprowadzenie tej zmiany ma na celu zwiększenie motywacji uczniów do uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego oraz podejmowania aktywności na rzecz kultury fizycznej.

Czy nowe rozwiązania prawne przyczynią się do zmniejszenia liczby zwolnień z zajęć WF i pomogą kształtować prozdrowotny styl życia młodych ludzi? O podzielenie się swoimi refleksjami na temat proponowanych zmian (jeszcze przed podpisaniem *Rozporządzenia*) poprosiliśmy prof. Tomasz Frołowicza z Akademii Wychowania Fizycznego i Sportu w Gdańsku oraz dwóch nauczycieli wychowania fizycznego z Gimnazjum nr 11 w Gdańsku.

Zmiany regulacji prawnych dotyczących oceniania uczniów w szkole są konsekwencją wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 2013 roku. Ów wyrok nie dotyczył takich szczegółów, jak ocenianie ucznia z wychowania fizycznego. Jednak fakt, że Ministerstwo Edukacji Narodowej przy okazji zmian w ustawie i w rozporządzeniach planuje zmiany regulacji dotyczących oceniania z wychowania fizycznego jest symptomatyczne. Wskazuje, iż w powszechnym przekonaniu „coś tu szwankuje”. Skąd takie przekonanie? W ostatnim czasie media poświęcają więcej czasu tej kwestii, eksponując bulwersujące przypadki. Pytanie tylko, czy błędy popełniane w ramach szkolnego WF są konsekwencją złej regulacji prawnej (błędów w rozporządzeniach), czy złego stosowania prawa (błędów nauczycieli i dyrektorów)?

Badania wskazują, że większość polskich uczniów czuje, że nauczyciele WF dostrzegają wysiłki, a nie tylko osiągnięcia. Z drugiej strony, analiza zasad oceniania z tego przedmiotu stosowanych w polskich szkołach dowodzi, że wciąż część nauczycieli (chyba nikt nie wie, jak duża) ocenia uczniów w sposób, który zniechęca ich do udziału w zajęciach WF. Warto pamiętać, o tym, że nauczyciel WF odnosi zawodowy sukces, wówczas gdy uczniowie chodzą do niego na zajęcia, po których czują satysfakcję i fizyczne zmęczenie. Osiągnięcia edukacyjne uczniów z WF są wówczas wypadkową ich potencjału i kompetencji nauczycieli.

Czy planowane przez MEN rozwiązania dotyczące oceniania uczniów zmienią coś na korzyść w szkolnym WF? Raczej nie.

Proponowany w paragrafie dziesiątym zapis eksponujący wy-

siłek uczniów co do meritum nie różni się od poprzedniego. Spróbowano w nim dodać szczegóły, jednak nieudolnie, przy okazji popełniając zadziwiające błędy logiczne (powielane w tekście redakcyjnym, wprowadzającym do naszych wypowiedzi). Z kolei zmiana proponowana w paragrafie piątym, dotycząca zasad zwalniania uczniów z wykonywania ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego, jest zmianą pozorną. Nie wywoła istotnej zmiany praktyki szkolnej. Ta kwestia może być rozwiązana jedynie w ścisłej współpracy ministrów ds. edukacji i ds. zdrowia.

Paradoksalnie, moim zdaniem, nowe zapisy w rozporządzeniu nic istotnego nie zmieniają. Zmianom za to posłużą dyskusje, które przy okazji zostały wywołane.

prof. T. Frołowicz,
AWFiS w Gdańsku

W naszej szkole uczniowie są bardzo chętni do udziału we wszelkiego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych, niezależnie od zmian ustawowych. Największa rozpacz jest wtedy, kiedy nie ma lekcji wychowania fizycznego, a zastępstwo odbywa się w klasie, a nie na sali gimnastycznej czy na boisku. Moim zdaniem, wprowadzone rozwiązanie może pomóc tym uczniom, którzy do tej pory niechętnie czy wręcz z konieczności uczestniczyli w lekcjach wychowania fizycznego. Jednak należy pamiętać, że aby uczniowie chętnie przychodzili na wf, lekcje muszą być ciekawe, angażujące dla wszystkich. Na początku roku szkolnego organizujemy debatę, w której wszyscy uczniowie przedstawiają swoje propozycje dot. lekcji wychowania fizycznego, a następnie wspólnie analizujemy nasze możliwości i wypracowujemy konsensus. Po takich negocjacjach wszyscy odnajdują w lekcjach wf to, co ich interesuje, a dodatkowo mogą zawsze przyjść na zajęcia pozalekcyjne, które odbywają się praktycznie codziennie. Co ważne, uczniowie chętnie sami przychodzą grać na naszych szkolnych boiskach w weekend czy późnym popołudniem.

*Adam Kozłowski,
Gimnazjum nr 1 w Gdańsku*

W Gimnazjum nr 11 im. Obrońców Westerplatte od wielu lat oceniamy ucznia, traktujemy go w sposób indywidualny. Słowa Pani Minister Kluzik-Rostkowskiej nie są dla nas niczym nowym. Podczas oceny najważniejsze jest podejście ucznia do przedmiotu, jego zaangażowanie, przygotowanie do zajęć. Ewentualne wyniki z testów sprawnościowych nie są głównym kryterium oceny, a dają informację młodemu człowiekowi o jego sprawności. Każdy ma szansę na najwyższą ocenę końcową, czyli szóstkę. Uczeń, który osiąga bardzo dobre wyniki w nauce, zazwyczaj takie też oceny uzyskuje z wychowania fizycznego, mimo mniejszej sprawności fizycznej. Indywidualne traktowanie ucznia daje wymierne korzyści w postaci najlepszych ocen. Gimnazjaliści chętnie uczestniczą w lekcjach, angażują się w imprezy sportowe oraz festyny organizowane w szkole i poza nią. Przykładem może być wygranie przez naszą szkołę siedem razy z rzędu Biegu Gdańszczan w kategorii „Najliczniej reprezentowana organizacja (uczniowie i nauczyciele)”. Odsetek uczniów ze stałymi zwolnieniami lekarskimi jest u nas niewielki, dosłownie kilka osób na prawie 250 uczniów; zwolnienia z poszczególnych lekcji trafiają się tylko w sytuacjach, kiedy rzeczywiście wymaga tego stan zdrowia dziecka.

*Artur Jastrząb, Gimnazjum
nr 11 w Gdańsku*

Projekt profesora Zimbardo

Profesor Philip Zimbardo promuje w Polsce swoją nową inicjatywę edukacyjno-społeczną: Projekt Bohaterskiej Wyobraźni, czyli Heroic Imagination Project (HIP). Głównym celem tego przedsięwzięcia jest promowanie pozytywnych postaw w życiu codziennym oraz poszukiwanie niezwykłych bohaterów wśród zwyczajnych ludzi. Bohater to nie tylko Spiderman, Batman czy Robin Hood. Bohaterami bywamy codziennie, niosąc nawet symboliczną pomoc innym. Zimbardo kieruje swój program szczególnie do ludzi młodych. Chce uczyć młodzież, w jaki sposób być mądrym i skutecznym bohaterem

dnia codziennego. Zachęca także do otwartego wyrażania swojego sprzeciwu wobec wszelkich przejawów zła w życiu. Charakterystyczną cechą programu jest to, że uczestnicy treningu rozpoznają, jak odnaleźć w sobie bohatera. Bohatera, który – niosąc pomoc – nie naraża siebie i innych. Ale także nie obawia się odkrywać powodów, dla których inni ludzie, a być może również on sam, postępuje stereotypowo lub nieświadomie, zamiast wykorzystać drżące w nim możliwości do zmiany. Strona programu: <http://hip.org.pl>.

J.A.

rok szkoły zawodowców

Wspólnie dla rozwoju edukacji zawodowej w powiecie bytowskim

Dariusz Glazik,
naczelnik Wydziału Edukacji, Kultury i Sportu
w Starostwie Powiatowym w Bytowie

W powiecie bytowskim zostało utworzone pierwsze konsorcjum wszystkich szkół zawodowych, którego celem jest wspólna praca na rzecz rozwoju szkolnictwa zawodowego w Bytowie. W skład konsorcjum weszły: Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych (58 nauczycieli), Zespół Szkół Ekonomiczno-Usługowych (48 nauczycieli) oraz Powiatowe Centrum Edukacji Zawodowej (15 nauczycieli). Placówki konsorcjum aktywnie współpracują ze Starostwem Powiatowym w Bytowie, Powiatowym Urzędem Pracy i – przede wszystkim – z zakładami pracy na rynku lokalnym. Starają się uatrakcyjnić formę zdobywania wiedzy i umiejętności poprzez zapewnienie swoim uczniom optymalnych warunków nauki w placówkach, jak również poprzez możliwość udziału w projektach krajowych i zagranicznych. Szkoły prężnie poszukują innowacyjnych form kształcenia podopiecznych, stąd wieloletni już udział naszych uczniów w projektach związanych z zagranicznymi praktykami zawodowymi w Anglii, Niemczech czy Estonii. Ponadto, w ramach projektów nasze placówki również goszczą uczniów z innych krajów: Estonii, Brazylii, Chin, Hiszpanii, Włoch, Turcji. Działania te w szczególny sposób przyczyniają się do rozwoju osobistego uczniów, stwarzają też lepsze szanse zatrudnienia na krajowym i zagranicznym rynku pracy. Utworzone konsorcjum jest więc pożądanym zaczątkiem zmian zachodzących w Bytowie, podą-

żających w stronę wspólnego i ukierunkowanego myślenia o kształceniu zawodowym, jego jakości i kierunkach rozwoju.

Najnowsza inicjatywa konsorcjum dotyczy doskonalenia zawodowego oraz wymiany doświadczeń z nauczycielami i szkołami zawodowymi w Portugalii. Napisany został projekt „Bytowski Belfer Zawodowiec – Europejska Jakość” do programu Erasmus+, który zakłada wyjazdy 30 nauczycieli i kadry zarządzającej szkołami w lipcu 2015 r. i 2016 r. Celem tej inicjatywy jest m.in. podnoszenie jakości i zwiększenie internacjonalizacji instytucji edukacyjnych, a także zrozumienie i poznanie różnych systemów oraz praktyk edukacyjnych. Budżet projektu to 56 580 Euro.

W ostatnim czasie w naszym kraju i regionie wiadać wyraźnie następujące zmiany w kształceniu zawodowym. Są to zmiany nie tylko o charakterze programowym i formalno-prawnym, następuje również przeobrażenie mentalne w tym zakresie. W powiecie bytowskim, dyskutując otwarcie o szeroko pojmowanej oświacie i jej problemach, doszliśmy do wniosku, że warto, pomimo dużej konkurencji między szkołami, połączyć siły dla rozwoju edukacji. Przyniesie to pożytek nam wszystkim. Edukacja – jest w niej ukryty skarb, warto o tym pamiętać. ■

PUBLIKUJ W „EDUKACJI POMORSKIEJ”

Redakcja czasopisma serdecznie zaprasza do współpracy partnerów indywidualnych i instytucjonalnych, podejmujących inicjatywy korzystnie wpływające na kształt oświaty w naszym regionie. Zachęcamy do nadsyłania ciekawych artykułów na adres: edukacjapomorska@cen.gda.pl, oraz korzystania z możliwości uzyskania patronatu medialnego „Edukacji Pomorskiej”. Szczegółowe informacje dot. zasad publikacji, regulamin udzielania patronatu, a także numery archiwalne naszego dwumiesięcznika są dostępne na stronie internetowej: www.cen.gda.pl. ■

Kwalifikacyjne kursy zawodowe – produkt do wzięcia od zaraz?

Jolanta Śmigierska,
nauczyciel konsultant CEN ds. wspomaganie pracy szkół
oraz przedmiotów zawodowych
Beata Stolz,
specjalista CEN ds. szkolnictwa zawodowego

W dniu 25 marca br. odbyło się seminarium pt. *Ścieżki nabywania kwalifikacji zawodowych – czy KKZ to szybka odpowiedź na oczekiwania rynku pracy?* Celem spotkania było poszerzenie wiedzy na temat kwalifikacyjnych kursów zawodowych (KKZ) oraz wymiana doświadczeń i poglądów dotyczących funkcjonowania tej pozaszkolnej formy kształcenia.

Zmiany w szkolnictwie zawodowym wprowadzone w 2012 r. zmodyfikowały obraz struktury systemu edukacji w Polsce. Wprowadzano nowy produkt: kwalifikacyjne kursy zawodowe. Oferta w ramach nabywania kompetencji zawodowych skierowana jest do osób dorosłych lub innych odbiorców określonych rozporządzeniem ministra edukacji narodowej. Istotne jest to, że programy kwalifikacyjnych kursów zawodowych powinny być oparte na podstawie programowej kształcenia w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji. Podmioty uprawnione do prowadzenia KKZ to: publiczne i niepubliczne szkoły prowadzące kształcenie zawodowe (w zakresie zawodów, w których kształcą). Ustawa o systemie oświaty określa również możliwość prowadzenia kursów zawodowych przez publiczne i niepubliczne placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego, ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego oraz instytucje rynku pracy np. Ochotnicze Hufce Pracy czy instytucje szkoleniowe, prowadzące działalność edukacyjną.

Wprowadzenie KKZ to również realizacja idei uczenia się przez całe życie. Dzięki KKZ można nabyć nowe kwalifikacje lub uzupełnić obecnie posiadane. Jak każda nowość, ta również budzi emocje. Dla jednych kursy kwalifikacyjne to przedsięwzięcie bardzo atrakcyjne zarówno dla przedsiębiorców, jak i edukacji – dostosowywanie się do wymogów rynku. Dla drugich to ogrom pracy w konstruowaniu programów nauczania i ich realizacji, niekoniecznie do końca przekładający się na efektywność nabywania kompetencji zawodowych. Być może prawda leży gdzieś po środku.

Na kwalifikacyjne kursy zawodowe warto spojrzeć w szerszej perspektywie. Jednym z celów modernizacji szkolnictwa zawodowego była realizacja zaleceń Unii Europejskiej w zakresie europejskich ram kwalifikacji (ERK) oraz europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET). Każda kwalifikacja uzyskana w różnych formach kształcenia zawodowego, np. na KKZ, to szansa na europejskim rynku pracy. Poświadczony odpowiednim dokumentem doświadczenie, wiedza, umiejętności oraz kompetencje personalne i społeczne naszych absolwentów, osób dorosłych, mogą otworzyć drzwi do równego traktowania płacowego i socjalnego na każdym rynku w Europie oraz na świecie. W tym kontekście wprowadzone zmiany w kształceniu zawodowym pozwoliły i pozwolą w najbliższej przyszłości wykorzystać narzędzia oraz metody ułatwiające uznawanie, gromadzenie i przenoszenie efektów uczenia się, niezbędnych do uzyskania określonych kwalifikacji.

Seminarium, które odbyło się 25 marca br., poświęcone było właśnie tematyce kwalifikacyjnych kursów zawodowych, ponieważ wiedza na ich temat jest w wielu przypadkach niewystarczająca.

Spotkanie rozpoczęła Beata Balińska, lider Zespołu Współpracy Krajowej, Międzynarodowej i Upowszechniania w Instytucie Badań Edukacyjnych w Warszawie. Prelegentka wygłosiła wykład na temat ram kwalifikacji. Przedstawiła ideę ich tworzenia i stan prac nad Polską Ramą Kwalifikacji. Podzieliła się również doświadczeniami pozaeuropejskimi dotyczącymi możliwości transferu osiągnięć i uznawania kwalifikacji. Omówiła ośmiopoziomową Polską

Ramę Kwalifikacji, która jest efektem szczegółowych analiz systemu kwalifikacji w naszym kraju, badań naukowych, a także debaty prowadzonej z partnerami społecznymi od 2011 r. Obecnie nad ramami kwalifikacji pracuje ok. 140 krajów świata, w tym wszystkie kraje Unii Europejskiej.

Kolejny prelegent, Damian Orzeł, wskazał zakresy działalności Pomorskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i możliwości wspierania realizacji kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

Niezwykle interesująca okazała się mapa KKZ w województwie pomorskim. Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku w okresie od września 2014 r. do lutego 2015 r. przeprowadziło analizę rozmieszczenia kursów kwalifikacyjnych w regionie. Badanie zostało przeprowadzone technikami: CAWI, CATI i PAPI. Próba badawcza obejmowała zespoły szkół ponadgimnazjalnych, zespoły szkół zawodowych, technika, centra kształcenia ustawicznego i zawodowego oraz centra kształcenia ustawicznego w woj. pomorskim. W badaniu wzięły udział 73 placówki, z czego w 29 (39,7%) są prowadzone KKZ, a w 44 (60,3%) nie uruchomiono tych kursów.

Tabela 1. Liczba szkół uczestniczących w badaniu i prowadzących KKZ (w rozbiciu na powiaty).

POWIAT	Liczba szkół prowadzących KKZ	Liczba szkół biorących udział w badaniu
M. Gdańsk	9	16
M. Gdynia	1	10
M. Sopot	1	1
Pucki	3	4
Wejherowski	2	3
Malborski	1	4
Kwidzyński	0	4
Tczewski	2	3
Starogardzki	3	5
Sztumski	2	2
Człuchowski	1	3
Kartuski	3	5
Kościerski	0	3
Bytowski	0	4
Chojnicki	0	5
Lęborski	1	1
OGÓŁEM	29	73

Jak pokazało badanie, kwalifikacyjnymi kursami zawodowymi najczęściej uruchamianymi w woj. pomorskim są:

- rolnik (R16)
- prowadzenie działalności gospodarczej (A22)
- technik logistyk (A30)
- technik handlowiec (A18)
- opiekun medyczny (Z5).

Wyniki badania zrealizowanego w naszym regionie w znacznym stopniu pokrywają się z rezultatami badania ogólnopolskiego, przeprowadzonego przez KOWEZIU.

Podczas marcowego seminarium o niemieckim systemie edukacji mówił Marek Choromański, zastępca dyrektora Pomorskiej Izby Rzemieślniczej Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Podkreślił on, że to przede wszystkim przedsiębiorcy w Niemczech są zainteresowani kształceniem młodych ludzi na potrzeby rynku pracy. Stworzony system zachęci się bardziej w sferze kulturowej niż w obszarze faktycznych środków finansowych kierowanych na szkolenia w miejscu pracy. Prelegent również zwrócił uwagę na rolę doradztwa zawodowego i możliwości dobierania ścieżek edukacyjnych do indywidualnych predyspozycji i potrzeb niemieckich uczniów.

Tematem przewodnim panelu dyskusyjnego była próba odpowiedzi na pytanie: komu i dlaczego opłaca się prowadzić KKZ? Do dyskusji zostali zaproszeni przedstawiciele szkolnictwa zawodowego i urzędów pracy. Centra kształcenia zawodowego reprezentowali: Piotr Cymanowski, dyrektor Zespołu Kształcenia Zawodowego w Tczewie, a także Dariusz Różycki, dyrektor Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego nr 1 w Gdańsku. W imieniu Powiatowego Urzędu Pracy w Gdańsku udział w panelu wzięła Maria Michaluk, zastępca dyrektora ds. rynku pracy, a w imieniu Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku wypowiadała się Anna Pawłowska. W trakcie dyskusji podjęto wiele istotnych zagadnień dotyczących prowadzenia kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Zwrócono uwagę na to, że kursy umiejętności zawodowych mogą być formą, która szybciej i bardziej elastycznie odpowiada na potrzeby rynku pracy niż KKZ. Wystąpienia panelistów wywołały żywą reakcję. W ramach otwartej dyskusji zwrócono uwagę, że wykorzystanie KKZ do przekwalifikowywania pracowników jest jeszcze w stadium bardzo początkowym. Problemami są sprawy organizacyjne, a także umiejętności tworzenia nowoczesnych programów nauczania. I jak to bywa, dyskusja zatoczyła szerszy krąg, włączając inne zakresy istotne z punktu widzenia efektywnego funkcjonowania kształcenia zawodowego.

Sformułowanie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie: komu i dlaczego opłaca się prowadzić KKZ? okazało się niezwykle trudne. Z jednej strony zmiany w edukacji zawodowej zapoczątkowane w 2012 r. otwierają nowe obszary współpracy obu światów: edukacji i rynku. Z drugiej strony jest jeszcze wiele problemów do rozwiązania. Niewątpliwie szkoły stają się coraz bardziej otwarte i szybciej reagują na potrzeby pracodawców – tworzą oferty nabywania kwalifikacji w ramach obowiązujących przepisów. Czy KKZ to produkt do wzięcia od zaraz przez szkoły? Także na to pytanie nie ma jednoznacznej odpowiedzi. Temat wymaga bowiem przepracowania przez szeroko rozumiane środowisko edukacyjne oraz rynkowe – zakłady pracy i przedsiębiorstwa.

Dyskusję prowadzoną podczas seminarium podsumowała Ewa Furche, wicedyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Podziękowała zebrany za udział w spotkaniu i podkreśliła, że tematyka związana z kształceniem ustawicznym jest niezwykle ważna ze względu na szybko zmieniający się rynek i perspektywy rozwoju nowych dziedzin gospodarki.

Szkoły zawodowe – zawody popularne i unikatowe

Beata Stolz,
specjalista CEN ds. szkolnictwa zawodowego
Zbigniew Pancer,
nauczyciel konsultant CEN ds. wspomagania pracy szkół
oraz przedmiotów zawodowych

1. Zmiany ilościowe w szkolnictwie ponadgimnazjalnym w latach 2005-2015 w Polsce

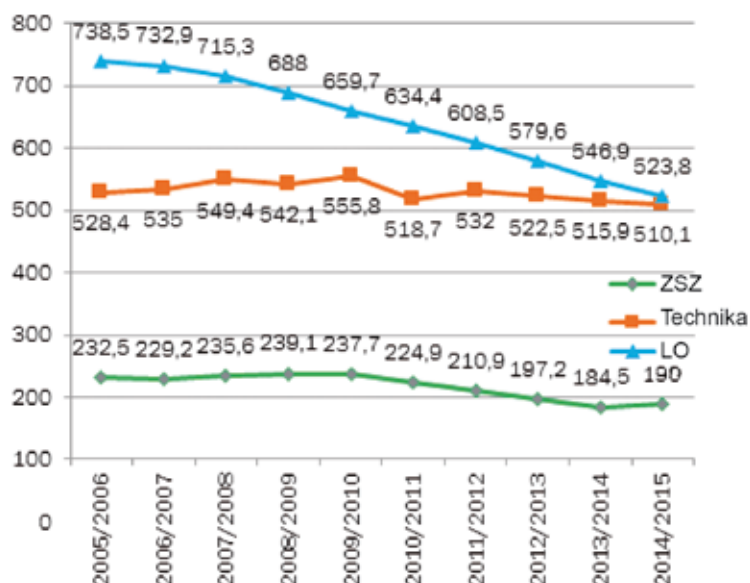
Utrzymujący się od wielu lat niż demograficzny odbija się wyraźnie na polskiej oświacie. Co roku we wszystkich województwach zmniejsza się liczba szkół, niektóre są łączone z innymi, a do istniejących chodzi znacznie mniej uczniów niż przed laty.

Proces zmniejszania się liczby uczniów widać też wyraźnie w szkolnictwie ponadgimnazjalnym. Przed dziesięciu laty, w roku szkolnym 2005/2006, do wszystkich typów szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało łącznie 1 499,4 tys. uczniów. W bieżącym roku, 2014/2015, ich liczba zmniejszyła się o 17,3% i wynosi tylko 1 247,3 tys.

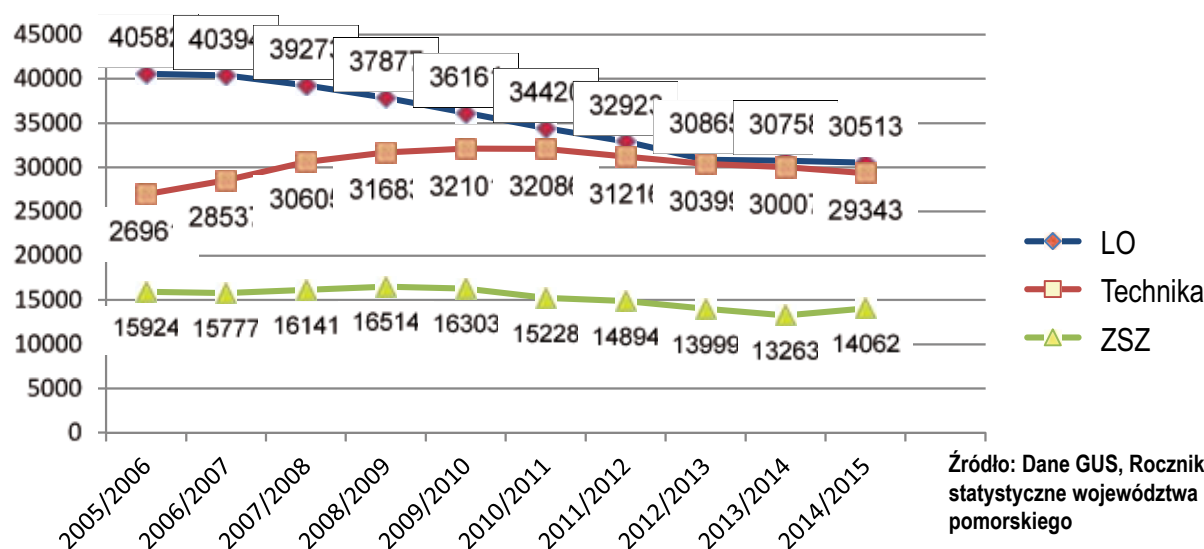
Zmiany liczby uczniów w poszczególnych typach szkół ponadgimnazjalnych odzwierciedla wyraźnie wykres nr 1. Tendencja spadkowa najbardziej dotknęła licea ogólnokształcące, do których w porównaniu z rokiem 2005/2006 aktualnie uczęszcza o prawie 30% mniej uczniów. W tym samym okresie liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych zmniejszyła się o ok. 18%, a uczniów techników – tylko o 3,5%. Szkolnictwo zawodowe w mniejszym stopniu niż licea ogólnokształcące odczuło więc skutki niżu demograficznego. Złożyło się na to wiele przyczyn, m.in. napływ nowych technologii, realia rynku pracy, popularność kierunków informatycznych i usługowych oraz polityka organów prowadzących szkoły. W roku szkolnym 2014/2015 w całej Polsce do liceów ogólnokształcących uczęszcza 41,9% uczniów szkół ponadgimnazjalnych,

Wykres nr 1.
Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych (w tysiącach) w Polsce na przestrzeni lat 2005-2015 (wg typów szkół)

Źródło:
System Informacji Oświatowej

Wykres nr 2. Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych w latach 2005-2015 (wg typów szkół, bez szkół artystycznych i specjalnych)

uczniowie zasadniczych szkół zawodowych i techników stanowią aż 58,8% wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych (40,9% – technika, 17,2% – zasadnicze szkoły zawodowe).

2. Uczniowie szkół ponadgimnazjalnych w województwie pomorskim w latach 2005-2015

Skutki niżu demograficznego są widoczne także w pomorskich szkołach ponadgimnazjalnych. W latach 2005-2015 w naszym województwie najbardziej zmniejszyła się liczba uczniów w liceach ogólnokształcących, jednak spadek ten jest mniejszy niż średnie dane dla całego kraju i wynosi tylko 24,2%. Liczba uczniów zasadniczych szkół zawodowych zmniejszyła się w omawianym okresie o 16,7%, natomiast liczba uczniów techników wzrosła o 11,3%. Szczegółowe dane ilustruje wykres nr 2, na którym podano liczby uczniów we wszystkich typach szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży w ostatnim dziesięcioleciu. Wynika z niego wyraźnie, że szkoły zawodowe w mniejszym stopniu odczuły skutki niżu demograficznego niż szkoły ogólnokształcące, przy czym w technikach liczba uczniów znacząco wzrosła.

A jak jest w bieżącym roku szkolnym? W szkołach ponadgimnazjalnych naszego województwa uczy

się o prawie 2,7% mniej młodych ludzi niż w roku 2013/2014. Z danych Systemu Informacji Oświatowej wynika, że na dzień 30 września 2014 r. do wszystkich typów ogólnodostępnych szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży uczęszczało łącznie 73 918 uczniów, większość (43 405 osób) – do zasadniczych szkół zawodowych i techników. Tak więc uczniowie liceów ogólnokształcących stanowią tylko 41,3%, a uczniowie szkół zawodowych – aż 58,7% wszystkich uczniów szkół ponadgimnazjalnych w woj. pomorskim (bez techników uzupełniających i szkół policealnych). Wartości te są zbliżone do średniej krajowej, jednak dane dot. liczby uczniów w szkołach zawodowych naszego regionu są o 0,6% wyższe od średniej ogólnopolskiej.

Szkolnictwo zawodowe cieszy się w naszym województwie coraz większą popularnością wśród absolwentów gimnazjów. Widać to dokładnie na podstawie wzrostu liczby uczniów w poszczególnych klasach w technikach i zasadniczych szkołach zawodowych na przestrzeni ostatnich lat (tabela nr 1).

Liczby uczniów w kolejnych klasach tych szkół wskazują, że w trzech ostatnich latach następował stały wzrost liczby młodych ludzi przyjętych do klas pierwszych. W stosunku do ubiegłego roku szkolnego, w roku 2014/2015 ten wzrost wyniósł ponad 11%, zarówno w zasadniczych szkołach zawodo-

Tabela nr 1. Uczniowie szkół zawodowych w województwie pomorskim w roku szkolnym 2014/2015 (wg typów szkół i klas)

Lp.	Typ szkoły	Klasa I	Klasa II	Klasa III	Klasa IV	Razem uczniów
1.	technikum	8384	7576	6724	6659	29 343
2.	zasadnicza szkoła zawodowa	5334	4592	4136	-----	14 062

Źródło: Kuratorium Oświaty w Gdańsku

wych, jak i w technikach. I to w okresie trwającego niżej demograficznego.

3. Zawody popularne w technikach

Z danych statystycznych wynika, że w bieżącym roku szkolnym młodzież uczęszczająca do techników pobiera naukę w 51 zawodach.

Tabela nr 3. Najpopularniejsze zawody w technikach w województwie pomorskim (klasy I-IV) w roku szkolnym 2014/15 (stan na 30.09.2014)

Lp.	Zawód	Liczba szkół z klasami w tym zawodzie	Liczba uczniów
1.	technik informatyk	45	3 936
2.	technik ekonomista	28	2 943
3.	technik żywienia i usług gastronomicznych	33	2 621
4.	technik hotelarstwa	26	2 942
5.	technik logistyk	18	1 587
6.	technik obsługi turystycznej	24	1 317
7.	technik budownictwa	13	1 176
8.	technik mechanik	22	1 038
9.	technik pojazdów samochodowych	9	945
10.	technik organizacji reklamy	16	867
11.	technik elektryk	12	791
12.	technik elektronik	9	765
13.	technik architektury krajobrazu	14	728
14.	technik handlowiec	18	727
15.	technik mechatronik	8	716
16.	technik usług fryzjerskich	11	711

Źródło: Kuratorium Oświaty w Gdańsku

Tabela nr 4. Najpopularniejsze zawody w ZSZ w województwie pomorskim (klasy I-III) w roku szkolnym 2014/15 (stan na 30.09.2014)

Lp.	Zawód	Liczba szkół z klasami w tym zawodzie	Liczba uczniów
1.	kucharz	64	2353
2.	mechanik pojazdów samochodowych	52	2265
3.	sprzedawca	52	1880
4.	fryzjer	44	1490
5.	stolarz	47	810
6.	elektryk	39	626
7.	cukiernik	40	543
8.	monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	25	489
9.	ślusarz	30	396
10.	elektromechanik pojazdów samochodowych	33	344

Źródło: Kuratorium Oświaty w Gdańsku

Do najpopularniejszych zawodów wybranych przez absolwentów gimnazjów z rocznika 2014 należą: technik informatyk, technik żywienia i usług gastronomicznych, technik ekonomista, technik logistyk, technik hotelarstwa, technik obsługi turystycznej oraz technik budownictwa. Zawody te są popularne wśród młodzieży już od wielu lat, co widać wyraźnie w tabeli nr 3.

Znacznym zainteresowaniem cieszyły się też następujące zawody: technik geodeta (575 uczniów w 12 szkołach), technik spedytor (453 uczniów w 7 szkołach), technik organizacji usług gastronomicznych (416 uczniów w 15 szkołach), technik procesów graficznych (365 uczniów w 7 szkołach) i technik teleinformatyk (363 uczniów w 8 szkołach).

4. Zawody popularne w zasadniczych szkołach zawodowych

Młodzież uczęszczająca aktualnie do zasadniczych szkół zawodowych w naszym województwie pobiera naukę w 46 różnych zawodach. W bieżącym roku szkolnym, podobnie jak w latach ubiegłych, do zawodów najchętniej wybieranych przez absolwentów gimnazjów należą: kucharz, mechanik pojazdów samochodowych, sprzedawca oraz fryzjer. Łączne liczby uczniów w poszczególnych zawodach podane są w tabeli nr 4.

Zainteresowaniem młodzieży cieszą się też następujące zawody: monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych (293 uczniów w 34 szkołach), blacharz samochodowy (288 uczniów w 28 szkołach), murarz – tynkarz (283 uczniów w 33 szkołach) oraz mechanik – monter maszyn i urządzeń (266 uczniów w 11 szkołach).

Tabela nr 5. Lista zawodów unikatowych w województwie pomorskim w roku szkolnym 2014/2015

Lp.	Zawód	Nr zawodu	Liczba uczniów	Liczba szkół kształcących w zawodzie
1.	blacharz	721301	9	5
2.	cieśla	711501	21	8
3.	drukarz	732201	2	1
4.	introligator	732301	26	2
5.	kamieniarz	711301	22	8
6.	kominiarz	713303	1	1
7.	kowal	721101	1	1
8.	monter sieci instalacji urządzeń sanitarnych	712216	2	2
9.	murarz – tynkarz	711204	4	3
10.	obuwnik	753602	15	1
11.	operator maszyn przemysłu ceramicznego	818115	9	1
12.	operator przemysłu chemicznego	813134	3	1
13.	operator urządzeń przemysłu szklarskiego	818116	1	1
14.	wędliniarz	751107	1	1
15.	złotnik – jubiler	731305	12	3
16.	technik awionik	315316	8	1
17.	technik księgarstwa	522306	5	1
18.	technik renowacji elementów architektury	311210	25	1
19.	technik papiernictwa	311601	76	1
20.	technik energetyk	311307	88	1
21.	technik nawigator morski	315214	107	1
22.	technik mechanik okrętowy	315105	93	1
23.	operator maszyn leśnych	834105	6	1

Źródło: Kuratorium Oświaty w Gdańsku

5. Zawody unikatowe w szkołach województwa pomorskiego

Pojęcie „zawodu unikatowego” jest ściśle związane z dawnym wytwórstwem i rzemiosłem, które w XXI w. jest obecne tylko w albumach o ginących zawodach lub traktowane jako ciekawostka w licznych muzeach i skansenach. Postęp technologiczny przyspieszył powstawanie nowych zawodów, skutecznie eliminując te, które nie są przydatne w gospodarce lub których utrzymanie na rynku pracy nie kalkuluje się ze względu na rachunek ekonomiczny. Wymogi gospodarki i rynku pracy wpłynęły również na przepisy prawne dotyczące klasyfikacji zawodów. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2011 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego zawiera obowiązujące aktualnie szkolne zawody, dostosowane do wymogów rynków pracy w Polsce oraz klasyfikacji zawodów w krajach Unii Europejskiej. Brak tam wielu zawodów obecnych w szkołach przed laty.

Opierając się na powyższym rozporządzeniu można wyodrębnić w obecnych szkołach zawodowych naszego województwa te zawody, w których naukę podjęło bardzo mało uczniów lub które są realizowane tylko w jednej szkole. Zawody te, jako rzadko wybierane przez młodzież lub nauczane w pojedynczej szkole w regionie, można traktować jako zawody unikatowe.

Przyjmując powyższe założenie, w roku szkolnym 2014/2015 za zawody unikatowe w województwie pomorskim można uznać 23 zawody wymienione w tabeli nr 5.

6. Uczniowie w innych typach szkół zawodowych

Oprócz techników i zasadniczych szkół zawodowych dla młodzieży, znaczna grupa osób kształci się w innych typach szkół zawodowych. W bieżącym roku szkolnym w różnych szkołach policealnych pobiera naukę łącznie 16 875 osób. Szkoły policealne oferują 72 zawody, niektóre z nich dostępne są tylko w tym typie szkoły (np. technik dentystyczny

czy dietetyk). Do grupy osób pobierających naukę w szkołach zawodowych wliczają się też, w małej liczbie, uczniowie techników uzupełniających (229 osoby). Do grupy uczniów szkół zawodowych należy także doliczyć prawie 1 400 uczniów szkół specjalnych i artystycznych.

7. Absolwenci na rynku pracy

Co dalej z absolwentami szkół ponadgimnazjalnych? Tylko w 2013 roku (brak dostępu do pełnych danych za rok 2014) pomorskie szkoły opuściło łącznie 4 299 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, 179 absolwentów liceów profilowanych, 6 921 absolwentów techników i 403 absolwentów szkół artystycznych (dane GUS). Ich losy są różne – wyższa uczelnia lub szkoła policealna, praca (często godzona z kontynuacją nauki), wyjazd za granicę lub... bezrobocie.

Według informacji miesięcznej opublikowanej przez Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku, na koniec stycznia 2015 roku absolwenci, czyli osoby w okresie do 12 miesięcy od dnia ukończenia nauki, stanowili 4,4% ogółu bezrobotnych (4 507 osób); w stosunku do grudnia 2014 roku nastąpił wzrost ich liczby o 204 osoby, tj. o 4,7%, a w stosunku do końca 2013 r. ten wzrost wyniósł aż 23,5%. Na podstawie dostępnych pełnych danych Wojewódzkiego Urzędu Pracy (stan na koniec 2013 r.) można zauważyć, że największą grupę nowych bezrobotnych stanowią absolwenci ZSZ.

Tabela nr 6. Bezrobotni absolwenci szkół ponadgimnazjalnych na koniec 2013 r. w województwie pomorskim (według rodzajów szkół)

Typ szkoły	Bezrobotni absolwenci w 2013 r.	% z ogółem
Liceum ogólnokształcące	1 035	28,4%
Szkoła policealna	113	3,1%
Technikum, liceum zawodowe	1 196	32,8%
Zasadnicza szkoła zawodowa	1 305	35,8%
OGÓŁEM	3 649	100,0%

Źródło: Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych, <http://mz.praca.gov.pl>

Liczba bezrobotnych absolwentów, którzy ukończyli kształcenie w szkołach ponadgimnazjalnych z terenu województwa pomorskiego, wynosiła na koniec 2013 r. 3 649 osób. Spośród absolwentów szkół ponadgimnazjalnych z rocznika 2013 ponad jedna czwarta kształciła się w zawodach z grupy

technicy i inny średni personel (28,0%). W omawianym roku najwięcej bezrobotnych absolwentów ukończyło zasadnicze szkoły zawodowe: 1 305 osób (35,8% ogółu) oraz technika lub licea zawodowe: 1 196 osób (32,8%), pozostali bezrobotni to absolwenci liceów ogólnokształcących (1035 osób) i szkół policealnych (113 osób).

Publikowane cyklicznie dane dotyczące bezrobocia sygnalizują zmniejszanie się tego zjawiska w Polsce. Dotyczy to także naszego województwa, a szczególnie – Trójmiasta. Wg danych z 31 marca 2015 r. stopa bezrobocia w Polsce wynosiła 11,7%, w województwie pomorskim – 11,4% (w Sopocie 4,2%; w Gdyni 5,6%; w Gdańsku 5,8%). Te liczby sugerują, że sytuacja absolwentów szkół zawodowych szukających pracy w tym roku na pewno będzie lepsza niż w roku 2013. Pojawiające się stale oferty pracy ze strony zakładów i instytucji oraz zapowiedzi nowych inwestycji w naszym województwie stanowią dobry zwiastun dla szkolnictwa zawodowego. Także zapowiedzi Ministerstwa Edukacji Narodowej o dofinansowaniu szkół zawodowych oraz plany Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego dotyczące kształtowania sieci ponadgimnazjalnych szkół zawodowych uwzględniającej potrzeby subregionalnych i regionalnego rynków pracy dają gwarancję dalszego rozwoju tego typu szkół. Pozwala to mieć nadzieję, że dla pomorskiej oświaty hasło kończącego się Roku Szkoły Zawodowców pozostanie aktualne także w kolejnych latach szkolnych. Stawia to też wyzwania: przed zarządzającymi szkołami – jak wykorzystać dobrą passę szkolnictwa zawodowego dla rozwoju naszej szkoły? przed doradcami zawodowymi – w jaki sposób dobrze ukierunkować podopiecznych? przed absolwentami gimnazjów (oraz ich rodzicami i opiekunami) – jak właściwie wybrać dalszą ścieżkę edukacyjną? Wszyscy powinni kierować się mądrą dewizą gdańskiego herbu: *Nec temere, nec timide*, czyli *Bez strachu, ale z rozważą*.

■

Tabela nr 7. Bezrobotni absolwenci szkół ponadgimnazjalnych na koniec 2013 r. w województwie pomorskim (według grup zawodów)

Kod grupy	Nazwa grupy zawodów	Bezrobotni absolwenci w 2013 r.	Udział w grupie
31	średni personel nauk fizycznych, chemicznych i technicznych	242	27,3%
32	średni personel do spraw zdrowia	134	15,1%
33	średni personel do spraw biznesu i administracji	285	32,2%
34	średni personel z dziedziny prawa, spraw społecznych, kultury i pokrewny	85	9,6%
35	technicy informatycy	140	15,8%
3	Razem technicy i inny średni personel	886	100,0%
42	pracownicy obsługi klienta	159	97,5%
43	pracownicy do spraw finansowo-statystycznych i ewidencji materiałowej	4	2,5%
4	Razem pracownicy biurowi	163	100,0%
51	pracownicy usług osobistych	418	51,5%
52	sprzedawcy i pokrewni	383	47,2%
53	pracownicy opieki osobistej i pokrewni	9	1,1%
54	pracownicy usług ochrony	1	0,1%
5	Razem pracownicy usług i sprzedawcy	811	100,0%
61	rolnicy produkcji towarowej	5	100,0%
6	Razem rolnicy, ogrodnicy, leśnicy i rybacy	5	100,0%
71	robotnicy budowlani i pokrewni (z wyłączeniem elektryków)	129	21,6%
72	robotnicy obróbki metali, mechanicy maszyn i urządzeń i pokrewni	267	44,6%
73	rzemieślnicy i robotnicy poligraficzni	2	0,3%
74	elektrycy i elektronicy	62	10,4%
75	robotnicy w przetwórstwie spożywczym, obróbce drewna, produkcji wyrobów tekstylnych i pokrewni	138	23,1%
7	Razem robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy	598	100,0%
83	kierowcy i operatorzy pojazdów	7	100,0%
8	Razem operatorzy i monterzy maszyn i urządzeń	7	100,0%
91	pomoce domowe i sprzątaczk	5	100,0%
9	Razem pracownicy przy pracach prostych	5	100,0%
OGÓŁEM		2 475	67,8%
Inny zawód lub brak zawodu		1 174	32,2%
Suma końcowa		3 649	100,0%

Źródło: Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych, <http://mz.praca.gov.pl>

Doradztwo zawodowe w Gimnazjum nr 25 w Gdańsku – dobre praktyki

Urszula Kamińska,
doradca zawodowy w Gimnazjum nr 25 w Gdańsku

Doradztwo zawodowe w gimnazjum... Brzmi okazale i robi dobre wrażenie, ale niejednokrotnie usłyszałam od różnych osób pytania: czy to nie za wcześnie? czy przyniesie to młodzieży jakiegokolwiek korzyści? czy uczniowie wyniosą z tych zajęć dla siebie coś, co ich zachęci do aktywności, pomoże bądź rozwinie? Jak widać, nasuwało się mnóstwo pytań, na które brakowało realnych odpowiedzi. Trzeba było po prostu w praktyce sprawdzić, jakie będą efekty naszych działań.

Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, Karta Nauczyciela (art. 42 ust. 7 pkt 3) oraz Rozporządzenie MEN w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach nałożyły na dyrektorów placówek edukacyjnych obowiązek organizacji doradztwa zawodowego. W przypadku naszej szkoły to sama Pani Dyrektor, ukończywszy studia w zakresie tejże dziedziny, widziała realną potrzebę funkcjonowania i celowość takich zajęć. Dzięki temu, mówiąc metaforycznie, maszyna ruszyła. Następnie zaczęła przyspieszać i jest teraz w szczytowej fazie „produkcji”.

Początkowo nasze gimnazjum szukało własnej drogi w zakresie doradztwa. W 2009 roku zorganizowano pierwsze zajęcia ze szkolnym doradcą, przeznaczone dla uczniów klas trzecich. Wówczas nawiązano też współpracę z Powiatowym Urzędem Pracy w Gdańsku. Zorganizowano pierwsze wyjścia do PUP-u na Dni Otwarte, zajęcia z zatrudnionymi tam doradcami oraz pracownikami Mobilnego Centrum Informacji Zawodowej. Po kilku latach pracy i pierwszych doświadczeniach z doradztwem wiedzieliśmy, że to wciąż zbyt mało, a potrzeby są o wiele większe. Mając to na uwadze, Pani Dyrektor postanowiła rozszerzyć ofertę zajęć z doradztwa na wszystkie poziomy kształcenia. Postawiliśmy sobie cel główny: wspieranie uczniów w podejmowaniu odpowiedzialnych i dojrzałych decyzji edukacyjnych oraz rozwijanie w nich kompetencji do prowadzenia aktywnego życia zawodowego.

Co to jednak znaczy rozwijać kompetencje? Otóż, aby w przyszłości nasi obecni uczniowie umieli od-

naleźć się na rynku pracy, powinniśmy już dziś inicjować w szkole działania, które umożliwią im rozwój tzw. kompetencji miękkich. Mają one związek z psychiką i umiejętnościami społecznymi, a koncentrują się wokół postaw człowieka, umożliwiających zachowanie się w sposób skuteczny w określonej sytuacji. Zaliczamy do nich np. kreatywność, dynamizm działania, komunikatywność, elastyczność, inicjatywę, zdolność do współpracy w grupie i efektywne zarządzanie czasem.

Aby w przyszłości nasi obecni uczniowie umieli odnaleźć się na rynku pracy, powinniśmy już dziś inicjować w szkole takie działania, które umożliwią im rozwój tzw. kompetencji miękkich.

Wymienione powyżej cechy i umiejętności są naprawdę niezwykle istotne. Uświadamiając to sobie, ukierunkowaliśmy działania naszej szkoły w taki sposób, aby oprócz wiedzy, w którą wy-

posażamy na co dzień naszą młodzież, dać uczniom jak największe możliwości rozwoju właśnie w zakresie kompetencji miękkich.

W naszej szkole powstał Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego, angażujący całą społeczność: uczniów, rodziców i nauczycieli, a także instytucje zewnętrzne, które wspierają naszą działalność doradczą. System ten obejmuje liczne działania, m.in. zajęcia z doradcą zawodowym we wszystkich klasach, prowadzone w ramach części godzin wychowawczych czy też zastępstw. Odbývają się one w sali, która ma być szczególnie do tych celów dostosowana dzięki nieszablonowej organizacji przestrzeni, sprzyjającej kreatywnemu myśleniu. Pomieszczenie to jest wzorowane na *crazy roomie*, mieszczącym się w Gdańskim Inkubatorze Przedsiębiorczości STARTER.

Wstępem do rozwoju kompetencji miękkich u uczniów jest umożliwianie im poznania samych siebie, własnych mocnych i słabych stron, zainteresowań, talentów, pasji itp. Mają oni również okazje

poszerzyć wiedzę na temat poszczególnych zawodów, rynku pracy, aktualnej oferty szkół ponadgimnazjalnych. Zyskują też szansę zaplanowania indywidualnej ścieżki edukacyjnej i zawodowej.

Zajęcia grupowe ze szkolnym doradcą zawodowym prowadzone są przy wykorzystaniu innowacyjnych metod aktywizacyjnych, tj. tutoringu, narzędzi TOC, projektów, warsztatów itp. Zarówno uczniowie, jak i ich rodzice korzystają również z indywidualnych spotkań doradczych. Poza tym doradca podejmuje szereg przedsięwzięć we współpracy z innymi członkami kadry. Są to np. lekcje przedsiębiorczości prowadzone metodą gamifikacji wspólnie z nauczycielem wiedzy o społeczeństwie (projekt pilotażowy we współpracy z GIP STARTER), projekt „Dzień w pracy rodzica – poznajemy różne zawody”, konkursy tematyczne, spotkania z przedstawicielami określonych grup zawodowych, eurolekcje, szkolenia dla rodziców czy Giełda Szkół Ponadgimnazjalnych. Nie można pominąć także udziału w Targach Aktywności Młodzieżowej, Targach Edukacji i Pracy, dniach otwartych gdańskich szkół i uczelni oraz wykładach i warsztatach w GIP STARTER).

Doradztwo zawodowe w naszej placówce ma sens ze względu na jego holistyczny charakter. Każdy nauczyciel, znając swoich uczniów i mając – również od doradcy – dodatkowe informacje o ich potencjale, zyskuje możliwość zindywidualizowania metod pracy z uczniem (Indywidualne Programy Nauczania, Indywidualne Ścieżki Edukacyjne, konsultacje dla uczniów potrzebujących wsparcia w nauce, tutoring). Prowadzenie lekcji przy wykorzystaniu wymienionych wyżej aktywizujących metod nauczania, a także organizacja różnego rodzaju konkursów, projektów edukacyjnych, zajęć artystycznych, sportowych, wolontariatu czy działalność Samorządu Uczniowskiego pozwala uczniom na pełne zaangażowanie się w życie szkoły. Młodzież zdobywa wiedzę, jak działać w sposób niestandardowy, realizując własne pomysły w szkole i poza nią.

Istotną rolę doradcą pełnią również wychowawcy klas, którzy na co dzień wspierają swoich

uczniów w poznawaniu siebie i rozwoju kompetencji społecznych. Należy również podkreślić wysiłek naszych partnerów, którzy wspierają nas na co dzień w zakresie doradztwa zawodowego. Są to m.in. rodzice uczniów, Gdański Inkubator Przedsiębiorczości STARTER, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, Stowarzyszenie MORENA, OHP – Mobilne Centrum Informacji Zawodowej, szkoły ponadgimnazjalne, uczelnie wyższe, Powiatowy Urząd Pracy oraz Wojewódzki Urząd Pracy. To właśnie oni inspirują nas do działania, wzbogacają naszą ofertę doradcą oraz pomagają realizować zamierzone cele.

W tym roku nasza szkoła przystąpiła do badania ewaluacyjnego *Ocena realizacji usług poradnictwa zawodowego w projektach komponentu regionalnego PO KL wdrażanego w województwie pomorskim*. W opracowanym raporcie końcowym, podsumowującym badanie przeprowadzone techniką audytoryjną, z udziałem uczniów

klas trzecich, zostaliśmy opisani i wyróżnieni jako szkoła dobrych praktyk w zakresie doradztwa zawodowego. W dokumencie wymieniono najważniejsze spośród podejmowanych przez nas działań.

Jako doradca praktyk zachęcam więc, aby dyrektorzy szkół oraz osoby pełniące rolę

doradcy zawodowego z dużą otwartością i zaangażowaniem podchodzili do wszelkich przedsięwzięć, które autentycznie poszerzają horyzonty i wspierają uczniów oraz dają szansę na rozwój całej społeczności szkolnej.

Wstępem do rozwoju kompetencji miękkich u uczniów jest umożliwianie im poznania samych siebie, własnych mocnych i słabych stron, zainteresowań, talentów, pasji.

W naszej szkole powstał Wewnątrzszkolny System Doradztwa Zawodowego, angażujący całą społeczność: uczniów, rodziców i nauczycieli, a także instytucje zewnętrzne, które wspierają naszą działalność doradcą.

rok matematyki

Z perspektywy gdańskich uczelni

z uczestnikami Inauguracji Roku Matematyki na Pomorzu

rozmawia Joanna Aleksandrowicz,

specjalista CEN ds. informacji

i kontaktów ze środowiskiem oświatowym

J.A.: Czy wydział matematyczny Politechniki Gdańskiej przygotowuje studentów do znalezienia pracy?

prof. Henryk Krawczyk, rektor Politechniki Gdańskiej: Oczywiście i dotyczy to wszystkich wydziałów, nie tylko Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej. Współpracujemy z Konwentem Politechniki Gdańskiej, który wskazuje zawody, które są niezbędne na Pomorzu w perspektywie najbliższych pięciu lat, ale i kolejnych dwudziestu. Poza tym nasza strategia rozwoju zakłada kształcenie inżynierów przyszłości, co sprowadza się do pozyskiwania przez nich nowych umiejętności tak, aby student, a następnie absolwent miał możliwość elastycznego dopasowania się do rynku. W ramach każdej specjalności pogłębia nie tylko wiedzę, ale również poznaje metody analityczne i wykorzystuje technologie informatyczne, a także zapoznaje się z pracą zespołową, co umożliwi mu łatwiejszą adaptację do potrzeb rynku pracy. Na razie pracodawcy nie narzekają na naszych absolwentów. Być może jeśli chodzi o wykorzystanie metod matematycznych, zauważamy, że są słabsi niż ich poprzednicy, ale posiadają lepsze umiejętności korzystania z różnych pakietów informatycznych, co ułatwia im zapoznanie się z niezbędnymi działami matematyki.

J.A.: Czy potrzebna była obowiązkowa matura z matematyki?

H.K.: Zdecydowanie tak, dlatego że matematyka uczy logicznego myślenia i racjonalnego rozwiązywania problemów. Tych zalet przedmiotu być może młodzież na początku nie zauważa, ale po pewnym czasie dostrzeże je. Różne problemy można rozwiązać teoretycznie w oparciu o pewne modele matematyczne, które mają zastosowanie w praktyce. Studentom otwierają się oczy dopiero wtedy, gdy pokazujemy konkretne zastosowanie abstrakcyjnego modelu. W technice takich podejść jest wiele, w informatyce również spotykamy się z nimi na co dzień. Wtedy najczęściej słyszymy od studentów: Jak to ciekawe i jak porządkuje myślenie.

J.A.: Jak ocenia Pani matematyczne kompetencje studentów od czasu wprowadzenia obowiązkowej matury z matematyki?

dr Barbara Wikiel, dyrektor Centrum Nauczania Matematyki i Kształcenia na Odległość Politechniki Gdańskiej: Myślę, że może być jeszcze trochę

za wcześnie, żeby podsumowywać skutki wprowadzenia obowiązkowej matury z matematyki. Najwięcej będzie można powiedzieć, dopiero wtedy, kiedy uczniowie przejdą cały cykl kształcenia od szkoły podstawowej do ponadgimnazjalnej. Studenci mają takie kompetencje, jakie uda im się zdobyć w świetle tego, jaką mamy podstawę programową oraz ile mają innych przedmiotów, przecież bardzo różnych od tego czego myśmy się uczyli 20-30 lat temu. Uczniowie zdobywają dużo większy zakres kompetencji w porównaniu z nami. Zacytuję byłego rektora Politechniki Gdańskiej, pana profesora Janusza Rachonia: *Na rzeczywistość nie można się obrażać*. Współczesność wymaga całkiem czego innego od uczniów, od młodych ludzi aniżeli wymagała jeszcze 20-30 lat temu od nas. Po prostu musimy kształtować w nauczaniu studentów te kompetencje, które będą przydatne przyszłym inżynierom. Czyli trzeba położyć szczególny nacisk na wybrane kompetencje i kształtować je jak najlepiej umiemy.

J.A.: Czy ma Pani jakieś nadzieje związane z Rokiem Matematyki na Pomorzu?

B.W.: Traktuję tę inicjatywę jako pierwszy krok w stronę przełamania stereotypu trudnej, niedostępnej matematyki. Dla mnie największa nadzieja jest w tym, że matematyka będzie inaczej postrzegana, że nie tylko dzieci i młodzież, ale po prostu ludzie, cała społeczność przestaną się jej bać.

J.A.: Czy ludzie boją się matematyki?

Natalia Lewandowska, studentka III roku matematyki na Uniwersytecie Gdańskim: Jeżeli mówię swoim nowo poznanym znajomym, że studiuję matematykę ekonomiczną, reagują oni tak: *O Boże!* Kiedy pytam, skąd taka reakcja, odpowiadają: *Bo przecież matematyka jest trudna*. Nieprawda, matematyka nie jest taka trudna, można ją zrozumieć. W szkole podstawowej, gimnazjum czy liceum matematyka jest bardziej schematyczna niż w późniejszych latach naszej edukacji, może trochę bardziej trzeba pomyśleć przy statystyce albo rachunku prawdopodobieństwa czy innych przedmiotach matematycznych. Na studiach matematyka się zmienia, jest dużo nowego i zaawansowanego materiału, jednak da się ją zrozumieć, choć trzeba oczywiście pogłębiać swoją wiedzę poprzez praktykę, czytanie, rozumowanie, a także rozwiązywanie zadań.

J.A.: Skąd biorą się obawy przed matematyką?

N.L.: Te obawy pojawiają się już na początku naszej edukacji. Dzieci nie chcą się uczyć matematyki nawet w szkole podstawowej i zaczynają mieć braki. Jeżeli uczyłyby się na bieżąco i zachęcano by je do tego, to nie miałyby zaległości i matematyka byłaby dla nich jasna. Tego przedmiotu da się nauczyć. Uważam, że każdy potrafi go zrozumieć, wystarczy tylko chcieć. Zachęcam do nauki matematyki, jest to najbardziej interesujący i przyszłościowy kierunek studiów.

J.A.: A co po studiach, czy interesowała się Pani już rynkiem pracy?

N.L.: Uniwersytet Gdański ma podpisane umowy, np. ze szkołami lub firmami, do których można dostać się na staż czy praktykę. Na moim kierunku studiów staż musimy odbyć na II roku studiów, trwa on trzy miesiące, ale dla chętnych może zostać przedłużony. Istnieją dogodne warunki i można rozłożyć go sobie w czasie. Po takim stażu zwiększają się szanse na to, żeby dostać dobrą, a nawet naszą wymarzoną pracę. Po kierunku matematyka ekonomiczna można szukać pracy na giełdach, w urzędach, bankach, wydawnictwach publikujących książki matematyczne itp. Myślę, że najlepiej rzetelnie odbyć staż. Nie daje on korzyści finansowych, ale zdobyte doświadczenia wzbogacą nasze CV i ułatwią znalezienie pracy.

J.A.: Za co Pani lubi matematykę?

N.L.: Uwielbiam matematykę, szczególnie za liczby – bardzo lubię kalkulować. Nie przepadam za abstrakcyjną matematyką, np. mam w tym semestrze taki przedmiot, jak algebra II, w której bazuje się przede wszystkim na literach; trzeba znać dużo twierdzeń z dowodami, definicje itd. Przyznam, że lubię zwykłą, liczbową matematykę. Podobała mi się analiza I i II, gdzie liczyłam granice, szeregi, pochodne i całki, a wszystko było takie zrozumiałe.

ROK 2015 JEST ROKIEM MATEMATYKI NA POMORZU.

Od stycznia odbywa się szereg imprez promujących matematykę jako dziedzinę ciekawą i przyjazną. Jednym z ważniejszych wydarzeń było dwudniowe seminarium naukowo-popularyzatorskie „Bez matematyki kariery nie zrobisz”, które odbyło się w dniach 26-27 marca. Pierwszy dzień seminarium, zorganizowany na terenie Politechniki Gdańskiej, był dniem wspólnym dla PG, Uniwersytetu Gdańskiego i Akademii Pomorskiej w Słupsku. W drugim dniu, równoległe na trzech uczelniach, przeprowadzono warsztaty dla uczniów.

W trakcie pierwszego dnia seminarium odbyły się warsztaty „Jak rozbudzać zainteresowania matematyką”, w których udział wzięli uczniowie, studenci, nauczyciele, kadra akademicka, przedstawiciele samorządów lokalnych i środowiska gospodarczego. Wypracowali oni szereg postulatów, które powinny pomóc w rozbudzaniu zainteresowania matematyką.

Uczestnicy warsztatów zaproponowali m.in.:

- wprowadzenie lekcji matematyki w plenerze, co spowoduje więcej radości z uczenia się i pozwoli na organizację spotkań z ciekawymi osobami;
- pokazanie zastosowań matematyki w życiu codziennym przez przykłady z otaczającego nas świata oraz zadania wskazujące na jej użyteczność;
- spotkania z osobami, które dzięki matematyce osiągnęły sukces (nie tylko matematyczny, ale także w innych dziedzinach zawodowych);
- włączenie żartów i dygresji matematycznych jako stałego elementu lekcji matematyki;
- zmianę atmosfery na lekcji i podejścia do ucznia.

W trakcie dyskusji wypowiadali się wszyscy uczestnicy spotkania. Pozwoliło to szerzej spojrzeć na zagadnienie, jak ośwoić królową nauk.

Wszystkie postulaty sformułowane podczas spotkania, a opracowane przez przedstawicieli szkół wyższych uczestniczących w seminarium, zostaną przedstawione w najbliższym czasie na stronie internetowej Roku Matematyki na Pomorzu (www.rokmatematyki.pomorskie.eu) oraz na łamach „Pisma PG”.

U.K.-K.

Fot. B. Kwaśniewska

Matematyka – podstawowy język świata?

Wojciech Książek

Ostatnio uczestniczyłem w ważnej konferencji¹ zorganizowanej przez Marszałka Województwa Pomorskiego, Mieczysława Struka, na temat znaczenia matematyki już nie tylko w edukacji, ale w świecie, życiu. Spotkanie to wyzwoliło wiele myśli, którymi chciałbym się z Państwem podzielić.

Od matematyki i technikum do... polonistyki

Ogłoszenie Roku Matematyki na Pomorzu to ciekawa inicjatywa trzech uczelni: Uniwersytetu Gdańskiego, Politechniki Gdańskiej i Akademii Pomorskiej w Słupsku. A matematyka zawsze wywoływała emocje i skojarzenia. U niektórych dobre, u innych mniej lub bardziej negatywne. Nie jestem od nich wolny, tym bardziej, że w dzieciństwie zapowiadałem się jako talent matematyczny i techniczny (do dziś odpoczywam przy majsterkowaniu). Czulem to, zwłaszcza ucząc się pod okiem znakomitego nauczyciela matematyki, jakim była w Szkole Podstawowej w Krokowej pani Maria Reszke. Kiedy byłem wiceministrem edukacji, otrzymała Medal Komisji Narodowej – to żadna prywatna, ale ukłon wobec wielkich pedagogów, którzy uczą także na polskiej prowincji.

Coś się odmieniło w szkole średniej, Technikum Elektrycznym w Wejherowie. Powoli przesuwalem swoje zainteresowania w kierunku literatury i historii. Pewnie był w tym jakiś kod rodzinny: ojciec to pedagog-humanista, znawca historii, malujący obrazy i piszący wiersze czy artykuły na temat nauczania... wiedzy matematycznej w edukacji wczesnoszkolnej (system klockowy). Wpływ na tę zmianę miały pewnie pierwsze porywy uczuć, ale i świetna polonistka, pani Jadwiga Wrosz, która z dużą przychylnością podchodziła do moich zainteresowań.

A matematyka? Trzeba było ją zdać, ale już bez entuzjazmu i bez wyboru zadania z rachunku prawdopodobieństwa, której to sfery mocno nie rozumiałem, co mnie samego zaskakiwało (na arkuszu maturalnym z obowiązkowej matematyki w 1976 r. było 5 zadań, z których wybierało się 3). Potem już egzaminy wstępne na polonistykę Uniwersytetu Gdańskiego i poczucie pewnej inności wśród mocno dyskutującego koleżeństwa, głównie dziewcząt, najczęściej po profilach humanistycznych w liceach.

Nowa matura i obowiązkowa matematyka

Miałem i mam poczucie swej inności w stosunku do absolwentów studiów humanistycznych. Zainteresowania techniką i naukami ścisłymi z dzieciństwa oraz ukończenie technikum (specjalizacja: automatyka urządzeń przemysłowych) powodowało większy namysł nad wypowiedianym słowem i chyba jednak większą dyscyplinę myśli oraz planowania zadań do realizacji. A także szacunek dla matematyki, który w sposób szczególny ujawnił się w czasie, gdy zostałem wiceministrem, w 1997 roku.

Takie nastawienie bardzo ułatwiało mi kontakt z ówczesnym ministrem edukacji narodowej, byłym rektorem AGH w Krakowie, prof. Mirosławem Handke. Był osobą, która chyba pierwsza tak wyraźnie dążyła do tego, aby matematyka wróciła jako obowiązkowy przedmiot maturalny i aby skończyć z sytuacją, która została wprowadzona w 1985 roku, gdy po stanie wojennym matematyka stała się przedmiotem do wyboru.

Pamiętam wypowiedzi prof. M. Handke, chemika z wykształcenia, który powtarzał jak mantrę, że matematyka to królowa nauk, podstawowy język świata i komunikacji między ludźmi, uczący logicznego myślenia i samodyscypliny, że jest wiedzą ukrytą w każdym z nas. Stąd tak istotne jest nauczanie może nawet mniej samej matematyki, a bardziej umiejętności matematycznego myślenia. Co ważne, ten kierunek potwierdził także wyraźnie były rektor Politechniki Gdańskiej, prof. Edmund Wittbrodt, który latem 2000 roku został nowym ministrem edukacji.

Matematyka a polityka

Niestety, matematyka zderzyła się dosyć twardo z polityką. Doświadczyłem tego szczególnie w latach 2000-2001, kiedy to jednym z podstawowych zarzutów ówczesnej opozycji parlamentarnej było właśnie wprowadzenie obowiązkowej matematyki na maturze, która miała być zdawana w ramach tzw. nowej

1. O uroczystej inauguracji Roku Matematyki na Pomorzu pisaliśmy w nr 69 „Edukacji Pomorskiej” [red.].

matury od wiosny 2002 roku. Racje merytoryczne przegrywały z interesem wyborczym, ale też z różnymi lękami uczniów, które być może trochę bagatelizowaliśmy. Tak też bywa. Zapewne wyczuwając te negatywne emocje opozycja liczyła na głosy dużej części potencjalnych maturzystów, którzy przecież przekraczali już próg uprawniający do głosowania, czyli 18 lat. A do tego często ich rodzice, dziadkowie... Można rzec, że grupa docelowa potencjalnych wyborców dochodziła do miliona. Politycy też potrafili liczyć, tym bardziej, jeżeli sami są matematykami.

Warto pamiętać, że po rządach SLD-PSL projekt obowiązkowej matematyki na maturze z czasu rządu AWS-UW przywrócił rząd PiS-LPR-Samoobrony, a potwierdził rząd PO-PSL. Dzięki ministrom: Mirosławowi Handke, Edmundowi Wittbrodtowi, Michałowi Seweryńskiemu, Romanowi Giertychowi oraz Katarzynie Hall, udało się przywrócić matematykę jako przedmiot obowiązkowy dla wszystkich maturzystów.

Wyzwania programowe

Ważne, że od 2010 roku obowiązkowa matura z matematyki jest faktem. Ale też ważne, aby podejmować różne działania na rzecz nauczania myślenia matematycznego i jak najszerzej tę ideę upowszechniać. Polska na tym nie straci.

Będąc odpowiedzialnym w MEN w latach 1997-2001 za dopracowanie szczegółów reformy, miałem świadomość, że to sprawa nie tylko popularyzacji tego przedmiotu. Konieczne było podjęcie, i to szybko, szeregu innych działań, szczególnie na rzecz przygotowania nauczycieli, a także tego, co umownie nazywamy 5 x p: przygotowania podstawy programowej, planów i programów nauczania, podręczników oraz innych pomocy dydaktycznych. Te zadania zostały m.in. opisane w co najmniej kilku zeszytach wydawanej wówczas „Biblioteczki Reformy”, w tym w osobnym numerze (32.), poświęconym Nowej Maturze.

Wyzwania te pozostają aktualne. Trzeba pracować nad udoskonalaniem istniejących rozwiązań, zaczynając od postawienia właściwej diagnozy oraz dobrania odpowiednich środków i metod zaradczych. Czyli poniekąd – jak w medycynie. To też pokazuje interdyscyplinarność matematyki, czy szerzej: myślenia ścisłego.

Pytania podstawowe i rola dobrego nauczyciela

W centrum refleksji i podejmowanych działań powinno znaleźć się poszukiwanie odpowiedzi na kil-

Fot. B. Kwaśniewska

Uroczysta inauguracja Roku matematyki na Pomorzu

ka podstawowych pytań, które padły także podczas konferencji inaugurującej Rok Matematyki na Pomorzu: Co zrobić, aby zniwelować różne lęki i negatywne emocje związane z matematyką? Jak uatrakcyjnić lekcje tego przedmiotu? Jak pokazać piękno matematyki?

W poszukiwaniu odpowiedzi na te pytania kluczowa jest rola nauczyciela. Trzeba mieć świadomość, że dobrze przygotowany dydaktyk oraz mądre i atrakcyjne prowadzenie zajęć z tak ciekawego przedmiotu, jakim może być matematyka, to klucz do większego zainteresowania młodych ludzi królową nauk ścisłych i oswojenia ich lęków. Stąd też, obok prac nad szczegółami programowymi czy podręcznikami, trzeba zwrócić uwagę na wyzwanie stojące przed wyższymi uczelniami: aby jak najlepiej przygotować kandydatów na nauczycieli. W obliczu tego zadania dobrze się stało, że w promocję Roku Matematyki włączyły się trzy pomorskie uczelnie. Tu nie powinien rządzić przypadek, a pewien system, łączący poznanie przez potencjalnych nauczycieli zarówno teorii nauczania matematyki, jak i przedmiotów pokrewnych (przecież nawet zrozumienie osi czasu w procesach historycznych wymaga wiedzy matematycznej), a także wiedzy z zakresu psychologii rozwojowej z praktyką w szkołach.

Uzupełnieniem edukacji uczelnianej powinien być system doskonalenia zawodowego nauczycieli matematyki oraz stałego doradztwa metodycznego. Potrzebna jest koncentracja placówek doskonalenia nauczycieli, szczególnie korzystających z subwencji rządowych, wokół tych zadań szkoleniowo-programowych.

Trzeba kontynuować system grantów na studia podyplomowe, tworzyć programy dla ośrodków metodycznych i placówek doskonalenia służące rozwijaniu kompetencji w zakresie nauczania tego przedmiotu. DIALOG ludzi oświaty i szkolnictwa wyższego powinien być podstawą tworzenia tego typu rozwiązań.

Nowe wyzwania – system punktacji egzaminacyjnej

Podczas konferencji pojawiły się dwa problemy, na które warto zwrócić uwagę i przy tej okazji. Jeden z nich zasygnalizował dyrektor liceum o profilu humanistycznym, który w rozmowie proponował, aby w ogóle odejść od ustalania progów zdań / nie zdań, a jedynie podawać na świadectwie maturalnym liczbę zdobytych punktów. Jako argument przytaczał problemy i lęki uczniów, czasami o dużych

uzdolnieniach humanistycznych czy artystycznych. I np. szukanie korepetycji jako rozwiązanie tej sytuacji.

Trzeba pamiętać, że dyskusja na ten temat toczyła się od początku wprowadzania programu nowej matury. Rozważany był wariant, szczególnie przy obowiązkowym egzaminie z matematyki, aby przejściowo zdjąć próg zdawalności, ustalony na poziomie 30%.

Sprawa progu zdawalności wzbudza też inne kontrowersje. Warto przypomnieć, że w przypadku egzaminów zawodowych ustawiono go wyżej: na poziomie 50% z części pisemnej i 75% z części praktycznej. Na początku wdrażania egzaminów zewnętrznych chodziło o to, aby system nie był nazbyt selekcyjny. Minęło 10 lat i warto podjąć kwestię ewentualnego podniesienia progu zdawalności na egzaminie maturalnym. W skali ocen 1-6 ocena dopuszczająca, czyli 2, to zwykle więcej niż 30%. Analizując wyniki matury z wiosny 2014 roku prof. Aleksander Nalaskowski w tygodniku „W Sieci” (29/2014) proponował podniesienie owego progu, pisząc: *Wyniki poniżej ok. 70% są z punktu widzenia pożytku, dalszej edukacji i rozwoju społecznego nic nie warte.*

Obecnie obserwuje się tendencję do zaniżenia wymagań egzaminacyjnych na maturze z matematyki na poziomie podstawowym, inaczej jest na poziomie rozszerzonym. Dzieje się tak pewnie dlatego, aby więcej osób zdało matematykę, ale jakiś poziom wymagań musi zostać zachowany. Żeby też nie było tak, że maturzystom, którzy chcą studiować kierunki ścisłe, bardziej opłaca się (też przez progi punktowe ustalone na uczelniach) zdać na prawie 100% matematykę na poziomie podstawowym, niż na ok. 70% – egzamin rozszerzony.

Jest tu pewna możliwość zmiany, tym bardziej, że są kraje, gdzie próg ustawiono wyżej. Ewentualne jego podniesienie, do czego bym się skłaniał, jest wyzwaniem, które wymagałoby szerszej dyskusji społecznej. I odwagi politycznej. A jest zazwyczaj tak, że większe wymagania, także jeżeli chodzi o dyscyplinę szkolną, pojawiają się wraz z dojściem do władzy ugrupowań umownie nazywanych prawicowo-konserwatywnymi. Bardziej egalitarnie są ugrupowania liberalno-lewicowe. Odtwarza się więc stary spór: jakość czy ilość w edukacji, wybór między elitaryzmem a egalitaryzmem. Zarzucano autorom zmian z przełomu wieków, że na ołtarzu liczby osób z cenzusem maturalnym poświęciliśmy jakość. Próbowano różnych zmian, w tym przygotowywania prezentacji jako elementu egzaminów wewnętrznych. W 2015 roku już ich nie będzie. Warto pamiętać, że kiedyś do matury przystępowało 20-30% ogółu młodych ludzi, obecnie – prawie dwa razy tyle, stąd i odsetek osób, które nie zdają egzaminu jest większy.

Nowe wyzwania: matematyka w przedszkolu i... elementarzu

Trzeba mieć świadomość, że edukacja to proces ciągły, którego skutki widać dopiero po pewnym czasie. Ale trzeba umieć je przewidywać. Podczas konferencji rozpoczynającej Rok Matematyki na Pomorzu zwracano uwagę na znaczenie pierwszych kontaktów dziecka ze światem liczb i myślenia matematycznego, już od edukacji przedszkolnej. Tu też działa zasada, że czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci.

Jeden z prelegentów – Małgorzata Dobrowolska, dyrektor Gdańskiego Wydawnictwa Oświatowego, oficyny mocno zaangażowanej w przygotowanie podręczników z matematyki – zwracała uwagę na konieczność jak najlepszego przygotowania elementarza dla klas pierwszych szkół podstawowych. Pytała, czy bezpłatny elementarz wprowadzony od września 2014 roku, swoją różnie ocenianą jakością nie zaprzęści pozytywnej tendencji obserwowanej w polskiej szkole: w międzynarodowym badaniu PISA z 2012 roku w kategorii: *Umiejętność myślenia* polscy uczniowie sytuowali się – obok Finlandii – najwyżej w Europie, ok. 6. miejsca w świecie.

A że elementarz, dosyć pospieszenie wprowadzany w ubiegłym roku, nie jest wolny od braków, świadczy chociażby wypowiedź prof. Bogusława Śliwerskiego, przewodniczącego Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, zamieszczona w tygodniku „Do Rzeczy” (28/2014). Autor podkreśla znaczenie zindywidualizowanego podejścia do ucznia rozpoczynającego edukację elementarną, uwzględnienie różnych możliwości odbioru, występujących u dzieci. Oznacza to także potrzebę zapewnienia maksymalnej wolności nauczania: doboru treści i pomocy dydaktycznych przez nauczycieli, czego elementarz nie zapewnia. Powołuje się także na opinię prof. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej, według której edukacja matematyczna w elementarzu reprezentuje niski poziom. Jeżeli w opinii Profesora elementarz jest infantylny i nieestetyczny, zawiera braki metodologiczne, nie opiera się na spójnej psychologicznej koncepcji rozwoju dziecka, to rodzą się pytania zasadnicze i są powody do niepokoju. Co dalej? Hasło taniość, taniość nie może być głównym kryterium wydawania tego bezpłatnego podręcznika. Jakość też jest ważna, a porządna edukacja kosztuje. Inwestycja w dobre wykształcenie młodych ludzi zwraca się w postępie cywilizacyjnym. Być może podręcznik dla klas drugich szkół podstawowych będzie uwzględniał zgłaszane uwagi. Ma zawierać już wydzieloną część matematyczną, co może być rozwiązaniem idącym w dobrym kierunku.

Matematyka na Pomorzu

Wyzwań jest nadal wiele. Oprócz działań zasadniczych, ważne są też programy uzupełniające. Różne pomorskie inicjatywy w tym zakresie zapowiedział podczas konferencji Adam Krawiec, dyrektor Departamentu Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. Samorząd Województwa od kilku lat realizuje program *Zdolni z Pomorza*, w dużej mierze promujący osiągnięcia uczniów z przedmiotów ścisłych. Dodatkowo, w tym roku planowane są takie działania, jak chociażby konkurs na esej z matematyki, czyli coś także dla osób o zacięciu humanistycznym. Ciekawe efekty może też przynieść program zakładający włączenie studentów do promocji matematyki wśród uczniów. Może przekaz studentów łatwiej dotrze do umysłów i wyobraźni młodszych kolegów?

Jak podkreślano podczas konferencji inauguracyjnej Rok Matematyki na Pomorzu, królowa nauk to nie tylko dyscyplina umysłu, ale i wyobraźni. Być może stąd szacunek matematyków dla poetów oraz muzyków. I wzajemnie. Wiersz to też liczba strof i zgłosek, podobnie – plany malarskie czy nuty muzyczne. Precyzyjne, logiczne myślenie jest potrzebne każdemu i w każdej sytuacji.

Matematyka jako podstawowy język świata?

W tytule postawiłem pytanie, czy matematyka jest podstawowym językiem świata. Odpowiedzi mogą być różne. I dobrze.

Wskazywałem wyżej, że myślenie matematyczne przydaje się w medycynie, historii, muzyce, malarstwie i poezji. Przypomina mi się też bardzo dobry film Ermanno Olmiego *Drzewo na saboty*, nawiązujący do neorealizmu włoskiego. Jest w nim scena, w której ubogi wieśniak, ojciec małego dziecka, podczas jazdy furmanką odpytuje synka z podstawowych rachunków matematycznych. Widać w tym głębokie przekonanie rodzica, że syn będzie miał szansę osiągnąć życiowy sukces tylko wtedy, gdy zaangażuje się w naukę i zdobędzie wiedzę matematyczną.

I jeszcze inna obserwacja, tym razem starszej wiekowo osoby. Już myślą się jej zdarzania, imiona czy pokrewieństwo, ale pozostaje pamięć liczb: banknotów i dat. Czy to nie kolejny dowód na ponadczasowe znaczenie matematyki? Warto się nad tym zastanowić, bo i nasz czas płynie nieubłaganie...

Wojciech Książek – przewodniczący Sekcji Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” Regionu Gdańskiego, wiceminister edukacji narodowej w latach 1997-2001.

Pomorska edukacja na III i IV etapie kształcenia – wizerunek u progu zmiany

Magdalena Urbaś,
nauczyciel konsultant CEN ds. diagnoz i analiz
oraz edukacji przedmiotów przyrodniczych

Zmiana bywa okazją i inspiracją do podsumowań. Taką zmianą skłaniającą do swoistej inwentaryzacji efektów kształcenia w województwie pomorskim jest wejście w życie nowej formuły egzaminu maturalnego. W maju br. na stronie internetowej Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku (www.cen.gda.pl)

opublikowane zostało opracowanie analityczne ***Pomorska edukacja na III i IV etapie kształcenia – wizerunek u progu zmiany.***

Poniżej zamieszczamy skrót opracowania, jednocześnie zachęcając do zapoznania się z pełnym dokumentem.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego podkreśla spójność III i IV etapu edukacyjnego, stąd koncepcja opracowania jako próby scharakteryzowania efektów uzyskiwanych w województwie pomorskim w zakresie przedmiotów ogólnokształcących na IV i poprzedzającym go III etapie edukacyjnym. Celem przeprowadzonych analiz jest także poszerzenie obrazu województwa o elementy rzadziej dostępne w raportach o stanie realizacji zadań oświatowych, przygotowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego – dokumenty te najczęściej w stosunkowo wąski sposób odnoszą się do wyników egzaminów zewnętrznych.

Opracowanie *Pomorska edukacja...* zawiera głównie odniesienia do modeli różnicowych oceny efektywności nauczania. Analizom porównawczym poddano dane pochodzące z egzaminów gimnazjalnych i maturalnych (z wyłączeniem języków obcych) w latach 2012-2014. Pod uwagę wzięto wyniki pomorskich uczniów w następujących obszarach:

- część humanistyczna egzaminu gimnazjalnego (GH) z zakresu języka polskiego (GH-P) i z zakresu historii z wiedzą o społeczeństwie (GH-H),
- część matematyczno-przyrodnicza egzaminu gimnazjalnego (GMP) z zakresu matematyki (GM-M) i z zakresu przedmiotów i przyrodniczych (GM-P),
- porównywalne wyniki egzaminacyjne (PWE),
- udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych (rok 2014),
- egzaminy maturalne,
- wskaźniki edukacyjnej wartości dodanej na IV etapie edukacyjnym (EWD).

W szczególności poszukiwano odpowiedzi na pytania dotyczące:

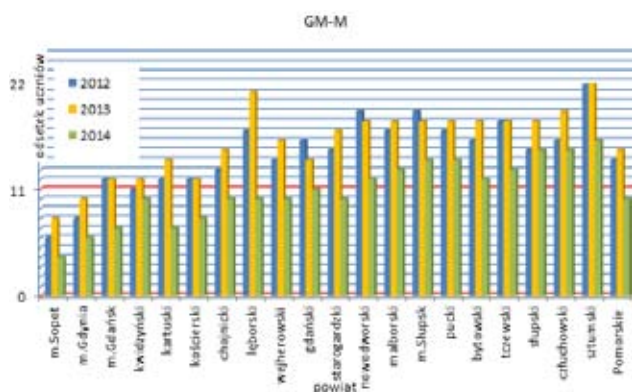
- zróżnicowania (na poziomie powiatów) odsetka uczniów zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym oraz odsetka uczniów o wysokich kompetencjach wśród uczniów gimnazjów, a także zmienności ww. wskaźników w kolejnych latach,
- zróżnicowania oferty powiatów na poziomie IV etapu kształcenia (pod względem efektywności liceów i techników mierzonej wskaźnikiem edukacyjnej wartości dodanej).

Porównując podstawowe wskaźniki maturalne i te dotyczące egzaminu gimnazjalnego, można stwierdzić, że mocniejszą stroną pomorskiego kształcenia jest IV niż III etap edukacyjny.

Opracowania dostarczane przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Gdańsku pozwalają na analizę średnich wyników egzaminów zewnętrznych w województwie pomorskim na tle kraju, w rozbiću na poszczególne części egzaminu gimnazjalnego. Średni wynik egzaminów gimnazjalnych konsekwentnie utrzymywał się na niższym poziomie od średniej krajowej. Wyjątkiem był egzamin gimnazjalny z matematyki – w roku 2012 i 2014 województwo pomorskie osiągnęło poziom średniej krajowej.

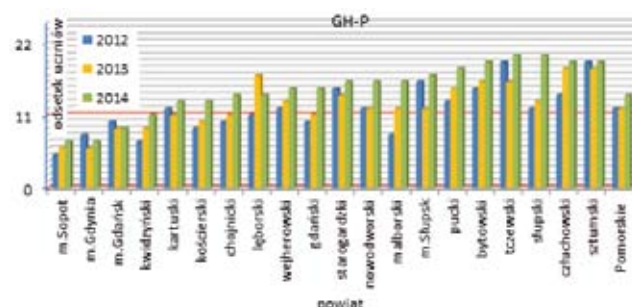
Przyglądając się dokładniej pomorskim gimnazjom, zwróćmy uwagę na wartości dwóch wskaźników: odsetka uczniów zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym oraz odsetka uczniów o wysokich kompetencjach gimnazjalnych. Uzyskanie bardzo niskich wyników egzaminu gimnazjalnego, na poziomie 1. lub 2. stanina w danej części egzaminu, sytuuje ucznia w grupie zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym.

Procentowy udział uczniów z wynikami bardzo niskimi odniesiono do rozkładu ogólnopolskiego – 1. i 2. stanin obejmuje rezultaty około 11% uczniów w kraju. Zestawiono także wyniki uczniów sytuujących ich w 8. i 9. staninie jako wskaźnik wysokich kompetencji gimnazjalnych (8. i 9. stanin obejmuje także rezultaty około 11% uczniów w kraju). Może cieszyć malejący odsetek uczniów znajdujących się w strefie zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym w obszarze umiejętności matematycznych (GM-M). We wszystkich pomorskich powiatach w roku 2014 był on niższy niż w roku 2013. W zdecydowanej większości powiatów była to trwała tendencja spadkowa już od roku 2012 (wyjątkiem jest powiat słupski).

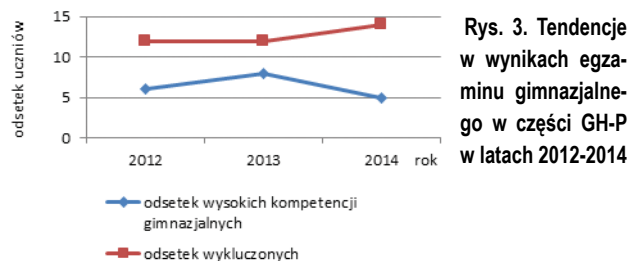
Rys. 1. Odsetek uczniów zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym w obszarze umiejętności matematycznych.

Niepokojącym zjawiskiem jest utrzymujący się wyższy niż średnia dla Polski odsetek uczniów pozostających w strefie zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym w zakresie umiejętności sprawdzanych egzaminem z języka polskiego (GH-P). W tym przypadku obserwujemy także tendencję wzrostową w latach 2012-2014 w województwie pomorskim traktowanym całościowo i w większości powiatów (wyjątek stanowią: Gdynia, Gdańsk, powiat lęborski i sztumski).

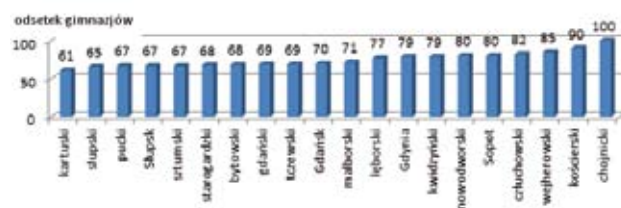

Rys. 2. Odsetek uczniów zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym w obszarze umiejętności polonistycznych

Podobnie niesatysfakcjonujący jest wskaźnik wysokich osiągnięć gimnazjalnych (por. Rys. 3.).

W pobudzaniu rozwoju zainteresowań młodzieży gimnazjalnej ze swego założenia istotną rolę mają pełnić wojewódzkie konkursy przedmiotowe. Na przykładzie wojewódzkiego konkursu polonistycznego dla uczniów gimnazjum dostrzegamy jednak, że **idee konkursów nie docierają w równym stopniu do poszczególnych powiatów** (por. Rys. 4.).

Rys. 4. Odsetek gimnazjów przystępujących do etapu szkolnego konkursu z języka polskiego w roku 2014

Podsumowując wybrane wskaźniki efektów kształcenia na III i IV etapie edukacyjnym, można uszeregować pomorskie powiaty w sposób obrazujący niektóre aspekty ich zróżnicowania – por. Tab. 1.

Analizując efekty kształcenia na IV etapie, warto przyglądać się ofercie edukacyjnej poszczególnych powiatów z uwzględnieniem wskaźników EWD. Należy jednak przy tej okazji przypomnieć i podkreślić, że analiza wskaźnika EWD umożliwia ocenę efektów osiągniętych przez szkoły w zakresie części przedmiotów maturalnych (z wyłączeniem egzaminów z języków obcych) oraz dotyczy efektywności egzaminacyjnej, czyli odnoszącej się jedynie do treści objętych egzaminem maturalnym w danym roku, a więc nie może stanowić jedynej i pełnej oceny pracy szkoły.

Analiza trzyrocznych wskaźników edukacyjnej wartości dodanej umożliwia przyjrzenie się efektywności nauczania przedmiotów maturalnych zarówno w całym województwie na tle kraju, jak i w poszczególnych powiatach. Istotne z punktu widzenia szans edukacyjnych ucznia są nie tyle średnie wojewódzkie i powiatowe wskaźniki EWD, co jakość oferty edukacyjnej w każdym z powiatów.

powiat	egzamin gimnazjalny GH-P	egzamin gimna- zjalny GH-H	egzamin gimnazjalny GM-P	egzamin gimnazjalny GM-M	zdawalność egzaminu maturalnego
	miejsce powiatu po uszeregowaniu wg wyniku/odsetka				
bytowski	15	14	14	13	6
chojnicki	5	8	5	7	7
człuchowski	18	20	19	20	15
miasto Gdańsk	3	3	3	3	5
gdański	9	10	10	11	9
miasto Gdynia	2	2	2	2	1
kartuski	10	11	12	5	8
kościerski	7	6	6	6	12
kwidzyński	4	4	4	4	2
lęborski	6	7	7	10	14
malborski	14	5	8	15	20
miasto Słupsk	8	18	9	9	13
nowodworski	12	9	16	14	11
pucki	17	17	20	16	19
słupski	19	19	17	19	16
miasto Sopot	1	1	1	1	3
starogardzki	13	13	13	12	10
sztumski	20	16	15	17	4
tczewski	16	15	18	18	17
wejherowski	11	12	11	8	18

Tab. 1. Pomorskie powiaty uszeregowane według wyników egzaminów gimnazjalnych i odsetka sukcesów na egzaminie maturalnym

Zasadne jest więc pytanie: Czy w każdym powiecie uczeń ma szansę skorzystania z oferty liceum i technikum o co najmniej przeciętnej efektywności nauczania przedmiotów matematyczno-przyrodniczych i humanistycznych?

Odpowiedź na to pytanie jest przecząca. **W większości pomorskich powiatów funkcjonują licea o ponadprzeciętnej i przeciętnej efektywności.** Są jednak powiaty, w których nie ma ani jednego liceum o przeciętnym wskaźniku EWD dla przedmiotów matematyczno przyrodniczych i ani jednego o przeciętnym wskaźniku EWD dla przedmiotów humanistycznych. Analogiczna sytuacja występuje w przypadku techników. Należy jednak pamiętać, że technika są szkołami, dla których równie istotnym, jeśli nie istotniejszym nawet wskaźnikiem, są wyniki uzyskiwane przez uczniów na egzaminie zawodowym (dla tego obszaru nie możemy jednak obliczyć wskaźnika EWD jak dla ogólnokształcących przedmiotów maturalnych).

W przypadku techników za szczególnie istotną można uznać efektywność nauczania przedmio-

tów matematyczno-przyrodniczych jako najmocniej korelujących z kształceniem zawodowym w większości szkół. Co zastanawiające, pomorskie technika tymczasem częściej uzyskują relatywnie wyższą efektywność nauczania w zakresie przedmiotów humanistycznych niż matematyczno-przyrodniczych (średnie EWD województwa dla techników w zakresie przedmiotów humanistycznych wynosi 1,2, a dla przedmiotów matematyczno-przyrodniczych jest znacznie niższe: -0,2).

Na szczególną uwagę zasługują szkoły uzyskujące dodatnie wskaźniki EWD przy jednoczesnych niższych od przeciętnych wynikach egzaminów maturalnych. Oznacza to, że także uczniowie o niższych niż przeciętna wynikach egzaminów gimnazjalnych mają szansę na ponadprzeciętne rozwijanie swoich umiejętności w tych liceach i technikach. Tylko analiza wskaźników EWD może wskazać takie szkoły; tego typu licea znajdują się w Sopocie, Gdańsku i powiecie malborskim, a technika – w Sopocie, Gdyni i powiecie człuchowskim.

TIK w szkole

Struktura powiatu pod względem dostępnej oferty edukacyjnej, jej jakości i adekwatności jest istotna przy wdrażaniu powiatowych strategii rozwojowych oraz tworzeniu programów kompleksowego wsparcia szkół na poziomie powiatów i gmin.

W opracowaniu *Pomorska edukacja na III i IV etapie kształcenia – wizerunek u progu zmiany* wykorzystano dane dostarczone przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Gdańsku oraz Kuratorium Oświaty w Gdańsku, a także opracowania wyników zamieszczone na stronie www.oke.gda.pl, dane z serwisu www.pwe.ibe.edu.pl, www.ewd.edu.pl oraz wybrane koncepcje metodologiczne z opracowania dr Krystyny Szmigel *Waloryzacja edukacyjna województwa małopolskiego na podstawie wyników egzaminacyjnych w przedmiotów ogólnokształcących*, Materiały konferencyjne XVIII KDE, Wrocław 2012 r.

Licencje Creative Commons (CC)

Źródło: legalnakultura.pl

Główną ideą licencji Creative Commons jest umożliwienie twórcy (licencjodawcy) „zrzeczenia się”, w granicach przewidzianych przez obowiązujące prawo, majątkowych praw autorskich w określonym zakresie. Są to zatem licencje tak liberalne, jak na to pozwala ustawa: niewyłączne, nieograniczone co do czasu (udzielane są na czas nieoznaczony, czyli na czas trwania majątkowych praw autorskich) i terytorium (udzielane są na obszar całego świata) oraz nieodpłatne (skuteczność tego ostatniego zastrzeżenia trzeba jednak skorygować o obowiązujący w polskim systemie prawnym wyjątek obligatoryjnej odpłatności). Licencje CC wymieniają bardzo szeroki katalog pól eksploatacji, obejmujący (w przypadku najpopularniejszych licencji):

- a. zwielokrotnianie, włączanie utworu do jednego lub więcej zbiorów, a także zwielokrotnianie utworu włączonego do zbiorów;
- b. sporządzanie i zwielokrotnianie utworów zależnych pod warunkiem, że wszelkie takie utwory zależne, w tym wszelkie tłumaczenia na jakimkolwiek nośniku zostały w rozsądnym zakresie wyraźnie oznaczone, wyróżnione lub w inny sposób zostało na nich wskazane, że w oryginalnym utworze dokonano zmian;
- c. rozpowszechnianie oraz publiczne wykonanie utworu, w tym utworu włączonego do zbiorów;
- d. rozpowszechnianie oraz publiczne wykonanie utworów zależnych;
- e. pobieranie danych z utworu oraz ich wtórne wykorzystanie.

Charakterystyczna dla licencji CC jest ich elementowa struktura. Powstają one bowiem poprzez odpowiednie połączenie tzw. Atrybutów Licencji (*License Elements*), czyli klauzul umownych, kompleksowo regulujących określoną grupę zagadnień. Wyróżnia się cztery Atrybuty Licencji:

1. Uznanie autorstwa

Oznaczone symbolem: lub skrótem „BY” – zobowiązanie licencjodawcy do oznaczania utworu w określony w licencji sposób, ujęte w formie ograniczeń takich jak np.: nakaz pozostawienia w stanie nienaruszonym wszystkich oznaczeń związanych z ochroną prawnoautorską; nakaz zapewnienia, stosownie do możliwości używanego nośnika lub środka przekazu, oznaczenia imienia i nazwiska (pseudonimu) twórcy, a także i innych podmiotów, które zostaną wymienione przez licencjodawcę w oznaczeniach związanych z prawnoautorską ochroną utworu, regulaminach lub w inny rozsądny sposób (tzw. Osób Wskazanych), takich jak np. sponsor czy wydawca; nakaz zachowania w stanie niezmienionym

URI (ang. *Uniform Resource Identifier*) odsyłających do wymienionych powyżej informacji.

2. Użycie niekomercyjne

Oznaczone symbolem: lub skrótem „NC” (od ang. *Non-Commercial*) – zakaz wykorzystywania utworu przez licencjobiorcę w celach głównie nakierowanych na uzyskanie korzyści materialnych.

3. Bez utworów zależnych

Oznaczone symbolem: lub skrótem „ND” (od ang. *No-Derivatives*) – zakaz wykonywania praw zależnych do stworzonych przez licencjobiorcę opracowań licencjonowanego utworu.

4. Na tych samych warunkach

Oznaczone symbolem: lub skrótem „SA” (od ang. *Share Alike*) – zezwolenie na wykonywanie praw zależnych do stworzo-

nych przez licencjobiorcę opracowań licencjonowanego utworu, jednakże pod warunkiem, że opracowania takie będą rozpowszechniane wyłącznie na tej samej licencji CC, na której rozpowszechniany jest utwór pierwotny (lub licencji zapewniającej ten sam poziom otwartości, co ta licencja CC).

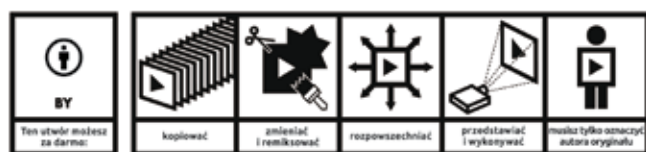
Możliwe jest powstawanie kombinacji wyżej wymienionych licencji, np.:

- licencja CC BY-SA oznacza, że aby użyć utworu opisanego w ten sposób, należy podpisać, kto jest autorem utworu pierwotnego i udostępnić powstały utwór na takiej samej licencji jak utwór pierwotny;
- licencja CC BY-NC-SA oznacza, że aby użyć utworu opisanego w ten sposób, należy podpisać, kto jest autorem utworu pierwotnego, nie wykorzystywać powstałego dzieła w celu osiągnięcia korzyści materialnych oraz udostępnić je na takiej samej licencji, jak utwór pierwotny.
- licencja CC BY-NC-ND oznacza, że aby użyć utworu opisanego w ten sposób, należy podpisać, kto jest autorem utworu, nie wykorzystywać utworu w celu osiągnięcia korzyści materialnych oraz zachować utwór w oryginalnej postaci (nie tworzyć utworów zależnych).

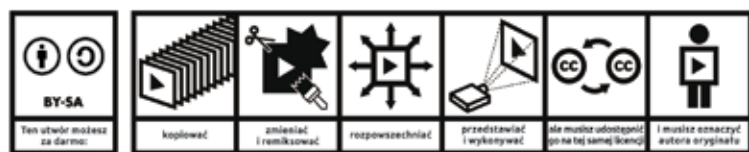
Źródło: <http://legalnakultura.pl/pl/prawo-w-kulturze/b-przewodnik-b-po-prawie-autorskim>

Licencje Creative Commons działają w myśl zasady „Pewne prawa zastrzeżone” zamiast: „Wszystkie prawa zastrzeżone”. CC oferuje różnorodny zestaw warunków licencyjnych – swobód i ograniczeń w ramach obowiązującego prawa. Dzięki temu autor może samodzielnie określić zasady, na których chce dzielić się swoją twórczością z innymi, a użytkownicy zyskują więcej praw do korzystania z jego utworów. Detalnym nie dla zysku, wszystkie oferowane przez nas licencje i narzędzia są dostępne za darmo.

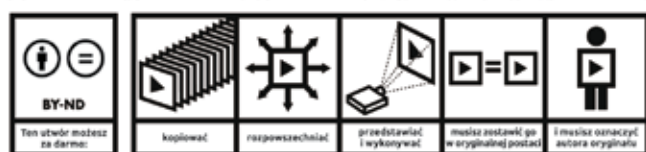
Użycie utworu-Bez utworów zależnych 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie pod warunkiem oznaczenia autora. Jest to licencja gwarantująca najpełniejszą swobodę licencjobiorcy. <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/pl/>

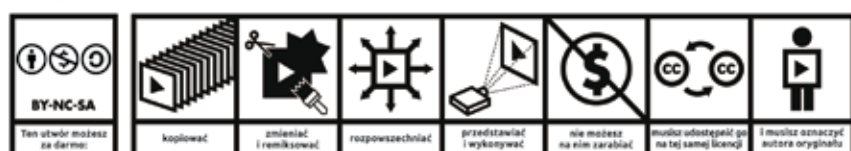
Użycie utworu-Na tych samych warunkach 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwór zależny będzie udzielona taka sama licencja. Jest to licencja używana przez Wikipedię i jej siostrzane projekty. <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/pl/>

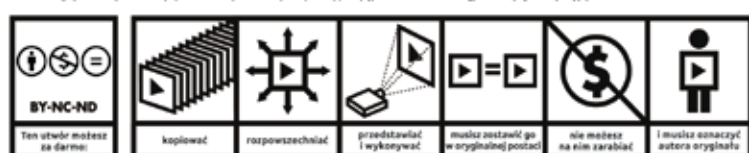
Użycie utworu-Użycie niekomercyjne 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych. Warunek ten nie dotyczy jednak utworów zależnych (mogą zostać objęte inną licencją). <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/pl/>

Użycie utworu-Bez utworów zależnych 3.0 Polska – ta licencja pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu zarówno w celach komercyjnych i niekomercyjnych, pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych). <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/3.0/pl/>

Użycie utworu-Użycie niekomercyjne-Na tych samych warunkach 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz tak długo jak utwór zależny będzie również objętywa tą samą licencją. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/pl/>

Użycie utworu-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska – Licencja ta pozwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych). Jest to najbardziej restrykcyjna z licencji. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/pl/>

projekt: www.platnickuchcia.com

Plakat dostępny jest na licencji Creative Commons Użycie Autentyczne 3.0 Polska

wokół nas

Pomorska szkoła XXI wieku. TIK i prawo w edukacji

Beata Symbor
nauczyciel konsultant CEN
ds. informacji pedagogicznej i cyfryzacji

29 kwietnia 2015 r. w Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku w ramach programu wspierania pomorskich szkół w celu zapewnienia coraz większej efektywności procesu nauczania / uczenia się z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych odbyła się konferencja *Pomorska szkoła XXI wieku. TIK i prawo w edukacji.*

Zakożenia naszego programu koncentrują się na wyzwaniach, innowacjach i kompetencjach zmierzających do osiągnięcia najważniejszego zadania stojącego przed dzisiejszą edukacją, a mianowicie: nauczyć, jak się uczyć i przygotować do życia w świecie, którego nie znamy. Zaś realizowany cykl konferencji, których misja to kreślenie ścieżek rozwoju pomorskiej szkoły, skoncentrowany jest na potrzebach uczenia, gdyż to on jest początkiem i końcem wszystkich działań edukacyjnych.

Ubiegłoroczna konferencja poświęcona była uczniowi zdolnemu. Bieżące wydarzenie skierowane zostało do wszystkich nauczycieli, którzy podejmują różnorodne wysiłki, aby nauka była coraz bardziej atrakcyjna dla uczniów, a oni stawali się coraz bardziej zmotywowani do działania. Dlatego też cele konferencji dotyczyły: ukierunkowania działań szkoły/placówki na wspieranie kompetencji informacyjnych i informatycznych uczniów oraz nauczycieli, prezentacji wyników badań sprawdzających

Fot. B. Kwaśniewska

Wśród uczestników znaleźli się dyrektorzy i nauczyciele szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. W gronie gości nie zabrakło Katarzyny Hall – posłanki i byłej Minister Edukacji Narodowej

gotowość uczniów do życia w cyfrowej rzeczywistości, popularyzacji źródeł informacji oraz metod zwiększania umiejętności wykorzystywania TIK w edukacji oraz wyjaśnienia najważniejszych kwestii dotyczących ustawy o prawie autorskim i własności intelektualnej w procesie dydaktycznym.

W imieniu organizatora konferencji wystąpiła Renata Ropela – dyrektor Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku, a prowadzenie konferencji przypadło w udziale Beacie Symbor – nauczycielowi konsultantowi ds. informacji pedagogicznej i cyfryzacji.

Podstawowe zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w Internecie, a wśród nich: niebezpieczne treści, kontakty, cyberprzemoc, uzależnienia od Internetu i cyberprzestępstwa, z perspektywy Naukowej i Akademickiej Sieci Komputerowej, realizatora programu Safer Internet, przedstawiła dr Agnieszka Wrońska.

Ogólnopolską Inicjatywę Edukacyjną „Kursor” oraz zasady ubiegania się o certyfikat „WIEMY, JAK! Nowe technologie w szkole” zaprezentowała Zuzanna Polak (NASK). Projekt ten dotyczy zagadnień związanych z bezpiecznym i świadomym korzystaniem z nowych technologii, a jego beneficjenci otrzymują wsparcie dydaktyczne w postaci cyklu szkoleń wraz z materiałami metodycznymi.

Tuż przed przerwą dr Piotr Rycielski z Instytutu Badań Edukacyjnych dokonał analizy wyników badań kompetencji komputerowych i informacyjnych (ICILS) przeprowadzonych w 2013 r. w 20 krajach. Badanie sprawdzało, jak gimnazjaliści potrafią ocenić, przekształcić i podzielić się informacją przy użyciu komputera. W świetle uzyskanych wyników polscy uczniowie posiadają kompetencje porównywalne do umiejętności ich rówieśników z Norwegii, Danii, Australii, Kanady czy Korei Południowej. Znacząco wyższe rezultaty uzyskali tylko Czesi, którzy tym samym osiągnęli najwyższe wyniki w ICILS. I choć nasi gimnazjaliści znaleźli się w czołówce krajów z najwyższymi wynikami, to martwi postawa ich nauczycieli, gdyż jak się okazało tylko 41% wykorzystuje komputery do nauczania co najmniej raz w tygodniu. Znaleźliśmy się tym sa-

my na ostatnim miejscu w grupie krajów objętych badaniem.

Następnym prelegentem był Bogdan Wróbel z Fundacji Nauka i Wiedza, który zaprezentował zagadnienia dydaktyki TIK, wykorzystując walory Edukatora – nowej platformy edukacyjnej.

Na zakończenie o obiegu kultury i jej losach w cyfrowych czasach, posługując się licznymi przykładami, opowiedziała Izabela Forys z Fundacji Legalna Kultura. Kontynuując swoją wypowiedź przedstawiła także, w imieniu mec. Alberta Stawiszyńskiego z Polskiego Instytutu Sztuki Filmowej, najistotniejsze zagadnienia dotyczące prawa autorskiego i własności intelektualnej w procesie dydaktycznym.

Pomorska szkoła XXI wieku. TIK i prawo w edukacji dzięki podjętej – niezwykle aktualnej – problematyce i merytorycznym, bardzo ciekawym wystąpieniom, stała się płaszczyzną wymiany doświadczeń i dobrych praktyk oraz przyczynkiem do dyskusji nad tym, jak dokonać zbliżenia dwóch światów: analogowego i cyfrowego, jak realizować świadomą edukację medialną, a także jak zapewnić wzrost kompetencji informacyjnych uczniów oraz informatycznych – nas, nauczycieli. Wiemy już bowiem, że tradycyjna kreda, tablica i dobry nauczyciel mogą być skuteczne dzisiaj, ale okazują się niewystarczające w procesie budowania wiedzy i rozwoju – dla przyszłości.

W wydarzeniu wzięło udział blisko 50 osób. Wśród uczestników znaleźli się dyrektorzy i nauczyciele szkół podstawowych, gimnazjów oraz szkół ponadgimnazjalnych. W gronie gości nie zabrakło Katarzyny Hall – posłanki i byłej Minister Edukacji Narodowej oraz przedstawiciela Kuratorium Oświaty w Gdańsku, st. wizytatora Krzysztofa Kurszewskiego.

Bardzo pozytywne komentarze i opinie uczestników pozwalają nam sądzić, że konferencja *Pomorska szkoła XXI wieku. TIK i prawo w edukacji* pomogła zrozumieć, jak lepiej wykorzystywać potencjał szkoły i jak stwarzać uczniom warunki do nabywania umiejętności wyszukiwania, porządkowania oraz wykorzystywania informacji z różnych źródeł, z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych. ■

Patronat honorowy
nad konferencją:

Ministerstwo
Administracji
i Cyfryzacji

Andrzej Halicki,
Minister Administracji i Cyfryzacji

MIECZYŚLAW STRUK
MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Mieczysław Struk,
Marszałek Województwa Pomorskiego

Elżbieta Wasilenko,
Pomorski Kurator Oświaty

Partnerzy konferencji:

Fundacja
Nauka i Wiedza

NASK

Program *Sprawdzian i Matura 2015* – podsumowanie

Małgorzata Bukowska-Ulatowska,
nauczyciel konsultant CEN ds. diagnoz i analiz
oraz edukacji języków obcych

Holistyczny sposób oceniania zadań otwartych, druga część sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej obejmująca wiadomości i umiejętności z języka obcego nowożytnego czy zastąpienie prezentacji wypowiedzią na określony temat inspirowaną tekstem kultury na ustnej maturze z języka polskiego – to tylko niektóre ze zmian, jakie zostały wprowadzone w systemie egzaminów zewnętrznych od bieżącej sesji.

Zmiany w egzaminach zewnętrznych od 2015 r. są przede wszystkim związane z wdrażaniem nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego, ale również wpisują się w proces harmonizacji systemu egzaminacyjnego, której głównym założeniem jest trzykrotny pomiar – na sprawdzianie oraz egzaminie gimnazjalnym i maturalnym – kompetencji z zakresu przedmiotów podstawowych: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Nowe rozwiązania odzwierciedlają aktualny stan wiedzy z zakresu diagnostyki edukacyjnej i korzystają z dobrych praktyk w tym zakresie, mają też w pozytywny sposób wpływać na działania pedagogiczne podejmowane w klasie.

Naturalną reakcją na zmiany są pytania, wątpliwości, obawy. Wychodząc naprzeciw potrzebom pomorskiego środowiska oświatowego, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku przygotowało dwuletni program *Sprawdzian i Matura 2015*. Cele szczegółowe tego przedsięwzięcia obejmowały:

- prezentację kontekstu oraz istoty zmian w formule sprawdzianu w klasie VI szkoły podstawowej i egzaminu maturalnego od 2015 r.;
- doskonalenie umiejętności w zakresie planowania i realizacji zadań dydaktycznych z uwzględ-

nieniem zapisów podstawy programowej, nowej formuły egzaminów zewnętrznych oraz wyników egzaminów zewnętrznych;

- rozwijanie umiejętności wykorzystania wyników badań międzynarodowych i ogólnopolskich dla poprawy efektywności kształcenia w regionie.

Koncepcja Programu dobrze wpisuje się w jeden z priorytetów regionalnej polityki oświatowej, ujęty w Regionalnym Programie Strategicznym *Aktywni Pomorzanie*, a dotyczący budowania fundamentów edukacji dla rozwoju i zatrudnienia w ramach efektywnego systemu pomorskiej edukacji.

Działania realizowane w ramach programu *Sprawdzian i Matura 2015* nie ograniczały się tylko do informowania o zmianach w sposobie i warunkach przeprowadzania egzaminów oraz prezentacji nowych rodzajów zadań i kryteriów ich oceniania. Założeniem Programu, obok osławiania obaw związanych ze zmianami i proponowania praktycznych rozwiązań do wykorzystania w pracy z uczniami, było ukazanie egzaminów zewnętrznych w szerszym kontekście. Aby jak najlepiej odpowiedzieć na aktualne potrzeby odbiorców, przyjęto elastyczną formułę programu, umożliwiającą bieżącą modyfikację zaplanowanych działań.

Cele ogólne programu *Sprawdzian i Matura 2015*:

- poprawa efektywności kształcenia uczniów na wszystkich etapach edukacyjnych w województwie pomorskim;
- zmniejszenie wewnątrzregionalnego zróżnicowania w zakresie luk kompetencyjnych wśród Pomorskich uczniów;
- realizacja wymagań ogólnych i szczegółowych zapisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego jako gwarancja sukcesu uczniów na sprawdzianie i egzaminie maturalnym od 2015 r.;
- wykorzystanie zasobów kształcenia z wcześniejszych etapów edukacyjnych jako czynnik warunkujący powodzenie na egzaminach zewnętrznych.

Wybrane szkolenia zrealizowane w ramach programu *Sprawdzian i Matura 2015*:

- Kierunki zmian w egzaminach zewnętrznych od 2015 r. (konferencja)
- Nowa formuła sprawdzianu od 2015 r. (seminarium)
- Matura 2015. Nowa formuła egzaminu z języka polskiego (warsztaty)
- Analiza wybranych zadań maturalnych z poziomu podstawowego z lat 2010-2014 w kontekście przygotowania uczniów do matury w roku 2015 (konferencja)
- Matura 2015. Nowa formuła egzaminu zewnętrznego z języka obcego nowożytnego – praca z tekstem (warsztaty)
- Kształtowanie umiejętności wymaganych w nowej formule egzaminu maturalnego z historii i wiedzy o społeczeństwie (warsztaty)
- Pierwsza pomoc w przygotowaniu do egzaminu maturalnego z geografii (warsztaty)
- Nowa formuła egzaminu maturalnego z biologii (warsztaty)
- Czekają nas nowe egzaminy maturalne z języka kaszubskiego (wystąpienie podczas konferencji Problemy nauczania języka kaszubskiego oraz własnej historii i kultury)

Największy nacisk położony został na pracę warsztatową z nauczycielami – w latach szkolnych 2013/2014 i 2014/2015 w 34 grupach, w różnych lokalizacjach naszego regionu, doskonalono ponad 800 pomorskich nauczycieli. W ramach Programu odbywały się ponadto konferencje, seminaria, spotkania informacyjne oraz szkolenia rad pedagogicznych; w tych formach uczestniczyło łącznie prawie 600 osób. Przy organizacji części form doskonalenia Centrum współpracowało z innymi instytucjami: Centralną Komisją Egzaminacyjną, Okręgową Komisją Egzaminacyjną w Gdańsku oraz Kuratorium Oświaty w Gdańsku. Duże zainteresowanie szkoleniami oraz pozytywne wyniki ich ewaluacji potwierdzają, że Program był potrzebną i wartościową inicjatywą.

Program *Sprawdzian i Matura 2015* to również publikacje. Na stronie internetowej Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku (www.cen.gda.pl) w zakładce *Egzaminy i badania edukacyjne* zostały zamieszczone materiały dotyczące:

- nowej formuły sprawdzianu (*Czym będzie się różnił sprawdzian od 2015 r.? Języki obce nowożytne na sprawdzianie w klasie VI, Przykłady dobrej praktyki*);
- zmian w egzaminie maturalnym (*Informacje ogólne oraz pakiety przedmiotowe – j. polski, matematyka, języki obce nowożytne, wiedza o społeczeństwie, geografia, biologia, chemia, fizyka oraz j. kaszubski*).

Ponadto, na łamach „Edukacji Pomorskiej” ukazał się artykuł podejmujący temat nowej formuły ustnego egzaminu maturalnego z języka polskiego (*Wypowiedź monologowa zamiast prezentacji*, M. Wojtowicz, nr 63, s. 31-32), a także tekst informujący o działaniach realizowanych w ramach Programu (*Sprawdzian i Matura 2015*, M. Bukowska-Ulatowska, nr 64/65, s. 20-21).

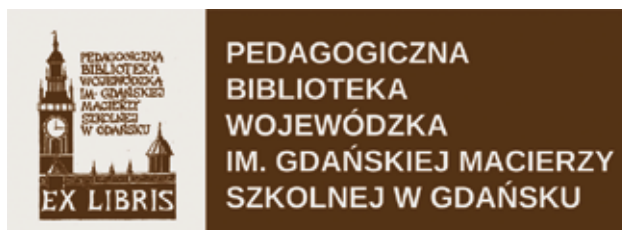
Fot. B. Kwaśniewska

Uczestnicy jednego ze szkoleń maturalnych w Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Pomimo zakończenia realizacji programu *Sprawdzian i Matura 2015*, tematyka zmian w egzaminach zewnętrznych oraz efektywnego wykorzystania ich wyników będzie nadal obecna w działaniach naszej placówki. Między innymi w ofercie doskonalenia na rok szkolny 2015/2016 planujemy szkolenia mające na celu wsparcie nauczycieli w analizie rezultatów tegorocznych egzaminów, zaś w planach wydawniczych jest publikacja podejmująca temat e-ocenia.

Podróże kształcą – także te na papierze...

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku poleca na wakacje

Książka – najwierniejszy towarzysz w podróży życia

Jarosław Iwaszkiewicz

U progu wakacji proponujemy Państwu lektury – reportaże, szkice podróżnicze – które zabierają Czytelnika do krain odległych, nieznanych lub tajemniczych, zarówno geograficznie, jak i kulturowo. Niech będą rekompensatą dla tych z Państwa, którzy tak daleko pojechać nie mogą, bo ogranicza ich czas, finanse, własna odwaga lub... wygoda – czasem lepiej poczytać o dalekich stronach, leżąc wygodnie, wakacyjnie, „pod gruszą...”
Życzymy wszystkim zajmującej lektury!

1. Daleko... (ROSJA, SYBERIA)

Co takiego ma w sobie niezmierzona przestrzeń rosyjskiej Syberii, że przyciąga, wciąga, hipnotyzuje? Na czym polega magia wschodu? I gdzie on się zaczyna, czy rzeczywiście decyduje o tym geografia?

HUGO-BADER, Jacek

Biała gorączka / Jacek Hugo-Bader. – Wyd. 3. – Wołowiec : Wydawnictwo Czarne, 2011. – ISBN 978-83-7536-266-4
Sygn. 194795

MIECIK, Igor T.

14:57 do Czyty : reportaże z Rosji / Igor T. Miecik. - Wołowiec : Wydawnictwo Czarne, 2012. – ISBN 978-83-7536-467-5
Sygn. 194789

STASIUK, Andrzej

Wschód / Andrzej Stasiuk. – Wołowiec : Wydawnictwo Czarne, 2014. – ISBN 978-83-7536-559-7
Sygn. 194321

2. Jeszcze dalej... (JAPONIA)

Czy Europa może zrozumieć Japonię i Japończyków? Co ukrywają za grzecznym uśmiechem i zwyczajowym ukłonem w uporządkowanym świecie cywilizacji XXI wieku mieszej się z kulturą samurajów?

BATOR, Joanna

Rekin z parku Yoyogi / Joanna Bator. – Warszawa : Wydawnictwo WAB - Grupa Wydawnicza Foksal, cop. 2014. – ISBN 978-83-7747-975-9
Sygn. 194822

3. Egzotycznie, ale.... blisko sercu (GRUZJA)

Czy prawda, że „Polak, Gruzin – dwa bratanki..”? Co nas łączy, a co różni? Czy podobieństwo historii, religii i temperamentów powoduje, że Gruzini w niezrozumiałym języku, słowach zapisanych egzotycznym alfabetem przypominającym fascynujący ornament, mówią i czują tak, jak my?

PAKOŚIŃSKA, Katarzyna

Georgialiki : książka pakosińsko-gruzińska / Katarzyna Pakosińska. - Bielsko-Biała : Pascal, 2012. - ISBN 978-83-7642-055-4
Sygn. 191833

4. Wysoko (HIMALAJE)

Euforia zdobywców i zaraz potem... tragiczny koniec wyprawy. Czym najwyższe góry kuszą lodowych zdobywców? Czy szukamy w nich tylko realizacji sportowej pasji, wyczynu? Co mówią nam o nas samych?

HUGO-BADER, Jacek

Długi film o miłości : powrót na Broad Peak / Jacek Hugo-Bader. - Kraków : Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2014. - ISBN 978-83-240-2993-8
Sygn. 194700

5. Blisko, ale... okazuje się, że zaskakujące i nieznane może być też własne miasto, gdy spojrzymy na nie w nowy sposób:

- oczami obcokrajowca, podążającego przez miejską przestrzeń za twórcami literackimi

LOEW, Peter Oliver

Gdańsk : przewodnik literacki : osiem spacerów po Gdańsku / Peter Olivier Loew. - Gdańsk : Instytut Kultury Miejskiej, cop. 2013. - ISBN 978-83-936289-1-9
Sygn. 192439

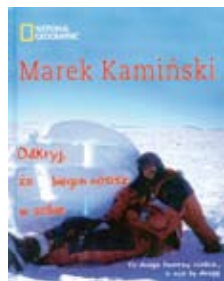
- lub z perspektywy znawcy Gdańska, odkrywającego nowe znaczenia

SAMP, Jerzy

Gdańsk znany i nieznany / Jerzy Samp. - Gdańsk : Oficyna Gdańska, 2013. - ISBN 978-83-64180-02-6
Sygn. 191520

6. Znany podróżnik przekonuje nas, że nieważne, dokąd się wybierzemy; ważne, co z tej podróży dla nas wyniknie.

KAMIŃSKI, Marek

Odkryj, że biegun nosisz w sobie / Marek Kamiński. - Warszawa : Burda NG Polska, cop. 2014. - ISBN 978-83-7596-491-2
Sygn. 194740

7. Dla niezadowolonych ze wszystkich realnych kierunków podróży lub dla ciekawych tego, o jakich podróżach marzyli nasi przodkowie, gdzie leżała Kaukasia, jak dotrzeć do Atlantydy i czy podróż do Eldorado da bogactwo, a na Wyspy Utopii - szczęście?

ECO, Umberto

Historia krain i miejsc legendarnych / Umberto Eco ; przeł. Tomasz Kwiecień. - Poznań : Dom Wydawniczy Rebis, cop. 2013. - ISBN 978-83-7510-987-0
Sygn. 191656

Warto pamiętać, że...

Prawdziwa podróż polega nie na szukaniu nowych lądów, lecz na nowym spojrzeniu.

Marcel Proust

oprac. Mirosława Ciesielska, Magdalena Schramm,
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

Opisy bibliograficzne sporządzono na podstawie danych z baz komputerowych
PBW i są zgodne z obowiązującymi normami:
PN - 82 / N - 01152.01: Opis bibliograficzny. Książki
PN-ISO:690: 2002 dokumentacja. Przepisy bibliograficzne.
Zawartość, forma i struktura

CWPN Academica: nowa jakość wypożyczeń

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku dołączyła w tym roku do grona bibliotek partnerskich systemu Academica (Cyfrowa Wypożyczalnia Publikacji Naukowych; adres: academica.edu.pl) i jest jedną z siedmiu instytucji w województwie pomorskim, które posiadają dostęp do serwisu.

Cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna Academica jest innowacyjnym narzędziem pozwalającym na udostępnienie w bibliotekach naukowych i publicznych na terenie całego kraju kilkuset tysięcy publikacji naukowych. Dzięki systemowi elektronicznych wypożyczeń międzybibliotecznych czytelnicy mają możliwość natychmiastowego dostępu do współczesnych publikacji ze wszystkich dziedzin wiedzy z poszanowaniem zapisów prawa autorskiego.

Idea wypożyczalni Academica narodziła się z potrzeby uzupełnienia braków w pełnotekstowym dostępie elektronicznym do wydawnictw naukowych publikowanych w Polsce. Głównym celem systemu Academica jest wprowadzenie nowej jakości w systemie wypożyczeń międzybibliotecznych poprzez zastąpienie ich tradycyjnej formy, polegającej na przesyłaniu pocztą egzemplarzy papierowych, wypożyczalnią publikacji w postaci cyfrowej. Wypożyczanie odbywa się przez wyświetlenie na ekranie terminala egzemplarza cyfrowego publikacji naukowej, który udostępnia Biblioteka Narodowa.

Udostępnieniu za pośrednictwem CWPAN Academica podlegają publikacje naukowe należące do zbiorów Biblioteki Narodowej, które mają postać cyfrową, i które z racji ochrony autorskich praw majątkowych nie są dostępne w nieodpłatnym dostępie z legalnego źródła w sieci Internet.

Dzięki wprowadzonym rozwiązaniom użytkownicy korzystają z elektronicznych publikacji naukowych za pomocą specjalnych terminali zlokalizowanych w bibliotekach naukowych i publicznych w całej Polsce. Nie jest to zatem tylko kolejna biblioteka cyfrowa, lecz system, który ułatwia codzienną pracę bibliotekarzom i czytelnikom.

Udostępnianie publikacji naukowych odbywa się zgodnie z zapisami Ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Zastosowane w projekcie rozwiązania technologiczne zapewniają wyso-

ki poziom bezpieczeństwa utworów pozostających pod ochroną prawa autorskiego, a same dzieła podlegają ograniczeniom kopiowania lub drukowania ich fragmentów. Ze względu na ograniczenia prawnoprawne, system Academica umożliwia dostęp do publikacji wyłącznie jednemu użytkownikowi na terenie Polski w tym samym czasie, podobnie jak ma to miejsce w systemie tradycyjnych wypożyczeń międzybibliotecznych. Dlatego też w wypożyczalni Academica wprowadzono system rezerwacji, umożliwiających zaplanowanie przez czytelnika terminu pracy na terminalu w wybranej bibliotece, z której korzysta na co dzień. Rezerwacji wybranych książek i czasopism można

dokonywać z dowolnego komputera podłączonego do Internetu po zarejestrowaniu się w bibliotece. Natomiast publikacje należące do domeny publicznej, kategorii Open Access oraz pozyskane w ramach licencji niewyłącznych są dostępne bez żadnych ograniczeń również z komputerów prywatnych.

Dzięki wprowadzonym rozwiązaniom użytkownicy korzystają z elektronicznych publikacji naukowych za pomocą specjalnych terminali zlokalizowanych w bibliotekach naukowych i publicznych w całej Polsce.

Publikacje naukowe wypożyczane przez CWPAN Academica mogą być udostępniane wyłącznie zarejestrowanym użytkownikom na terenie biblioteki poprzez autoryzowane terminale, gdyż korzystanie z publikacji chronionych prawem autorskim wymaga zalogowania w Academice. Rejestracja czytelników korzystających z systemu Academica dokonywana jest w bibliotece za pomocą kart bibliotecznych i elektronicznego formularza rejestracji.

Publikacja naukowa chroniona prawem autorskim może być udostępniona użytkownikowi pod warunkiem, że nie jest w tym czasie wypożyczona lub zarezerwowana przez innego użytkownika. W momencie zakończenia korzystania z publikacji na ter-

Dzięki systemowi elektronicznych wypożyczeń międzybibliotecznych czytelnicy mają możliwość natychmiastowego dostępu do współczesnych publikacji ze wszystkich dziedzin wiedzy z poszanowaniem zapisów prawa autorskiego.

minalu staje się ona dostępna dla pozostałych zarejestrowanych użytkowników. O kolejności dostępu do publikacji naukowej decyduje kolejność dokonania rezerwacji.

Publikacje naukowe można rezerwować poprzez formularz rezerwacyjny na wybrane terminy w okresie najbliższych 14 dni, liczonych od daty składania rezerwacji. Zarezerwować można maksymalnie 10 publikacji, każdą na 3 dowolnie wybrane dni, na dowolną liczbę modułów czasowych w godzinach pracy danej biblioteki. W każdej chwili rezerwację można odwołać. Dodajmy, że na jednym terminalu w jednym module czasowym, który trwa 60 minut, użytkownik może korzystać jednocześnie z maksymalnie 5 publikacji. W czasie korzystania z zasobów udostępnianych przez CWPN Academica na terminalu w bibliotece użytkownik może skorzystać z 15 minut przerwy, która nie powoduje wylogowania. Natomiast po upływie tego czasu następuje automatyczne wylogowanie z systemu.

Oprogramowanie CWPN Academica umożliwia dokonanie cyfrowego zapisu cytatów nieprzekraczających 3 600 znaków. Jest także wyposażone w pełnotekstową wyszukiwarkę i posiada możliwość robienia notatek. Ciekawym rozwiązaniem jest wykorzystanie opcji „Sugestie”, która zezwala na zaproponowanie do zeskanowania publikacji z zasobów Biblioteki Narodowej. Realizacja zamówienia trwa nie dłużej niż kilka dni, a o dostępności tekstu w Academice użytkownik zostanie powiadomiony pocztą elektroniczną. Warto przy tej okazji zaznaczyć, że w ramach tradycyjnych wypożyczeń międzybibliotecznych nie udostępnia się m.in. gazet i czasopism oraz wydawnictw skoroszytowych, wydawnictw szczególnie chronionych, w tym cymeliów i druków unikatowych, egzemplarzy archiwalnych, a także poloników zagranicznych czy publikacji wydanych w latach 1801–1948, do których to dostęp można uzyskać dzięki CWPN Academica.

Nowa usługa Biblioteki Narodowej pozwala na dostęp do ponad 700 tys. pełnotekstowych publikacji: monografii, podręczników, skryptów, artykułów oraz całych numerów czasopism, w tym prawie 300 tys. dokumentów chronionych prawem autorskim. Zasoby Akademiki rosną systematycznie, ponieważ Biblioteka Narodowa zaplanowała digitalizację całości piśmiennictwa polskiego ze swoich zbiorów. Bibliotece Narodowej w szczególności zależy na jak najszybszym i jak najszerszym udostępnianiu pol-

skich publikacji pozostających pod ochroną prawa autorskiego, bo nikt poza nią ich bezpłatnie nie udostępnia, zaś użytkownicy są zmuszeni do korzystania wyłącznie z egzemplarzy papierowych lub płatnych serwisów wydawców. Stale rozbudowywane zasoby obejmują współczesne piśmiennictwo naukowe ze wszystkich dziedzin, w tym także najnowsze wydania podręczników akademickich oraz aktualne numery fachowych czasopism specjalistycznych, jak również teksty źródłowe, literaturę piękną oraz zbiory specjalne, które są przedmiotem badań naukowców. Tak ogromna baza wiedzy stanie się z pewnością ważnym narzędziem w nauce, pracy badawczej oraz dydaktycznej.

Wobec powyższego warto podkreślić, że Academica jest jedyną legalną drogą niekomercyjnego udostępniania na terenie całego kraju i we wszystkich typach bibliotek reprodukcji cyfrowych publikacji chronionych prawem autorskim, nieobecnych w repozytoriach i bibliotekach cyfrowych, prowadzi do znacznego obniżenia kosztów wypożyczeń międzybibliotecznych, a także umożliwia wypożyczenie materiałów, które nie są dostępne w ramach tradycyjnych wypożyczeń międzybibliotecznych.

Czytelników Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Gdańsku, jak również wszystkich zainteresowanych skorzystaniem z Akademiki, serdecznie zapraszamy do czytelnicy biblioteki oraz do filii w Chojnicach, Wejherowie, Pruszczy Gdańskim i Kościerzynie w godzinach otwarcia.

oprac. Małgorzata Kwaśnik,
Wydział Informacyjno-Bibliograficzny,
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku

Na podstawie: Regulamin Cyfrowej Wypożyczalni Publikacji Naukowych Academica. W: Academica [online]. Dostępny w Internecie: <https://academica.edu.pl/static/Regulamin-CWPN-Academica.pdf>. Dostęp: 26.04.2015. Nowa jakość wypożyczeń międzybibliotecznych.

W: Academica [online]. Dostępny w Internecie: https://academica.edu.pl/about/new_quality. Dostęp: 26.04.2015.

Nowa usługa Biblioteki Narodowej pozwala na dostęp do ponad 700 tys. pełnotekstowych publikacji: monografii, podręczników, skryptów, artykułów oraz całych numerów czasopism, w tym prawie 300 tys. dokumentów chronionych prawem autorskim. Zasoby Akademiki rosną systematycznie.

rozmowy o edukacji

Jak zmienia się szwajcarska szkoła? (cz. II)

z Martinem Baumgartnerem,
dyrektorem Schweizerische Zentralstelle für die Weiterbildung
der Mittelschullehrpersonen,
rozmawia Ewa Furche, wicedyrektor CEN

Ewa Furche: Czy mógłbyś przybliżyć nam koncepcję obowiązkowego kształcenia dyrektorów szkół w Szwajcarii?

Martin Baumgartner: Dyrektorem szkoły każdego etapu edukacyjnego nie zostaje się od tak sobie. Zarządzanie szkołą podstawową (*Volksschule*) może zostać powierzone osobie, która zdobyła specjalne wykształcenie. Jest to cykl szkoleniowy obejmujący 54 godziny, który może być prowadzony przez różne instytucje. Taką ofertę ma m.in. wiele wyższych szkół pedagogicznych kształcących dotychczas dyrektorów szkół kolejnego etapu edukacyjnego – *Sekundarstufe I*. Także WBZ CPS – instytucja, którą kieruję – wspólnie z Uniwersytetem w St. Gallen prowadzi takie kształcenie, ale dla dyrektorów szkół średnich (*Sekundarstufe II*). We wszystkich szkołach podstawowych, gdzie dyrektorzy rzeczywiście od niedawna zyskali autonomię i delegowano na nich pełną odpowiedzialność za funkcjonowanie szkoły, udziela się im dodatkowego wsparcia.

Dyrektorzy prowadzą mniej lekcji, a także powołuje się kierownictwo złożone z kilku osób, które – w związku z przydzieleniem nowego zadania z obszaru zarządzania – są zwalniane z części innych obowiązków. Tak więc członkowie kierownictwa w różnym stopniu są obciążeni zadaniami, ale wspólnie tworzą dyrekcję szkoły. Na poziomie *Sekundarstufe II*, które zawsze były kierowane autonomicznie, nie objęto jeszcze wszystkich dyrektorów obowiązkowym kształceniem. Rosną jednak oczekiwania, że również kwalifikacje tych dyrektorów zostaną podniesione. Jeszcze jest możliwe rozpisanie konkursu i powołanie na stanowisko osoby, która nie ukończyła tego specjalnego szkolenia, ale takie przypadki mają miejsce coraz rzadziej. W najbliższych 5 lub 10 latach wszyscy dyrektorzy będą musieli legitymować się odpowiednim przygotowaniem, a potem dalej się doskonalić. Ostatnio żywo dyskutuje się kwestię, czy zarządzający szkołą powinni prowadzić lekcje. Zagadnienie to wzbudza wiele kontrowersji, opinie są podzielone. Obecnie główni dyrektorzy nie prowadzą już lekcji, a w przypadku pozostałych członków kierownictwa mamy do czynienia ze zniż-

ką godzin w wymiarze 6 lub 7 lekcji tygodniowo (przy pensum nauczycielskim wynoszącym 22 godziny dydaktyczne). Czy dysponują wystarczającymi zasobami czasowymi? Dla przykładu, dyrektorzy zarządzający finansami zajmują się budżetem, którego 90% stanowią wynagrodzenia nauczycieli, a wytyczne ich dotyczące przychodzą z organu prowadzącego (*Verwaltung*). Jednak w przypadku pozostałych 10% środków to dyrektor decyduje, na co zostaną przeznaczone – jako np. odpowiedzialny za zapewnienie jakości i doskonalenie zawodowe, planuje finansowanie szkoleń dla nauczycieli i innych zadań.

Dyrektorom udziela się dodatkowego wsparcia: prowadzą mniej lekcji, a także powołuje się kierownictwo złożone z kilku osób, które – w związku z przydzieleniem nowego zadania z obszaru zarządzania – są zwalniane z części innych obowiązków. Tak więc członkowie kierownictwa w różnym stopniu są obciążeni zadaniami, ale wspólnie tworzą dyrekcję szkoły.

E.F.: Obecnie zauważam w polskiej szkole trend, polegający na wprowadzaniu takich form wsparcia, jak: mentoring, coaching i tutoring. Często słyszę opinie, że jest to kwestia mody. Czy obserwujesz podobne tendencje w Szwajcarii?

M.B.: Oczywiście są to formy od dawna funkcjonujące w Szwajcarii, nadal nie jest jednak powszechnym,

że dyrektor szkoły sięga po wsparcie w formie coachingu, jak ma to miejsce w służbie zdrowia. Tam superwizja jest nieodzowna, np. psychologowie i psychiatry mają to wpisane w wykonywanie zawodu jako element bycia profesjonalistą. Nie jest to, jak mówiłem, oczywiście w odniesieniu do pracy w szkole, chociaż coraz więcej dyrektorów wyraża potrzebę bycia wspieranym w pracy przez coacha zewnętrznego. Dobrą praktyką natomiast staje się to, że osoby wchodzące do zawodu otrzymują w szkole wsparcie kogoś bardziej doświadczonego, pełniącego rolę mentora. Ciekawym przykładem może być zainicjowany we współpracy z siecią kadry zarządzającej w Niemczech (*Sachsen-Anhalt*) projekt mentoringu dla kobiet, którego celem jest zmotywowanie pań do ubiegania się o stanowiska kierownicze w oświacie. Inicjujemy też, idąc w ślady instytucji bardziej doświadczonych w stosowaniu tego typu wsparcia, m.in. banki programów opartych na coachingu i mentoringu, których celem jest budowanie zasobów kadry kierowniczej w Szwajcarii. Jako przykład tutoringu w szkole mogę podać gimnazjum w zachodniej Szwajcarii. Dyrektor tej szkoły wprowadził tak bogatą

ofertą edukacyjną, że wymusiło to w zasadzie zlikwidowanie klasycznego systemu klasowego. Uczniowie pracują już tylko w grupach, dany zespół zgłębia jeden obszar tematyczny, np. matematykę lub języki, a praca nad wybranymi obszarami podlega rotacjom. Można powiedzieć, że uczniowie są w ciągłym ruchu. Rezygnacja z systemu klasowo-lekcyjnego (*Klassenlehrersystem*) spowodowała zmianę roli nauczyciela. W miejsce pedagoga uczącego w danej klasie jednego przedmiotu pojawił się tutor mniejszych, ok. 10-osobowych grup na okres całego etapu edukacyjnego, począwszy od pierwszej godziny ucznia w szkole. Wprowadzenie przez dyrektora systemu tutoringu wiąże się z nabywaniem nowych wysokich kwalifikacji przez nauczycieli, a także całkowitą reorganizacją pracy szkoły. Współpraca dyrektora z nauczycielami-tutorami wymaga nowych ustaleń. Taka organizacja pracy szkoły poddawana jest oczywiście dyskusji.

E.F.: Instytucja, którą kierujesz wprowadziła do swojej działalności brokering informacji. Jaką rolę odgrywa on w społeczeństwie wiedzy?

M.B.: W brokeringu usług informacyjnych upatruję w przyszłości główną działalność Schweizerische Zentralstelle für die Weiterbildung der Mittelschullehrpersonen. Zagadnienie to należy rozpatrywać w połączeniu ze zmianami na rynku usług oświatowych w Szwajcarii: z powołaniem do życia wyższych szkół pedagogicznych, których wcześniej nie było, a także z ofertą doskonalenia zawodowego dla nauczycieli proponowaną przez szkoły wyższe (Fachhochschulen) oraz uniwersytety kształcące nauczycieli szkół średnich. Uniwersytety coraz bardziej angażują się w organizację form doskonalenia zawodowego dla nauczycieli poszczególnych przedmiotów, np. matematyków, germanistów itd. Zwiększyła się liczba instytucji oferujących doskonalenie zawodowe oraz liczba propozycji szkoleniowych w zakresie dydaktyki specjalistycznej. WBZ powstało w roku 1969 jako instytucja mająca za zadanie przygotowanie oferty doskonalenia zawodowego dla nauczycieli szkół średnich (*Gymnasiallehrer*) na terenie całej Szwajcarii. WBZ jest finansowane przez państwo, nie przez kantony. Powiedziano nam, że jeżeli będziemy w dalszym ciągu przygotowywać jedynie ofertę doskonalenia dla nauczycieli, to nie otrzymamy pieniędzy na działalność. Zaczęliśmy zatem zastanawiać się, czego obecny system potrzebuje. Od dyrektorów szkół pozyskaliśmy informację, że coraz częściej, szukając oferty doskonalenia dla siebie lub swoich nauczycieli, stają przed dylematem, co wybrać,

W gimnazjum w zachodniej Szwajcarii dyrektor wprowadził tak bogatą ofertę edukacyjną, że wymusiło to w zasadzie zlikwidowanie klasycznego systemu klasowego. Uczniowie pracują już tylko w grupach, dany zespół zgłębia jeden obszar tematyczny, a praca nad wybranymi obszarami podlega rotacjom. Rezygnacja z systemu klasowo-lekcyjnego spowodowała zmianę roli nauczyciela.

która propozycja będzie dla nich najlepsza. Wychodząc naprzeciw tej potrzebie, zaczęliśmy szukać najlepszego eksperta z danej dziedziny czy tematu oraz wskazywać – bez doradzania – najlepszą ofertę doskonalenia. Jest to klasyczna rola pośrednika: pozostając neutralnym, wskazujemy oferty, podobnie jak czyni to broker ubezpieczeniowy. Oczywiście dla nas oznacza to, że musimy mieć doskonałą orientację w ofertach instytucji funkcjonujących na rynku doskonalenia i znać w nich osoby do kontaktu. Okazało się to bardzo ciekawym działaniem. I tak, kiedy np. otrzymujemy zapytanie ze szkoły szukającej ofert w zakresie narzędzi informacji zwrotnej, najpierw w rozmowie konkretyzujemy potrzeby (szkoła może najpierw potrzebować szkolenia uświadamiającego, dlaczego w ogóle zajmować się feedbackiem itp.). Znając rzeczywiste potrzeby, kontaktujemy się z instytucjami oferującymi doskonalenie zawodowe dla dyrektorów i nauczycieli, szukamy odpowiednich ekspertów i form doskonalenia,

oraz opracowujemy pełną ofertę szkoleniową, łącznie z kosztorysem, którą przedstawiamy szkole. Szkoła decyduje, czy taką ofertę chce. To jest przykład idealnego działania brokera informacji, ale oczywiście mogą być różne warianty takiej aktywności: na przykład dyrektor szkoły ma zaplanowane wewnętrzne doskonalenie nauczycieli, ale stwierdził, że potrzebuje jeszcze jednego lub dwóch ekspertów i zwraca się z takim zapotrzebowaniem do nas. Wówczas wspólnie z dyrektorem dokonujemy diagnozy potrzeb i proponujemy konkretne osoby, wcześniej omawiając z nimi kontekst szkolenia i uzgadniając wolne terminy. Dalej przekazujemy sprawę szkole, która sama umawia się z ekspertami. Za naszą usługę wystawiamy szkole rachunek.

E.F.: Przed dwoma laty, planując pracę Centrum Edukacji Nauczycieli, zastanawialiśmy się nad ewentualną rolą brokera informacji dla nas.

M.B.: W świetle szerokiej oferty doskonalenia zawodowego dla nauczycieli, którą przygotowują szkoły wyższe, rola brokera dla naszych instytucji, w moim przekonaniu, będzie coraz bardziej aktualna i kluczowa. Ważne zadanie to także dawanie impulsów instytucjom przygotowującym oferty doskonalenia – takie pośredniczenie w obu kierunkach na rzecz jakości pracy szkoły.

E.F.: W jakim zakresie współpracujecie ze szkołami wyższymi oraz w jakim stopniu wykorzystujecie do planowania oferty doskonalenia wyniki badań naukowych?

M.B.: Stoimy na stanowisku, że kompetencja ekspercka leży po stronie uczelni. Naszą ofertę doskonalenia dla dyrektorów szkół przygotowujemy we współpracy ze szkołami wyższymi, które decydują o treści szkoleń. Dbamy o to, aby teoria nie była przekazywana w oderwaniu od praktyki szkolnej oraz żeby następowała implementacja treści szkolenia do pracy szkoły. Jest to centralny punkt przygotowania szkolenia. Te kwestie uzgadniamy z uczelnią oraz monitorujemy i ewaluujemy realizację doskonalenia. Do współpracy wybieramy ekspertów o najwyższych kompetencjach, czerpiąc z ich najnowszych odkryć naukowych. My musimy m.in. orientować się w wynikach badań prof. Hattiego po to, żeby ustalić czy dane treści należy objąć szkoleniem jako istotne z perspektywy pracy szkoły, ale to naukowcy na uczelniach są specjalistami w danym zakresie. Jeżeli uznamy, że pracownik naukowy nie realizuje wspólnych ustaleń, nie kontynuujemy z nim współpracy. Ukończenie kursów doskonalących jest połączone z uzyskaniem punktów w sytemie ECTS. Krótkie formy szkoleniowe mogą być zakończone jedynie wydaniem zaświadczenia, ale nie jest to już możliwe w przypadku dłuższych szkoleń. Punkty ECTS mogą przydzielać wyłącznie szkoły wyższe; WBZ nie jest i nigdy nie będzie szkołą wyższą, stąd współpraca jawi się jako oczywista. WBZ już dwadzieścia lat temu wspólnie z Uniwersytetem w St. Gallen rozpoczęło działania w zakresie doksztalcania dyrektorów szkół. Uczelnia odpowiada za merytoryczną część szkolenia, po stronie naszej instytucji leżą zadania administracyjne oraz rekrutacja. W ten sposób oferujemy wysokiej jakości produkt zorientowany na praktykę szkolną, ponieważ utrzymujemy kontakty ze szkołami. Dwa razy w roku spotykamy się z pracownikami uczelni i omawiamy szczegółowo realizację wspólnie organizowanych kursów dla dyrektorów oraz wskazujemy nowe tematy, które należałoby uwzględnić, bo wynika to z diagnozy potrzeb. Ponadto współpracujemy ze szkołami wyższymi, realizując projekty, np. projekt dotyczący oceniania zespołowego, który finansujemy, bo zależało nam na otrzymaniu raportu z ważnego dla nas tematu. Trzecią formą współpracy jest podpisywanie umów z konkretnymi pracowni-

Dyrektorzy szkół, szukając oferty doskonalenia dla siebie lub swoich nauczycieli, coraz częściej stają przed dylematem, co wybrać, która propozycja będzie dla nich najlepsza.

kami naukowymi, co jest dla nich bardzo atrakcyjne nie tylko ze względu na w miarę wysokie honoraria, ale również możliwość współpracy z różnymi ośrodkami akademickimi w Szwajcarii.

E.F.: W jaki sposób sprawdzacie skuteczność podejmowanych przedsięwzięć w ramach doskonalenia zawodowego oraz wdrożenie wiedzy i nabywanych w trakcie szkoleń umiejętności do praktyki szkolnej?

M.B.: Dotykasz bardzo drażliwego, ale też kluczowego zagadnienia, tj. pytania o efektywność działań podejmowanych w ramach doskonalenia zawodowego. Częściowo jest ona sprawdzana, oczywiście jest to wymagane. Ale w praktyce, muszę stwierdzić, jesteśmy jeszcze daleko od stanu docelowego. Rozróżniłbym

tutaj potrzeby na dwóch poziomach: szkoły i organu prowadzącego. Szkoła, mając swoją koncepcję doskonalenia, musi się zastanowić, czego potrzebuje do jej realizacji. Trzeba mieć plan: cele oraz wyobrażenie, jak można je osiągnąć, jakie kroki

należy podjąć. Można zgłosić się z tym do nas – zdarza się, że wspieramy szkoły w diagnozie i sprawdzeniu, czy założone cele zostały osiągnięte. Kolejny poziom to odpowiedzialność lokalnych władz, zarządu kantonu. Ciągłe stwierdzam jednak, że kanton bywa zainteresowany wyłącznie kwestiami administracyjnymi, czyli przekazaniem kwoty i otrzymaniem sprawozdania, że takie wsparcie się odbyło, nie zawsze troszczy się o ekonomikę. Kwestią drugorzędną pozostaje, co szkoła robi i czy jest to zgodne z celami strategicznymi kantonu. Władze lokalne także powinny się zastanawiać, jakie mają oczekiwania prorozwojowe wobec szkół, zachowując oczywiście autonomię tych drugich. Doskonalenie ma prowadzić do powstania koncepcji rozwoju – ważne jest budowanie tej świadomości. Odpowiadając na Twoje pytanie, wola i deklaracja implementacji jest, natomiast w praktyce mamy jeszcze wiele do zrobienia. Na pewno nie wszystkie szkoły są tym miejscu, w którym powinny być.

E.F.: Bardzo dziękuję za rozmowę.

I część wywiadu ukazała się w nr 69 „Edukacji Pomorskiej”, III część wywiadu zostanie opublikowana w kolejnej edycji naszego dwumiesięcznika.

wbz cps

Schweizerische Weiterbildungszentrale
Centre suisse de formation continue
Centro svizzero di formazione continua

WBZ CPS (Schweizerische Zentralstelle für die Weiterbildung der Mittelschullehrpersonen) pełni rolę brokera wiedzy i informacji dla kadry zarządzającej szkół średnich w Szwajcarii w zakresie rozwoju szkoły i zarządzania jakością; we współpracy ze szkołami wyższymi oferuje doksztalcenie z zakresu zarządzania oświatą; organizuje regionalne, krajowe i międzynarodowe konferencje z zakresu zapewniania i rozwoju jakości szkół średnich.

Martin Baumgartner – od 2002 r. kieruje Szwajcarską Centralną Instytucją Doksztalcania WBZ CPS w Bernie, wcześniej m.in. koordynował projekt rządu szwajcarskiego dotyczący doskonalenia polskich nauczycieli języka niemieckiego i rozwijania ich kompetencji trenerskich

Prace uczniowskie nadesłane
na konkurs „Promowanie zdrowego odżywiania w szkole”

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

Organ prowadzący:
Samorząd Województwa
Pomorskiego

Placówka posiada akredytację
— decyzja Pomorskiego Kuratora
Oświaty w Gdańsku nr 17/2006
z dnia 27.03.2006 r.

Placówka wpisana do rejestru
instytucji szkoleniowych
Wojewódzkiego Urzędu Pracy
w Gdańsku
pod nr ewidencyjnym 2.22/00057/2007